

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke Zondag

Abonnementsprijs : 400 fr. per jaar.

Postcheckrekening Nr 3185.22

Beheer en Redactie : Mr René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

HET GOUDEN BEROEPSJUBILEUM VAN MR JULES FRANCK 1905 - 1955

De balie van Antwerpen heeft op schitterende wijze het gouden beroepsjubileum gevierd van Mr. Jules Franck. Op uitdrukkelijk verzoek van de jubilaris is de traditionele plechtige zitting in het somptueus decorum van het Assisenhof met de gebruikelijke officiële redevoeringen achterwege gebleven. Mr. Franck had er enkel in toegestemd dat zijn jubileum onder vrienden, op bescheiden wijze, zou gevierd worden. Zulks heeft niet belet dat de Antwerpse balie vorige week een viering gekend heeft die lang in ieders geheugen zal blijven en waarbij op spontane wijze blijk werd gegeven van de zeer diepe gehechtheid der Antwerpse advocaten aan hun gevierde confrater.

Mr. Jules Franck is dan ook een figuur die de grootse hulde, die hem gebracht werd, dubbel en dik heeft verdiend.

Sedert vijftig jaren staat hij te Antwerpen aan het hoofd van een zeer belangrijk cabinet en pleit hij haast elke dag voor een zeer talrijke cliënteel waarbij al degenen die deelachtig zijn aan het leven der haven van Antwerpen de meerderheid uitmaken. Aan de meest gewetensvolle uitoefening van zijn beroep paarde hij steeds een minzaamheid en een gemocdelijkheid waardoor hij sedert lange jaren het hart van al zijn confraters heeft veroverd.

Voor al degenen die hem kennen is Mr. Jules Franck gedurende zijn lange loopbaan aan de Antwerpse balie, het symbool geweest van de hartelijkheid, de vriendschap, de gulheid, de levensblijheid en het optimisme. Zijn wezen is een originele mengeling van schalkse levenslust en klaar doorzicht, van studentikoze joligheid en diepe levenswijsheid.

Hij was steeds een Vlaming uit één stuk en zijn naam is onafscheidelijk verbonden met het leven der Vlaamse Conferentie bij de Balie te Antwerpen, waarvan hij gedurende zeven jaren het voorzitterschap heeft waargenomen.

Mr. Jules Franck was ook ondervoorzitter van de Bond der Vlaamse Rechtsgeleerden en ondervoorzitter van het Verbond der Belgische Advocaten. Hij was steeds een warm strijder voor de vervlaamsing van het gerecht en hij was medestichter van het Rechtskundig Weekblad, waarbij hij nog steeds de functie waarneemt van voorzitter van de beheerraad.

Het was voor al de leden der Antwerpse balie een

allergrootst genoegen ter gelegenheid van dit jubileum de reusachtige sympathie te kunnen doen blijken welke Mr. Jules Franck bij zijn confraters en vrienden geniet.

Het begon op vrijdagavond 9 december met een zitting, die ingericht was door de Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen in het paviljoen van de Dierentuin. Onze lezers zullen onder de rubriek « Balieleven » een beknopt verslag vinden van deze heuglijke zitting. Nog nooit had iemand een zo talrijke opkomst in de Vlaamse Conferentie gekend en er heerste gedurende gans de avond een atmosfeer van opgetogenheid en enthousiasme, zoals men deze slechts zelden ontmoet, en wanneer Mr. Jules Franck, die een ongeëvenaarde tafelredenaar is, op de hem eigen geestige wijze de aanwezigen had toegesproken, moest hij een onbedaarlijke storm van applaus in ontvangst nemen.

Op zaterdag 10 december begaven zich, rond het middaguur, de heer Stafhouder der balie van Antwerpen, en de leden van de Raad der Orde ten huize van Mr. Jules Franck om hem de gelukwensen van de balie aan te bieden en hem een blijvende herinnering aan deze heerlijke dag te overhandigen. De Heer Stafhouder Van der Donckt drukte in treffende bewoordingen de gevoelens uit die heel de Antwerpse balie voor Mr. Franck bezielen. Een hele schaar vrienden van de gevierde had er aan gehouden eveneens de jubilaris te komen feliciteren en in zijn wijdse woning, die niet ruim genoeg was om al de toegezonden bloemstukken plaats te verlenen, werden de aanwezigen op de vriendelijkste en meest gulhartige wijze ontvangen door Mevrouw Jules Franck en door de kinderen en de schoonkinderen, die stralend van geluk, genoten van de zo oprechte hulde die aan de feesteling gebracht werd.

's Avonds had er een banket plaats in de lokalen van de Philotaxe, voorgezeten door de Heer Stafhouder. De Heer Minister van Justitie Lilar had er aan gehouden persoonlijk aanwezig te zijn om aan Mr. Jules Franck zijn bevordering tot Officier in de Kroonorde mede te delen en hem bij het slot van een zeer hartelijke rede het juweel dezer onderscheiding op de borst te spelden. Ook de burgemeester

van Antwerpen, Lode Craeybeckx, oud-stagiaire van Mr. Jules Franck nam het woord en sprak een diepgevoelde rede uit om hulde te brengen aan zijn patroon, waarna nog het woord werd gevoerd door de voorzitters der beide conferenties.

Dat tijdens al deze spreekbeurten Mevrouw Franck, die op het banket aanwezig was, niet werd vergeten, spreekt vanzelf. En er werd terdege op gewezen welke sterke steun zij steeds voor haar echtgenoot geweest is en hoe dankbaar de Antwerpse confraters haar zijn omdat zij steeds zo offervaardig haar echt-

genoot had aangemoedigd en geholpen in het vervullen zijner oneindig vele verplichtingen ten opzichte van de balie, van zijn confraters, van zijn vrienden.

Het Rechtskundig Weekblad is gelukkig zijn gelukwensen te voegen bij de vele die Mr. Jules Franck hebben bereikt ter gelegenheid van zijn gouden beroepsjubileum en het is onze meest oprechte wens dat de jubilaris nog vele jaren de functie van voorzitter van onze beheerraad zal kunnen blijven uitoefenen.

De Redactie.

VLAAMS PLEITGENOOTSCHAP BIJ DE BALIE TE BRUSSEL

Plechtige openingszitting van 10 december 1955

HET EEUWIG EDICT VAN 1611

Rede uitgesproken door Mr Albert RAPORT

In de vroege morgen van 13 september 1598, de metten waren pas begonnen in de kerk van het Escorial, stierf Filips de Tweede, koning van Spanje en vorst van de Nederlanden.

Vijf maanden voordien had hij te Madrid de koninklijke akte ondertekend waarbij hij afstand deed van zijn soevereiniteit over de Zeventien Provinciën, en het bewind over de Lage Landen overdroeg aan zijn oudste dochter de Infante Isabella Clara Eugenia, met het oog op haar voorgenomen huwelijk met Albrecht, aartshertog van Oostenrijk, die sedert 11 februari 1596 te Brussel het hoge ambt van luitenant-gouverneur en kapitein-generaal van de Nederlanden uitoefende.

Filips II, men mag ervan overtuigd zijn, had deze beslissing niet met licht gemoed genomen. Het was evenwel de enige oplossing om de Nederlanden tot rust te brengen. Sedert tientallen jaren hadden deze gewesten hem ononderbroken arbeid en zwaar leed gebracht; zijn schatkist was bezwaard door de vele schulden welke de troebelen sedert het vertrek van de goevernante-generaal Margareta van Parma hadden veroorzaakt; de beste tercio's van de Spaanse legermacht, samen met hun bekwame veldheren, waren in de strijd teloor gegaan. Alle hoop op een hereniging van de Zeventien Provinciën scheen reddeloos te zijn verloren sedert de mislukking van de Pacificatie van Gent en de aanhoudende taaië weerstand van de provincies der Unie van Utrecht; de hervorming in het nieuwe geloof kon niet tot staan worden gebracht ondanks de strenge en soms wrede plakaten op de ketterij; de onhandige hertog van Alva had, in naam van zijn doorluchtige vorst, de oude tradities van het Nederlandse Volk verpletterd en het particularisme op de spits gedreven.

De Koning wist echter dat « le vray chemin pour parvenir à une bonne et solide Paix et se délivrer d'une si ennuyeuse Guerre, de laquelle ils ont été travaillés pas si long espace d'années » (1) voor de Nederlanden alleen kon worden gevonden in de aanwezigheid ter plaatse van de soeverein, want « ...le plus grand seur qui peut advenir à nos Pays est de se trouver regy et gouverné à la veue et par la présence de son Prince et Seigneur naturel » (2).

De oorlog tussen Noord en Zuid woedde echter nog geruime tijd voort. Toch kon in 1609 een wapenstilstand worden ondertekend en trad een korte periode van rust in, gekend in de geschiedenis als het Twaalfjarig Bestand. De voorlopige vrede keerde

in de Nederlanden weer; de hereniging van de Zeventien Provinciën van Keizer Karel onder het gezag van één vorstenhuis ging evenwel voor immer verloren. Gedurende twaalf jaren zal het de Aartshertogen, onze soevereine vorsten, gegund zijn de aandacht te wijden aan de politieke, culturele en godsdienstige heropstanding van de zuidelijke provincies, de Katholieke Nederlanden.

* * *

Nuttig is het, voor het goede begrip van deze uiteenzetting, op uiterst bondige wijze de hoofdtrekken van de staatsinrichting in de Zuidelijke Nederlanden bij de aanvang van de 17de eeuw in herinnering te brengen.

Aan het hoofd van onze provincies stonden, als opperste gezag, de Aartshertogen zelve, dragers van alle bevoegdheid op wetgevend, uitvoerend en rechterlijk gebied. In deze hoge taak werden zij bijgestaan door centrale lichamen: de collaterale raden en de Grote Raad van Mechelen met, hiernaast, enkele andere departementen belast met bijzondere aangelegenheden.

De drie collaterale raden (Raad van State, Geheime Raad en Raad van Financiën), door Keizer Karel in 1531 in het leven geroepen, vormden de spil van het centrale bestuur. Ten tijde van de Aartshertog was de Geheime Raad, tweede van de collaterale raden, volledig op het voorplan getreden. Oppergericht voor de directie van de justitie en de politie van het land, werd hij onmiddellijk medewerker van de vorsten bij het uitoefenen van hun wetgevende macht. Hij werd belast met het opstellen van de edicten, mandementen, statuten, en met de interpretatie ervan. Hij had een algemene bevoegdheid in bestuurszaken wanneer de plaatselijke overheden in gebreke bleven. In geschillen met rechterlijk karakter trad hij soms op tot regeling van geschillen van bevoegdheid gerezen tussen verschillende rechtscolleges (3). Zijn chef-president, de ware eerste-minister van de Aartshertogen (4), en zijn leden werden meestal gekozen onder de juristen welke in andere bestuurslichamen of rechtscolleges van hun bekwaamheid getuigenis hadden afgelegd.

De Grote Raad van Mechelen, door Maximiliaan van Oostenrijk de 22e januari 1504 opgericht, was het hoogste rechtscollege van de Nederlanden, met een parket-generaal dat officie-fiscaal werd genoemd.

In het merendeel van onze provincies en in de andere onderverdelingen ervan, steden, gemeenten,

dorpen, kanselarijen, bestonden min of meer belangrijke bestuurs- en gerechtshoven. De meest gezagvolle instelling van de provincie was de Raad van Justitie welke voor zijn rechtsgebied in hoogste instantie recht sprak. Sommige van deze raden noemde men «soeverein», wat betekent dat zij in hun provincie als opperste gerechtshof zetelden. Fier op hun «soeveriniteit» in gerechtigde justitie weigerden zij de bevoegdheid van de Grote Raad van Mechelen, ja zelfs deze van de Geheime Raad, te erkennen. Naast deze provinciale gerechtshoven bestonden tal van rechtshoven en rechtertjes, waarvan de gemeentelijke schepenenbanken de voornaamste waren.

De vertegenwoordiging van het Volk der Lage Landen geschiedde in de Provinciale Staten voor ieder vorstendom afzonderlijk, en in de Staten-Generaal voor de gehele Nederlanden. Samen met de Raden van Justitie waren de Staten de zorgzame en dikwijls koppige behouders van de nationale vrijheden en privilegiën tegen het steeds maar verder doordringen der centrale gezag.

* * *

Niet zonder moeite zou men de prinselijke wetgeving van onze gewesten begrijpen, indien niet enkele woorden worden gezegd over de verschillende soorten recht welke bij de aanvang van de 17de eeuw bij ons van toepassing waren.

Volledigheidshalve dient vermeld dat de rechtsbronnen talrijk waren: gewoonrecht, romeins en canoniek recht, feodaal recht, stylen en arresten der hoge rechtscolleges. Met het oog op het verder verloop van onze uiteenzetting lijkt het voldoende slechts enkele van deze bronnen nader te belichten.

De Zuidelijke Nederlanden waren een land van gewoonrecht. De gewoonte beheerste de rechtsbetrekkingen tussen de personen onderling; zij was zelfs niet zonder invloed op de relaties tussen gezagvoerders en onderdanen, daar zij in vele gevallen gesproten was uit van oudsher in blijde inkomsten of gemeentecharters toegekende vrijheden. Zij had zich gedurende eeuwen gevormd in vorstendommen, steden of dorpen, alle politiek onafhankelijk van mekaar, alhoewel soms minder dan een halve dagreis te voet van elkaar verwijderd.

Deze verschillen in het gewoonrecht bestonden niet alleen op het gebied van het personenrecht, maar kwamen ook voor in het verbintenissenrecht, het erfrecht, de procedure in civiele en criminele zaken. Maar wat nog erger was, het merendeel van de gewoonten stond niet geheel vast en een gebruik door een procesvoerende partij ingeroepen, kon worden afgewezen door de tegenpartij bij middel van getuigenbewijs. En voor het door de eiser aan te voeren bewijs, zowel in feite als in rechte, moest ook zeer dikwijls beroep worden gedaan op het getuigenverhoor.

De gewoonte vertoonde vooral een plaatselijk karakter in Vlaanderen en in Brabant; men kende evenwel reeds bij de aanvang van de 17de eeuw in sommige gewesten een algemene gewoonte, van kracht voor verschillende localiteiten, ja zelfs voor een hele provincie (5).

Naast dit gewoonrecht bestond er weliswaar geschreven recht, vooral romeins recht. Het romeins recht was een aanvulling van de gewoonte in de gevallen waar noch uit de algemene gewoonte, noch uit de edictale wetgeving een rechtsregel kon worden afgeleid. Verschillende in de 16de eeuw gehomologeerde costuymen verwezen ernaar, hetzij in hun tekst, hetzij in de patentbrieven van homologatie (6); niet goedgekeurde gewoonten als deze van Geel of Antwerpen (7) bevatten zelfs een algemene bepaling van verwijzing. Dergelijke verwijzing had voor gevolg dat

het geschreven romeins recht als het ware in de gewoonte werd opgenomen en alleen op die grond kon het in de landen van gewoonrecht rechtskracht verwerven (8).

Het romeins recht had echter op een andere wijze zijn invloed in onze gewesten doen gelden. Aan de rechtsfaculteiten, zowel te Leuven als te Dowai, werd de theoretische studie van het romeins recht, dit onderdeel van het «jus commune» van onze Nederlanden, ijverig beoefend (9). Is het verwonderlijk dat de romeinsrechtelijke discipline, deze juridische grammatica zoals van Ihering het ergens zegt in zijn «Geist des Römischen Rechts», op de rechtsgelerden van die tijd een niet te miskennen stempel heeft gedrukt? Onrechtstreeks is zijn invloed, door de tussenkomst van zijn beoefenaars, zeer groot geweest en Victor Brants mocht met reden schrijven: «L'étude théorique du droit romain a pénétré, dominé, sans le détruire, le droit du pays; il l'a modifié, dénaturé parfois, mais de ces influences complexes est sorti une sorte de droit national nouveau...» En Brants gaat verder: «La théorie a travaillé... en impregnant les juristes du même esprit, qui est celui de la loi romaine, suivant une norme commune dans les conseils de justice et dans l'action du conseil suprême judiciaire, le parlement de Malines. L'œuvre législative princière va sortir de cette action...» (10).

De gewoonte, met het romeins recht als aanvulling en werkinstrument, waren de twee voornaamste rechtsbronnen bij de aanvang van de 17de eeuw, en vormden samen de basis van het edictale recht dat vanaf de 16de eeuw zijn intrede in de Nederlanden had gedaan. Ik wens hier niet stil te staan bij de politieke en juridische overwegingen nopens de wetgevende bevoegdheid van de vorst, noch wil ik hier de wetgevingstechniek van deze periode belichten. Het is echter nuttig eraan te herinneren dat de wetgevende macht theoretisch de Prins toekwam. Geen andere overheid kon een algemeen geldende verordening maken dan uit naam of bij delegatie van de vorst. Evenwel bestonden er privilegiën, aan het volk geschonken, die niet mochten veranderd worden of afgeschaft, tenzij met toestemming van de betrokkenen zelve door bemiddeling van de Staten. De voornaamste van deze voorrechten waren dat geen inwoner van zijn gewone en natuurlijke rechter mocht worden afgetrokken (11), dat geen wijziging of verandering in de regelen betreffende de uitoefening van de justitie of de orde van rechtspraak mocht worden aangebracht dan met instemming van de Provinciale Staten (12).

Bij het opstellen van een prinselijk edict speelde de Geheime Raad een grote rol; hij was bovendien ook belast met het geven van de authentieke uitlegging van de prinselijke verordeningen (13).

Ik heb reeds gezegd dat de prinselijke wetgeving haar intrede in ons recht had gedaan sedert de 16de eeuw. Eugène Defacqz, in zijn schitterend werk «Ancien Droit Belgique», waarvan Laurent terecht mocht zeggen «un chef d'œuvre, nous ajoutons avec un amer regret que l'ouvrage n'est pas achevé», schrijft onder meer over deze eerste honderd jaren edictaal recht: «L'administration, la police générale, les finances, les monnaies, sont les principaux objets traités dans les édits. Il en est peu qui aient statué sur les matières de droit civil. Les princes pensaient peut-être qu'il y était suffisamment pourvu par les coutumes... et par le droit écrit qui en formait le complément... Charles Quint avait commencé, dans son édit du 4 octobre 1540, à formuler des dispositions générales de droit civil. Philippe II pendant un trop long règne s'occupa des matières religieuses et criminelles beaucoup plus que du droit civil.»

Dit citaat over een eeuw burgerlijke wetgeving mag echter niet zonder enige commentaar worden voorbijgegaan. Vergeten we niet dat de « esprit de clocher » op politiek gebied, ook remmend inwerkte op het streven naar de éénmaking van het recht, want bij deze unificatie diende immers rekening te worden gehouden met allerlei van oudsher toegekende privilegiën. Keizer Karel en Filips II hebben vooral op algemene wijze trachten te regelen wat voor het belang van de staat en het behoud van het vorstelijk gezag noodzakelijk scheen: inrichting van het bestuur, de bestrijding van de ketterij en de handhaving van de orde (dus het strafrecht), en de prinselijke financiën. Zoals ik het U later zal aantonen is het privaatrecht toch aan hun aandacht niet ontsnapt.

Anderzijds mag niet worden vergeten dat de Leuvense rechtsfaculteit, deze kweekschool van Nederlandse rechtsgeleerden, slechts in de loop van de 16de eeuw tot haar volle bloei kwam met professoren als van der Muyden, Hopperus (die kort na zijn benoeming te Leuven lid werd van de Hoge Raad der Nederlanden te Madrid), De Leeuw, Goudelin, Pieter Peckius (ook lid van de Geheime Raad). Zij telden tussen hun studenten de toekomstige chef-presidenten van de Geheime Raad: Viglius van Ayatta, Jean Richardot, Pieter Roose, evenals vele magistraten van de Hoge Raad van Mechelen. Men mag voor waarheid aannemen dat deze professoren, ministers en rechters, door hun onderwijs, adviezen en jurisprudentie, de aandacht van onze vorsten gaande hielden wat betreft de noodzakelijkheid van een ordening van het nationale recht.

De Brusselse hoogleraar J. Gilissen heeft in recente studies gewezen op de inspanning welke reeds in de 16de eeuw door Keizer Karel en Filips II op het gebied van de unificatie van het burgerlijk recht werd gedaan. Deze vorsten hebben inderdaad de codificatie van ons recht begonnen door de homologatie van de gewoonten te bevelen en door enkele burgerrechtelijke regelen af te kondigen in sommige provincies; zij voerden bovendien een landelijke wetgeving in op het gebied van testamenten en fideicommissen. Ik zal later op dit punt terugkomen.

Bij de aanvang van de 17de eeuw is het burgerlijk recht van de Zuidelijke Nederlanden in een nieuwe fase getreden. Indien enerzijds de homologatie van de gewoonten wordt voortgezet, wordt anderzijds de eerste ernstige poging gewaagd om een echte burgerlijke wetgeving bij algemeen geldend vorstelijk decreet, naar het voorbeeld van de ordonnances der Franse koningen, tot stand te brengen.

De Aartshertogen was het gegund deze nieuwe periode van onze rechtsgeschiedenis op te voeren tot een hoogtepunt, door het afkondigen van het « Eeuwich Edict tot beter directie in saecken van Iustitie in hunne Landen van Herwaertsover » (14).

* * *

Denkt U nu niet, hooggeachte vergadering, dat het Eeuwig Edict een voorbeeld is van unificerende wetgeving of dat alleen onderwerpen van burgerlijk recht, *sensu stricto*, erin worden behandeld. Het onderschrift van de titel zelve « tot beter directie in saecken van Iustitie » wijst erop dat een vrij breed terrein zal worden bestreken (15).

Bij de afkondiging van dit edict was het de officiële bedoeling van de Aartshertogen een betere rechtsbedeling tot stand te brengen; dit blijkt uit de aanhef die luidt als volgt: «... alsoo door de boosheyt des tijds veele saecken wel geordonneert, so bij Placcæten van de Prinsen onse Voorsaeten, als by Civile rechten, ontfangen voor gebruyck in diversche Plaet-

sen, niet en sijn so exactelyck onderhouden als 't behoort, en dat van d'ander syde de diversiteit van humeren ende opinien van de menschen in de materien wesende disputabel, daer toe heeft bijgebracht een twyfelachtigheyt: Wy willende daerinne voorsien... hebben gestatueerd ende gheordonneert, statueren ende ordonneren by dese voor eeuwig Edict, ende tot gemeyne welvaert van onse Landen ende Ondersaeten, de Puncten die hier naer volgen » (16).

Het Edict is niet het werk van enkele rechtsgeleerden uit de Geheime Raad, die na kortere of langere bespreking de vorsten ertoe brachten een ordonnance af te kondigen. Aartshertog Ernest, gouverneur-generaal bij het einde van de regering van Filips II, had reeds een studiec commissie aangesteld, welke het advies van de Provinciale Raden van Justitie had ingewonnen. Albert en Isabella nemen het plan van Aartshertog Ernest en de Geheime Raad, onder leiding van Jean Richardot, onderzoekt opnieuw de « punten en artikelen welke hebbende beworpen geweest ». Dit werk was voltooid in 1605. Het ontwerp wordt voor nieuw advies naar de provinciale gerechtshoven verzonden. Het komt vrij grondig geamendeerd terug bij het centrale bestuur. De afkondiging heeft eindelijk plaats op 12 juli 1611.

De tekst behandelt niet alleen burgerrechtelijke artikelen. Naast bepalingen over rechterlijke organisatie (artikelen 6 tot 8), burgerlijke rechtspleging (artikelen 9 en 10), strafrecht en strafrechtspleging (artikelen 38 tot 47), worden evenwel 31 artikelen gewijd aan de redactie en homologatie der costuymen en aan regelen van burgerlijk recht. Het zijn deze artikelen welke ik heden nader wil toelichten.

* * *

De redactie en homologatie der costuymen (artikelen 1 tot 5) was een noodzakelijkheid, want de honderden verschillende gewoonten waren oorzaak van vele moeilijkheden bij het vonnissen van de processen. Hoe de toestand was, blijkt maar al te duidelijk uit de laatste zinsnede van artikel 1, waar de redactie en homologatie wordt bevolen « totte welvaert van onse Ondersaeten ende by desen middel eenieder te verseecken van de Weth van syn Quartier, ende beletten de grote onkosten die men is draegende, om te proberen de voorseyde costuymen ende usantien, wesende dickwijls geaccompagneert met onseckerheyt ende contrarieteyten. »

De gedachte van het op schrift stellen van het recht was niet nieuw. In de 14de eeuw had Jehan Boutillier zijn *Somme Rural* geschreven, een zeer verdienstelijk werk voor de practijk van Doornik en omliggende, waarin tal van gewoonten en gebruiken werden opgetekend (17). Een eeuw later schreef Wielant zijn « *Practijcke Civile* » en « *Practijcke Criminele* ». Verder hadden Bertolf, Evers en niet het minst Joost de Damhouder door hun geschriften in niet geringe mate bijgedragen tot de ordening van het recht in onze gewesten.

Op 22 augustus 1531, na verschillende initiatieven uitgaande van de vorst zelve of van plaatselijke overheden, beval Keizer Karel de redactie en goedkeuring van de gewoonten van het graafschap Vlaanderen (18). Drie maand later, op 7 oktober 1531, nam hij dezelfde verordening voor de gehele Nederlanden. Daar slechts weinig gevolg werd gegeven aan dit bevel, kwam in 1540 een nieuwe verordening, doch die ook weinig bijval kende. Gedurende zeventig jaren werd het werk van optekening voortgezet. Op het ogenblik van de afkondiging van het Eeuwig Edict waren in de Zuidelijke Nederlanden enkele tientallen costuymen goedgekeurd, doch talrijke bleven nog zon-

der bekrachtiging, hetzij omdat de lagere instanties uit particularistische oppositiegeest aan de bevelen van de vorsten niet wensten te gehoorzamen, hetzij omdat het onderzoek der ingezonden kohieren door de provinciale Raden van Justitie nog niet was beëindigd. Het was dan ook niet zonder reden dat de Aartshertogen dreigden met het sturen van een bijzondere commissaris die tot het optekenen van de gewoonten zou overgaan op kosten van de weerspannige partij, indien aan de voorschriften van het artikel 1 van het Edict geen gevolg werd gegeven.

In zijn eerste vijf artikelen bepaalt het Eeuwig Edict hoe er verder tot de homologatie van de gewoonten zal worden overgegaan. Binnen de zes maanden van de bekendmaking zullen alle steden en kasselrijen « een cohier van hun voorseyde coustumen ende usantien, welke sy tot hertoe gebruikct hebben » aan de Raad van Justitie der provincie zenden, welke, na advies, de dossiers zal mededelen aan de Aartshertogen of hun Geheime Raad om toe te laten « te decreteren de voorseyde coustumen ende usantien, in sulcker voege als wij noodig bevinden sullen » (artikel 1). Bovendien zullen de Raden aan de vorsten mededelen « welke van de voorseyde Coustumen ende Usantien sy houden voor gemeyne en kennelyck » en ook de punten « d'welck souden verheysschen eenige klaerigheyt oft veranderinghe » in de reeds gehomologeerde gewoonten (artikel 2). Alle hogere rechtscolleges van de Nederlanden wordt bevolen zich « behooryck ende neerstelyck acquitteren in heure lasten ende hen reguleren naer de termeynen van hunne instructien »; mocht echter een wijziging noodzakelijk zijn dan « sullen ons daarvan adverteren » (artikel 3). Aan de lagere rechters wordt hetzelfde bevel gegeven (artikel 4). Zij die echter nog geen goedgekeurde gewoonten bezitten, onder meer ten plattelande de Boerenschepenen, zullen « bij geschrifte » de gebruiken welke zij in acht nemen aan de provinciale Heuven of de hoofdrechtbanken mededelen, alwaar tot de homologatie zal worden overgegaan of « andere aen hen gegeven te worden »; intussen zullen zij recht spreken op grond van de gewoonten welke in de hoofdrechtbanken worden toegepast (artikel 5).

Het bevel van de Aartshertogen is duidelijk: het is de voortzetting van de politiek van hun voorgangers, alleen worden de voorschriften strenger.

Nadat ze gedecreteerd was, werd de gewoonte vast recht; alhoewel opgetekend, bleef zij haar gewoonterechtelijk karakter behouden en zij kon niet meer worden teniet gedaan door een andere gewoonte. « Contra consuetudinem iam emologatam, non valet contraria consuetudo, etiamsi de facto fuisset observata per quinquaginta vel sexaginta annos », zegt Anselmo in zijn commentaar op het Eeuwig Edict (19).

Van 1611 tot het einde van het Oostenrijkse tijdvak werden ongeveer een veertigtal van de honderden ingediende kohieren goedgekeurd, zonder te spreken van de homologatie van enkele kohieren met aanvullingen bij reeds vroeger goedgekeurde gewoonten.

Bij nadere ontleding van het opzet der Aartshertogen, evenals van dat hunner voorgangers, valt het op met hoeveel respect de gewoonten van onze gewesten door de prinselijke wetgever worden behandeld. Ik zal hieromtrent later nog enkele aanduidingen kunnen geven. Men mag echter niet uit het oog verliezen dat, niettegenstaande het particularisme waarmede onze vorsten dienden rekening te houden bij de opbouw van hun staat, het toch hun welbepaalde bedoeling is geweest stilaan naar een unificatie van het recht onzer provincies te streven. Reeds ten tijde van Keizer Karel hadden de provinciale Justitieraden opdracht gekregen de gewoonten na te gaan en ervoor

te waken dat zij zoveel mogelijk gelijkvormig zouden zijn voor ieder gewest. Werd in 1546 aan de Justitieraad van Vlaanderen niet geschreven dat hij bij het nazicht van costuymen zoveel mogelijk moest « faire les dictes costumes plus générales que pourrez »? Onbewimpeld laat de Keizer hierdoor weten dat hij een algemene gewoonte de plaats wenst te zien innemen van het lokaal recht. Ook in artikel 2 van het Eeuwig Edict wordt deze opdracht herhaald, zij het dan in een andere vorm. De Justitieraden zullen inderdaad moeten « adverteren » welke gewoonten « sy houden voor gemeyne en kennelyck », wat er wel op wijst dat gezegde rechtscolleges zullen moeten terzijde laten wat, naar hun mening, de uitzuivering van het gewoonterecht zou kunnen belemmeren.

Alleen wanneer men volkomen weet welke de bedoelingen waren van onze vorsten bij het decreteren van redactie en homologatie der costuymen, kan men deze codificatie van het gewoonterecht als een eerste stap op de weg naar de eenmaking van het recht beschouwen. Of deze methode succesvol was, durf ik betwijfelen. De vergelijkende tabel, door John Gilissen gevoegd bij zijn studie over de codificatie van het gewoonterecht in de Nederlanden, brengt ons het bewijs dat in het Zuiden de geredigeerde gewoonten zo maar zes maal talrijker waren dan de officieel gehomologeerde costuymen (20).

De ware eenmaking van het recht kon slechts worden bereikt bij vorstelijk decreet. Reeds gedurende de regering van Keizer Karel werd getracht door provinciale edicten voor een gehele provincie bepaalde regelen van burgerlijk recht in te voeren. Zo is daar, onder meer, het voorbeeld van de provinciale edicten over het voorrecht van boedelbeschrijving. Door het opvolgenlijk afkondigen van deze edicten in verschillende provincies werd in zekere zin de rechtseenheid, zo niet voor het gehele land, dan toch voor uitgestrekte gebieden nagestreefd (21). Op het stuk van de testamenten en fideicommissen werden zelfs door de voorgangers der Aartshertogen, bij algemene ordonnancie, voorschriften afgekondigd. Met de Aartshertogen treedt de unificatie van het burgerlijk recht in de Nederlanden in een nieuwe fase, want het belangrijkste deel van hun Eeuwig Edict legt voor het eerst aan de gehele Lage Landen een reeks algemeen bindende bepalingen op.

Het is dit deel dat ik thans samen met U wil overzien. Terloops zal ik trachten aan te tonen hoe door het centraal bestuur, meer bepaald de Geheime Raad, werd gepoogd dit nieuwe recht ongerept te bewaren, welke de bronnen waren waaruit de nieuwe rechtsregels werden geput, en hoe enkele der in 1611 afgekondigde voorschriften thans nog voortbestaan in ons hedendaags burgerlijk recht.

* * *

Een eerste groep artikelen (11 tot 14) betreft de schenkingen en testamenten. Ik geef U de meest essentiële beschikkingen ervan.

In de provinciën, die gehomologeerde costuymen bezitten, zal het testament worden opgesteld in de vormen bepaald bij het gewoonterecht (artikel 11). Is er verschil tussen de gewoonte van de woonplaats van de erflater, en die van de plaats waar de goederen gelegen zijn, dan zal, alleen wat de kwaliteit van de goederen betreft, de gewoonte van de plaats van de goederen worden gevolgd (artikel 13). Zijn er geen gehomologeerde gewoonten dan zullen voortaan de testamenten ondertekend worden door de erflater en twee getuigen, in het bijzijn van een notaris of pastoor, die eveneens zullen tekenen; indien erflater en getuigen niet kunnen tekenen zal hiervan melding wor-

den gemaakt door notaris of pastoor; verder is het de notaris of pastoor, voor wie het testament wordt verleden, verboden een gift te ontvangen (artikel 12). Het edict van 4 oktober 1540, door Keizer Karel, betreffende giften onder levenden of bij testament aan voogden of curatoren, wordt bekrachtigd en uitgebreid (artikel 14). Het niet naleven van alle voorschriften die door de artikelen 11 tot 14 worden uitgevaardigd zullen de nietigheid van de akte of van de testamentaire beschikking voor gevolg hebben.

Waarom deze strenge bepalingen? Het antwoord op deze vraag kan men in de tekst zelve terugvinden, waar er wordt gezegd: « om te eviteren de diversiteit van de vonnissen dier gegeven worden » en verder om « 't ontgaan alle toemakingen ende valsheden, daer tegens de overledene niet en konden argueren ».

Deze vier artikelen brengen ongetwijfeld op het stuk van de rechtsregelen inzake testamenten een belangrijke unificatie tot stand. De testamenten zullen in de gewesten met gehomologeerde costuymen onder dezelfde vormen, te weten die der gewoonten, worden opgesteld; en waar dergelijke costuymen niet bestaan zal de nieuwe edictale rechtsregel moeten gevolgd worden. Dat er twijfel en onwil bestonden na het afkondigen van deze zeer klare voorschriften, blijkt uit de vele adviezen welke sedert 1611 door de Geheime Raad aan particulieren of officiële instanties werden verleend. Uit de antwoorden op de ingediende verzoekschriften kan worden afgeleid dat de eerbiediging van de opgelegde rechtsregelen moest gehandhaafd blijven⁽²²⁾. Enkele voorbeelden zullen U dit duidelijk maken.

Aan de officiaal van de bisschop van Antwerpen wordt o.m. medegedeeld dat de door het Edict voorzien handtekeningen van erflater, getuigen en notaris strikt zijn vereist; dat de ongeletterdheid van erflater of getuigen op straffe van nietigheid door de notaris in de akte moet worden vastgesteld; dat de voorschriften van het Edict ook van toepassing zijn op de testamenten van militairen welke in garnizoen verblijven. Op een verzoekschrift, dat eerder bedoeld was als een toelating tot afwijking, krijgen de schepenen van Nederokkerzeel tot antwoord: « le Placcart est clair et que partant les supplians auront à se régler punctuellement en conformité des article d'iceluy ». De testamenten, opgesteld na het afkondigen van het Edict, moeten de vormen, door de nieuwe rechtsbepalingen ingevoerd, eerbiedigen. Aldus een antwoord aan de Soevereine Raad van Brabant. Aan de Justitieraad van Luxemburg wordt medegedeeld dat ook bij schenkingen aan kerkgenootschappen de voorschriften van het Edict van toepassing zijn.

Het hoeft geen verder betoog, meen ik, dat afwijkingen of interpretaties, welke in strijd konden zijn met de geest van de nieuwe wetgeving, niet meer werden geduld.

Ook op het gebied van de fideicommissen, bij testamenten of overeenkomst onder levenden, meer bepaald bij huwelijkscontract, worden zeer strenge voorschriften ingevoerd.

Door de fideicommissaire substitutie werd aan de erfgenamen of begiftigde opdracht gegeven het aldus bezwaarde goed na zijn overlijden over te laten aan een welbepaalde persoon. Men kon de gelegateerde of overgedragen goederen voor een hele reeks generaties met substitutie bezwaren, zonder dat de wet het aantal overdrachten enigszins beperkte. Een groot deel van de onroerende goederen werd op die manier feitelijk buiten de handel gesteld, met de bijkomende omstandigheid dat niet de minste openbaarmaking de bezwaring van deze goederen aan derden kenbaar maakte. Indien andere personen deze goederen te

goeder trouw aankochten of in eigendom kregen, moesten zij het aanzien dat deze eigendomsoverdracht achteraf vernietigd werd, soms met verlies van de betaalde prijs⁽²³⁾.

Reeds bij decreet van 6 december 1586 werden door Philips II schikkingen getroffen om de substituties te beperken. De Aartshertogen bevestigen opnieuw het door hun vader ingevoede voorschrift. Doch daarbij blijft het niet, want artikel 15 zegt: « Ende vernieuwende de principale puncten van hetselfde placcaet, verbieden onderwerpen... » en dan volgt het gebod de fideicommissaire substituties bekend te maken door notificatie en registratie bij rechtscolleges die daartoe bevoegd zijn. Verder beperkt het edict het aantal begunstigden. Er wordt gezegd: « sullen maer drymael effect hebben... tot profyte van drie personen, daeronder begrepen de eerste geïnstituēerden, declarerende die voorder geordonneert sijn, van geene weerde » (artikel 16). De substituānten zullen ook « klaerlijck expliceren ende verklaren bij den instrument dat sy daer op sullen maeken, hunne intentie ende uysterste wille » (artikel 17). In een laatste bepaling (artikel 18) wordt ten slotte een bindende uitleg gegeven voor de fideicommissaire substituties die gedaan zijn met bijzondere voorwaarde⁽²⁴⁾.

Dat de Aartshertogen de vaste wil hadden een einde te stellen aan de misbruiken welke bij de fideicommissen werden begaan en eenheid op dit stuk van het recht wilden bereiken, kan nog worden afgeleid uit het decreet van 28 november 1611, houdende uitleg en interpretatie van het Eeuwig Edict. Artikel 7 van dit decreet bepaalt dat de beperking van de substituties tot drie graden ook geldt voor die welke vóór de afkondiging van het Edict werden opgesteld. Verder moet worden onderlijnd dat artikel 15 van het Eeuwig Edict, waarbij de registratie en bekendmaking van deze akten worden bevolen, de enige waarborg waren tegen heersende misbruiken. In Brabant was het nietnaleven van de verplichting tot registratie een gewoonte, ook na het Edict, want de Brusselse magistrat verklaarde zelfs in 1701 dat deze registratie voor de regelmatigheid van de akte niet werd vereist...!

De artikelen 19 tot 22 van het Eeuwig Edict behandelen het zeer lastige probleem van het bewijs.

« Om dieswille datter vele processen worden geroert tusschen onze onderstaten ter oirsake van de menichvuldigheyt van feyten die men voorbrenget ende poeert geschiedt ende gevallen te wesen in conventiē ende contracten », aldus de aanhef van artikel 19, « ... ordonneren dat alle saken, ... excederende van dryhondert ponden Arthois... dat sy (de onderzaten) het doen bij geschrifte ». Hiermede wordt in ons nationaal recht het schriftelijk bewijs op duidelijke wijze ingevoerd; en deze regel gold niet alleen voor de gewone verbintenissen, maar ook voor de testamenten welke niet in plechtige vorm werden opgesteld, de schenkingen en de huwelijkscontracten.

Tot voor het Eeuwig Edict mocht iedere verbintenis, welke ook de waarde van de prestatie was, door getuigen worden bewezen; zelfs indien er geschriften bestonden, verworven deze zeer dikwijls alleen volle bewijskracht uit de bevestiging welke door getuigenbewijs werd verleend. « Témoins par vive voix détruisent lettres » en « témoins passent lettres » adagia uit het gewoonterecht, waren dagelijks van toepassing.

Het nieuwe voorschrift is een werkelijke vernieuwing, want er wordt bevolen dat de rechters geen bewijs door getuigen, boven de inhoud van de akte zelve, mogen toelaten indien het gaat om een verbintenis van meer dan 300 ponden Artois. Anselmo onderlijnd uitdrukkelijk in zijn Commentaria ad Edic-

tum Perpetuum, dat de nieuwe rechtsregel algemeen en zonder enige afwijking van kracht werd⁽³⁵⁾, zowel voor de openbare als de private akten.

De reactie blijft niet uit. Alhoewel in verschillende adviezen van de Geheime Raad aan de verzoekers werd medegedeeld « que l'article 19 de l'Edict perpétuel doit avoir lieu en tous contracts et conventions » bekomen de kooplieden van Antwerpen in 1617 de uitdrukkelijke toelating dat zij « rakende den Koophandel ter Borse... hun sullen mogen reguleren op den voet van oudts tot noch toe geobserveert ende achtervolgt ». Ook de Gentse kooplui verzoeken, vele jaren later in 1634, om een afwijking in « coophandel en negotiatie », en zij beroepen zich op het voorrecht dat aan de Antwerpenaars werd verleend. Het antwoord van de Geheime Raad is echter kort en betekenisvol: « ... Sa Majesté déclare n'y avoir raison pourquoy au cas cymentionné le 19 article de l'Edit perpétuel ne devroit avoir lieu » (26).

De registers en koopmansboeken, welke als bewijsmiddelen in het gewoonterecht werden toegelaten, blijven hun bewijskracht behouden. De geldigheid van dit bewijs wordt echter, in het merendeel van de gevallen, door de rechtspraak aan zeer strenge voorwaarden onderworpen. In 1624 werd door de Geheime Raad, op verzoek van de schepenen van de stad Mechelen, de bewijskracht voor registers en koopmansboeken bevestigd.

Het bewijs door getuigen werd echter niet afgeschaf. Bij begin van bewijs in geschriften kon een aanvullend verhoor van getuigen worden bekomen. Aflevering, bezit, beschadiging, gebruik, mochten steeds als « feiten » door getuigen worden bewezen.

Niet alleen op het stuk van de verbintenissen en contracten gaf het bewijs aanleiding tot rechtsonzekerheid. Nog grotere moeilijkheden ontstonden wanneer de burgerlijke of geestelijke staat van de personen, de leeftijd, het huwelijk of het overlijden van de burgers moest worden vastgesteld ter gelegenheid van een proces, of naar aanleiding van het verlenen van voorrechten, het toekennen van ambten of bij restitutie van goederen.

Door de beslissingen van het Concilie van Trente had men aan de pastoors van de parochie als het ware het ambt van officier van de burgerlijke stand verleend. Alleen de pastoor was bevoegd om de registers van geboorte, huwelijk en overlijden bij te houden en te bewaren. Doch, zoals Defacqz het ergens zegt, « quelque soin qu'ils apportassent à la garde de ces précieux dépôts, mille accidents en pouvaient occasionner la perte ». Het Eeuwig Edict bepaalt dan ook dat ieder jaar de schepenen en andere wethouders een dubbel zullen maken van de parochiale registers om het zelf te bewaren; van dit dubbel moet een nieuw afschrift worden gemaakt voor de griffie van de hogere rechtbank van het gebied.

Voor het bewijs van de geestelijke staat van de rechtsonderhorigen, bewijs dat tot dan nog door getuigen kon worden geleverd, mogen alleen « briefven » in aanmerking genomen worden, tenzij de registers van de kerkelijke instellingen, waaruit deze brieven moeten worden getrokken, om enige reden waren verloren. Het belang van deze rechtsbepaling is zeer duidelijk: zowel voor het beantwoorden van de exceptie van onbevoegdheid, door de geestelijken opgeworpen voor de burgerlijke rechtbank, als voor de goede orde en zedelijkheid van de familiën, is dit voorschrift van het allerhoogste nut.

Het bewijs van het bestaan van een vonnis of een veroordeling zal voortaan ook niet meer bij getuigenverhoor kunnen geschieden. Alleen uittreksels uit de

registers van de rechtbanken mogen te dien einde worden voorgebracht, tenzij de registers verloren gingen of werden vernietigd.

Een laatste artikel betreffende het bewijs behandelt wat wij, in moderne terminologie, het « deskundig verslag » zouden noemen; men zou dus eerder kunnen spreken van een bepaling uit het burgerlijk procesrecht (artikel 22). Het Edict der Aartshertogen voorziet op dit punt dat in processen, waarin het getuigenverhoor over de waarde van de betwiste zaak mag worden toegelaten, de rechters experten zullen kunnen doen aanstellen door partijen en, bij gebreke daarvan, zelf tot de benoeming van deskundigen mogen overgaan.

Wij zouden de door het Edict geregelde punten van het bewijsrecht niet volledig hebben onderzocht, indien wij de aandacht niet vestigden op artikel 10 van de prinselijke verordening, waarbij de openbaarheid van het onderzoek in burgerlijke zaken werd bevolen. Ook dit vraagstuk is er een van burgerlijke procedure. Volledigheidshalve moet worden gezegd dat deze innovatie in het procesrecht door de bepalingen van het decreet van 26 november 1611, ter interpretatie en aanvulling van het Eeuwig Edict uitgevaardigd, nader werden toegelicht.

Even wil ik stilstaan bij artikel 23 van het Edict, alleen om U te zeggen dat hierin wordt gesproken over de berekening van de waarde van de vruchten welke door de verweerder aan de eisende partij dienden worden teruggegeven.

De twee volgende artikelen, namelijk 24 en 25, betreffen de wettelijke hypotheek en het fiscaal voorrecht welke in eerste rang van ambtswege en zonder inschrijving gevestigd zijn op de goederen van de ontvangers der prinselijke domeinen en inkomsten. Deze artikelen vertonen echter onrechtstreeks een zeer groot belang, omdat zij de bekendmaking en registratie van de overdracht van de zakelijke rechten op onroerende goederen bevestigen en bekrachtigen.

Bijna in alle gewoonten van onze Nederlanden kon geen overdracht van onroerende goederen volkomen zijn, of bezwaring van deze goederen door hypotheek geschieden, indien niet werd voldaan aan de « werken van wet ». Het werk van wet was een vrijwillige verschijning van partijen voor de rechter; door het overhandigen van symbolische tekens en het uitspreken van bepaalde formules, verschillend al naar gebruik van de plaats, werd de nieuwe eigenaar het volle recht over de door hem verkregen onroerende eigendom verleend. Zolang er geen werk van wet had plaats gehad, kon de nieuwe eigenaar alleen een recht op de zaak (jus ad rem) laten gelden. Eens de verschijning voor de rechter voltrokken, verkreeg hij het volle recht over de zaak (jus in re). De werken van wet werden door de griffier van de rechtbank in een bijzonder register opgetekend, dat ter griffie werd bewaard.

Het stellen van een uitzondering op de algemene regel der registratie, bevestigt klaarblijkelijk het heersende gewoonterecht op het stuk van de overdracht der zakelijke rechten.

Ook het huwelijkscontract ontsnapte niet aan de aandacht van de prinselijke wetgever.

Reeds eerder heb ik gezegd dat elk huwelijkscontract, waarvan de waarde 300 ponden Artois overtrof, schriftelijk diende te worden opgesteld. De artikelen 26 tot 28, waarvan thans sprake, voeren dwingende voorschriften in betreffende de rechten van de langstlevende echtgenoot op de nalatenschap; ook hier moest een strikte regeling worden getroffen, onder meer wat betreft de duwarie van de overlevende

echtgenote. Dat er misbruiken bestonden blijkt maar al te duidelijk uit de aanvang van artikel 26: « Om eenigsints de remedieren de excessen ende ongeregelheden die zijn groeiende in 't stuck van douariën... ». De duwarie was het vruchtgebruik of de eigendom van goederen die aan de overlevende echtgenote werden toegekend na de ontbinding of aanvaarding van de huwelijksgemeenschap ingevolge de dood van de man.

Door het Eeuwig Edict wordt voorgeschreven dat de overlevende echtgenote geen vruchtgebruik of eigendom zal verkrijgen waarvan het bedrag of de waarde hoger zullen zijn dan die door de costuymen van de plaats zijn toegelaten. Indien de duwarie bij verbintenis wordt vastgesteld op een vaste som 's jaars, en er kinderen uit het huwelijk werden geboren, mag deze som de helft van de inkomsten van de onroerende goederen van de aflijvige niet te boven gaan. Zijn er nu gewoonten die toelaten dat een schenking worde gedaan aan de langstlevende echtgenoot, het weze de man of de vrouw, dan zullen, bij een tweede huwelijk, de alzo verkregen goederen volledig ter beschikking blijven van de kinderen gesproten uit het eerste huwelijk, en zal er geen duwarie ten voordele van de tweede echtgenoot kunnen worden gevestigd op de goederen, welke tot de eerste huwelijksgemeenschap hebben behoord.

Dat de wantoestanden en misbruiken, welke bij deze artikelen worden bestreden, alom verspreid en ernstig waren, blijkt nog uit het feit dat zowel de Aartshertogen als hun opvolgers in de na het Edict gehomologeerde costuymen de voorschriften van de zoëven aangehaalde artikelen deden opnemen, ja zelfs strengere bepalingen lieten afkondigen.

Ook de Geheime Raad waakte over het eerbiedigen van deze voorschriften, en in een advies aan de schepenen van Gent, na raadpleging van de Justitierraad van Vlaanderen verleend, wordt duidelijk gezegd dat het Eeuwig Edict moet worden geëerbiedigd, zelfs indien de gewoonten van Gent hieraangaande op een andere wijze beschikken.

De termijn van verjaring voor het nietigverklaren of het ontbinden van burgerlijke contracten was verschillend al naar de aard van de rechtshandeling, de staat van de partijen of het gebrek dat als grond van nietigverklaring of ontbinding kon worden ingeroepen. Op dit gebied was het recht bovendien zeer verschillend van streek tot streek. Om die reden wordt in artikel 29 van het Edict voorgeschreven dat « lesie, bedrog, circumventie, vrese, kracht of geweld » niet mogen ingeroepen worden na tien achtereenvolgende jaren sedert de dag waarop het gebrek ontstond, of waarop de vrees of het geweld zou hebben opgehouden te bestaan (artikel 29).

De artikelen 30 tot en met 35 behandelen het aanvaarden van een nalatenschap onder voorrecht van boedelbeschrijving. Deze artikelen zijn vrij lang. Ik resumeer U de bijzonderste bepalingen.

Zij schrijven voor dat binnen de drie maanden na het overlijden het voorrecht van boedelbeschrijving aan de vorst dient aangevraagd. Binnen de veertig dagen na de ontvangst der patentbrieven, die dit verlof toestaan, moet inventaris worden opgemaakt en moeten de schuldeisers worden opgeroepen om zich binnen de zes maanden bekend te maken. De erfgenaam moet vervolgens de meubelen verkopen en eerst de bevoorrechte schuldeisers voldoen. Bij ontstentenis van dezen worden de gewone schuldeisers betaald. Een jaar na de oproeping der schuldeisers verklaart de erfgenaam zijn aanvaarding of verwerping van de nalatenschap. Bij aanvaarding moeten de onroerende goederen tot aanzuivering van het passief

worden verkocht. Bij niet eerbiediging van de vormvereisten, of zo de erfgenaam bedrieglijk goederen aan de erfenis heeft onttrokken, wordt hij als gewoon erfgenaam beschouwd en moet hij alle schulden betalen.

In 1614 werd door de Geheime Raad medegedeeld dat deze voorschriften algemeen van toepassing waren, zowel op burgerlijke als militaire personen. Uit andere adviezen van deze hoge instelling, en nog meer uit sommige costuymen, onder meer in het Graafschap Vlaanderen, blijkt echter dat deze voorschriften niet al te stript werden nageleefd (27).

De artikelen 36 en 37, de laatste twee welke wij hier volledigheidshalve moeten behandelen, hebben betrekking enerzijds op de wijze waarop de eigenaar, die onroerende goederen heeft aangekocht of verkregen, zuivering kan bekomen van alle door hem niet gekende bezwaring welke op deze goederen mocht rusten op het oogenblik van de verwerving ervan, anderzijds op de vorm en de termijn welke dienen geëerbiedigd te worden om de actie van vernadering of naarheid van bloed uit te oefenen, dit is de wederkoop — door de bloedverwanten van een schuldenaar — van een door deze laatste verkocht onroerend goed.

Ook voor deze artikelen werd interpretatie gevraagd aan de Geheime Raad, welke mededeelde dat de gebruiken, door de plaatselijke costuymen gehuldigd, van kracht bleven. Maar er dient toch te worden onderstreept dat de gewoonten in het algemeen de geest van de voorschriften van het Eeuwig Edict op dit punt volkomen benaderden. Het was vooral de bedoeling van de prinselijke wetgever de termijn van wederkoop tot één jaar te beperken, en deze termijn diende strikt te worden geëerbiedigd (28).

* * *

Met dit overzicht meen ik te hebben aangetoond dat de Aartshertogen en de Geheime Raad de vaste wil hebben gehad in belangrijke punten rechtszekerheid en rechtseenheid te brengen en te behouden. Zij betuigden weliswaar hun eerbied voor de gewoonten, doch waar zij het nuttig achtten, legden zij vaste regelen op.

Door de redactie, uitzuivering, verbetering en homologatie van de gewoonten werd de eenheid van het plaatselijk en regionaal recht nagestreefd; wij hadden de gelegenheid U te zeggen om welke redenen deze poging van unificatie als een mislukking moet worden beschouwd. Het edictaal recht dat de Aartshertogen aan onze landen schonken was echter op meer dan één punt voortreffelijk voor zijn tijd; denken we even terug aan het schriftelijk bewijs, het vruchtgebruik van de overlevende echtgenote, de vormvoorschriften voor de testamenten, het voorrecht van boedelbeschrijving. De prinselijke wetgeving verwijst wel uitdrukkelijk in sommige gevallen naar het gewoonterecht, maar tal van artikelen voeren voor alle provincies nieuw recht in. De formule « le placart est clair et les supplians aurent à se régler punctuellement en conformité des articles d'iceluy », welke door haar bondigheid al voldoende aantoonde dat geen afwijking zou worden geduld, of de brieven van antwoord op de verzoeken om advies waarin op meer handige wijze en in een minder autoritaire stijl alle verzoek tot interpretatie of derogatie wordt afgewezen, bewijzen dat de Aartshertogen en hun opvolgers erop gesteld waren de wetgeving, afgekondigd « tot beter directie van de saeken van Iustitie » ongeschonden te bewaren.

* * *

Uit dit commentaar, te kort en te onvolledig voor het belang van de behandelde stof, wellicht te uit-

gebreed om U, hooggeachte vergadering, nog langer te weerhouden, mag echter niet worden afgeleid dat het Eeuwig Edict volledig oorspronkelijk werk was.

Vele voorschriften kan men terugvinden in de ordonnances van de Franse koningen. Het waren immers voorbeelden die aan de aandacht van de Nederlandse hoge magistraten en ministers der prinselijke raden niet konden ontsnappen. Indien onze vorsten in zekere mate de Franse wetgeving van de 16de eeuw hebben gecopieerd, mag toch worden gezegd dat enkele van onze teksten in de 17de eeuw op hun beurt, tot voorbeeld van sommige artikelen van Franse ordonnances hebben gediend (29).

Twee artikelen over de testamenten werden uit de ordonnances van Blois (1579) en Orléans (1560) overgenomen. Het was echter, zoals Grandgagnage het schrijft, geen slaafse nabootsing, want in onze tekst werden de Franse bepalingen tot één geheel versmolten en nader ontwikkeld. De beperkingen van de erfstellingen over de hand werd in Frankrijk in 1560 ingevoerd. De door de Aartshertogen gestelde regel was evenwel meer volmaakt wegens de duidelijkheid van de formulering en de opgave van de voorwaarden waarin de substituties nog mochten worden toegelaten. De alomgekende ordonnance de Moulins (1566) diende tot voorbeeld voor het artikel over het schriftelijk bewijs. Het Eeuwig Edict breidt deze manier van bewijs echter uit tot de testamenten en schenkingen, waar in de Franse tekst alleen over contracten wordt gesproken. Ook voor de akten van de burgerlijke stand werden de Franse ordonnances van Moulins en Blois tot voorbeeld genomen. De beperking van de schenking aan de langstlevende echtgenoot werd uit een edict van juli 1560 geput. De verjaring van de vordering tot nietigverklaring of ontbinding van een verbintenis werd overgenomen uit een decreet van Lodewijk XII (1510).

De Nederlandse bepalingen inzake de vorm van de testamenten waarin over onroerende goederen wordt beschikt, de voorschriften over de duidelijkheid van de fideicommissen en de voorwaarde van terugkeer welke zij mochten bevatten, de deskundige verslagen in gerechtszaken, de bevestiging van de bekendmaking en registratie van de overdracht van onroerende goederen en de vestiging van hypotheken of enige andere bezwaring, de bepalingen betreffende de rechten van de langstlevende echtgenote, en de zes lange artikelen over het voorrecht van boedelbeschrijving werden niet door de Franse wetgever geïnspireerd. Het komt mij voor dat zij werden geput uit ons gewoonterecht, het romeins recht, de jurisprudentie en de reeds vroeger afgekondigde provinciale en algemene edicten. Het was mij evenwel onmogelijk hierover een verder onderzoek in te stellen.

De studie van de burgerrechtelijke artikelen van het Eeuwig Edict bracht er mij toe een zeer bondige vergelijking te maken tussen deze teksten en de bepalingen van ons burgerlijk wetboek.

Dat verschillende artikelen van de Code Napoleon, ons bij het begin van de 19de eeuw door de Franse bezetter opgelegd, in overeenstemming waren met zekere artikelen van het Eeuwig Edict, zal geen verwondering baren. Zowel de Aartshertogen als de Franse wetgever van 1804 hadden de wetgeving van de Franse koningen afgeschreven, onder meer wat betreft het schriftelijk bewijs, de akten van de burgerlijke stand. Op dit gebied werd ons dus geen nieuw recht gegeven.

Andere bepalingen, we zegden het reeds, werden niet uit oude Franse teksten afgeschreven, doch uit het plaatselijk of regionaal recht overgenomen en aangepast en door de Aartshertogen als algemeen

geldend recht ingevoerd. Denken wij bij voorbeeld aan het voorrecht van boedelbeschrijving. Ook deze regelen vinden wij terug in de Code Napoleon.

Enkele regelen betreffende de publiciteit van de overdracht der zakelijke rechten, door het Eeuwig Edict bevestigd, en het vruchtgebruik van de overlevende echtgenoot werden door de opstellers van de Code Civil des Français geweerd. Hier ontstond een breuk tussen het oud-vaderlandse edictale recht en gewoonterecht, en het nieuwe recht van 1804. De leemte in het burgerlijk wetboek werd echter aangevuld door de Belgische wetgever van na 1830. De hypotheekwet van 1851 voorzag opnieuw in de bekendmaking van de overdracht der zakelijke rechten en in 1896 werd het vruchtgebruik van de overlevende echtgenoot in onze wetgeving terug ingevoerd, weliswaar grondig gewijzigd en verbeterd.

Men mag dus beweren dat, indien door het van kracht worden van het Franse Burgerlijke Wetboek sommige van de regelen, gesteld door de wetgeving van de Aartshertogen, volledig werden afgeschaft, er alleszins heel wat aanknopingspunten tussen de oude prinselijke wetgeving der Nederlanden en het ons door Frankrijk opgelegde burgerlijke recht weer te vinden zijn. Ik durf dan ook zeggen dat de burgerrechtelijke artikelen van het Eeuwig Edict, in hun geheel genomen, als het ware een duidelijke voorafbeelding zijn geweest van bepaalde en zeer belangrijke rechtsregelen welke heden ten dage in ons land dagelijks worden ingeroepen en toegepast.

* * *

Onder invloed van het theoretisch onderwijs van de romeinsrechtelijke school, vooral die van Leuven wat ons land betreft, werd de algemeen geldende geschreven rechtsregel bij de aanvang van de 17de eeuw meer en meer als een noodzakelijkheid aangevoeld. In Frankrijk had deze tendenz naar de éénmaking van het recht door codificatie zich éénmakend geopenbaard in koninklijke ordonnances vanaf het begin van de 16de eeuw. Onze vorsten, Keizer Karel en Filips II ontsnapten niet aan deze invloeden. Zij bevoelden de codificatie der gewoonten met het inzicht hierbij zoveel mogelijk de éénmaking van het nationale recht te bevorderen. Anderzijds poogden zij door middel van edicten deze unificatie te bespoedigen.

De moeilijkheden welke te overwinnen vielen, waren groot. Het volk, fier op de verworven vrijheden, wil de duur gekochte voorrechten van eigen recht en rechtsbedeling niet prijsgeven. Terecht schreef de hertog van Alva aan zijn vorst: « Votre Majesté me demande s'il serait bon d'unifier dans ces Etats les lois et coutumes... Si Votre Majesté y fait bien attention, Elle verra que c'est tout un monde nouveau à créer et plaise à Dieu qu'on en vienne à bout, car supprimer les coutumes enracinées chez un peuple aussi libre que l'a toujours été celui-ci, est chose difficile » (30).

De troebelen in de Nederlanden beletten de ontplooiing van de wetgevingspolitiek onzer Vorsten, vooral wat het burgerlijk recht betreft; met de Aartshertogen gaat men een nieuwe, doch zeer korte periode van rechtshervorming tegemoet. De redactie en homologatie van de costuymen wordt voortgezet en nieuwe algemeen geldende voorschriften van privaatrechtelijke aard worden verordend. Afwijking, door interpretatie of versoepeling van de gestelde regelen, wordt in vele gevallen afgewezen of geweigerd. De eerste basis van een nieuw nationaal recht is hiermede gelegd.

Hoezeer de Vorsten ook verlangden door de éénmaking van het recht, ook van het burgerlijk recht,

de centralisatie van de macht in de hand te werken en het prinselijk gezag te versterken, toch kon geen volledige unificatie van de rechtsregelen worden bereikt en bleef de echte codificatie uit. Het particularisme van onze provincies was te sterk en de weerstand tegen het prinselijk gezag te groot. Doch anderszids mag worden aangevoerd dat geen volledige rechtseenheid kon worden bereikt zolang de personen verdeeld bleven in klassen en standen, ieder met eigen voorrechten en statuut, zolang de goederen zowel door het feodaal als het burgerlijk recht werden beheerst (81).

Ondanks die toestanden werden toch door het Eeuwig Edict der Aartshertogen rechtsregelen afgekondigd waarvan de beginselen, langs de meest verscheiden wegen, in ons hedendaags recht zijn overgegaan en er blijven voortleven.

Steeds wordt het Eeuwig Edict van de Aartshertogen Albrecht en Isabella voorgesteld als het meest merkwaardig gewrocht van onze oud-vaderlandse edictale wetgeving. Op enkele uitzonderingen na, werden de oude Placcaetboeken op dit kapittel sedert honderd jaren bijna niet meer geraadpleegd. Ben ik er vandaag in gelukt deze oude tekst te ontdoen van het stof waaronder hij bedolven lag, dan zal ik mij reeds voldaan achten. En ik moge hier besluiten met de wens dat meer bekwame handen zich weldra zullen beijveren om dit kleine meesterwerk uit onze nationale rechtsgeschiedenis volledig in ere te herstellen.

(1) en (2) Cession et transport des Pays d'Embas etc... in Placcaeten van Brabant, uitgave, 1721, blz. 440.

(3) A. H. Schillings, Geschiedenis onzer instellingen, Brussel, 1945, blz. 86.

(4) De Spaanse minister aan het hof van de Aartshertogen was daarentegen de minister van buitenlandse zaken, belast met de gehele internationale politiek. Op dit gebied bezat de chef-president slechts weinig bevoegdheid.

(5) E. Picard, Evolution historique du droit civil dans les provinces belgiques, Brussel, 1905, blz. 15.

(6) Zie bv. de gehomolgeerde costuymen van Mechelen (1535), Namen (1564), Binche (1589).

(7) Gewoonte van Geel, rubriek XII, art. 40; gewoonte van Antwerpen, rubriek I, artikel 6.

(8) Een op 16 maart 1824 door het Hoge Gerechtshof te Brussel geveld arrest huldigt de stelling dat het geschreven romeins recht volledige rechtskracht had in de gevallen welke door het gewoonterecht niet werden geregeld. E. Defacqz, Ancien Droit Belgique, dl I, Brussel, 1873, blz. 183, voetnota 3, zegt: «... système historiquement et juridiquement insoutenable».

(9) Zie Tuldén, ad Institutiones, I, 3, in: Victor Brants,

La faculté de droit de l'université de Louvain, Leuven, 1906, blz. 60, voetnota 2. — Waar men in de edictale wetgeving of in de gewoonte van «gemeen recht» spreekt, wordt niet alleen het romeins recht bedoeld, doch in de eerste plaats de «algemene gewoonte». Het romeins recht was slechts «jus commune» in zover de algemene gewoonte geen oplossing bracht, onverminderd de uitdrukkelijke verwijzingen, zoals hoger reeds aangeduid.

(10) V. Brants, op. cit., blz. 60.

(11) Vergelijk met onze huidige Grondwet, art. 10.

(12) Een opsomming van de voornaamste privilegiën, gemeen aan alle provincies, staat vermeld, in Patria Belgica, dl II, Brussel, 1873, blz. 390 en volgende.

(13) E. Defacqz, op. cit., blz. 126.

(14) Zie hierover: V. Brants: Albert et Isabelle, Leuven, Parijs, 1910, blz. 93.

(15) Alle uit het Eeuwig Edict aangehaalde teksten werden overgenomen uit: Ordonnance et Edict Perpétuel des Archiducs, nos Princes Souverains etc..., avec les interprétations et éclaircissements depuis y donnez, par J. B. de Steenberghen, conseiller et advocat fiscal de Sa Majesté Catholique en son Grand Conseil à Malines; uitgegeven te Brussel bij J. 't Serstevens, zonder datum (vermoedelijk van het einde van de 17de eeuw).

(16) De Aartshertogen zouden een bijna volledige burgerrechtelijke wetgeving hebben willen invoeren. De officiële briefwisseling uit die tijd kan hierover heel wat inlichtingen bezorgen.

(17) Zie: G. van Dievoet, Jehan Boutillier en zijn Somme Rural, Leuven, 1951.

(18) Zie, over de redactie en homologatie van de gewoonten, de rijkgedocumenteerde en zeer zorgvuldig opgestelde studie van John Gilissen, Les phases de la rédaction et de l'homologation des coutumes, in: Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis, dl XVIII, blz. 47 en volgende.

(19) Anselmo, Commentaria ad Edictum Perpetuum, Antverpiae, apud Petrum Bellerum, 1656. Een boek van meer dan tweehonderd bladzijden, waarin onder ieder artikel de bespreking van de gestelde rechtsregel aan de hand van de jurisprudentie en doctrine wordt gegeven.

(20) Zie J. Gilissen, in de reeds hoger aangehaalde studie.

(21) J. Gilissen, Efforts d'unification du droit coutumier belge au XVIe et XVIIe siècles, in: Mélanges Georges Smets, Bruxelles, 1952, blz. 301 en volgende.

(22) Alle in deze studie behandelde rekwesten, adviezen en interpretaties werden geput uit het onder (13) aangehaalde werk van J. B. de Steenberghen.

(23) Zie Kluyskens, Beginselen van het burgerlijk recht, dl III, n° 280.

(24) Nouveau commentaire sur l'Edit Perpétuel, Lille, Henry, zonder auteur of datum (vermoedelijk einde der 18e eeuw), blz. 108.

(25) Anselmo, op. cit., blz. 127.

(26) Steenberghen, op. cit., blz. 60 en 61; Anselmo, op. cit., blz. 137 tot 139.

(27) J. Britz, Ancien Droit Belgique, Acad. Royale Belg., Brussel, blz. 694 en 695.

(28) Anselmo, op. cit., blz. 202; Nouveau commentaire etc., blz. 230.

(29) Zie de studie van A. Grandgagnage, De l'influence de la législation française sur celle des Pays Bas, Acad. Royale Belg., Brussel, 1831. — Een merkwaardig voorbeeld van tekstvergelijking.

(30) Zie J. Gilissen, Les phases de la codification etc., blz. 256.

(31) Glasson, Histoire du droit et des institutions de la France, t. VIII, Paris, 1903, blz. 38.

Antwoord van Mr J. L. CUSTERS Voorzitter van het Vlaams Pleitgenootschap

De eerste en wellicht meest kiese opdracht die jaarlijks aan de redenaar op de plechtige openingszitting van onze Conferentie gesteld wordt is misschien wel de keuze van een geschikt onderwerp.

Geschikt allereerst voor de redenaar zelf: blijkt immers niet dadelijk uit die keuze de uitgestrektheid van zijn sfeer van belangstelling, zijn wetenschappelijke bagage, zijn vaardigheid in het uitdiepen, verwerken en voorbrengen van het objekt van zijn studie?

Geschikt ook voor de toehoorders: het uitgelezen gezelschap dat onze redenaars komt aanhoren stelt ongetwijfeld hoge eisen en heeft daartoe het recht. De openingsrede wil immers zijn, volgens de gevestigde traditie onzer Conferenties, een demonstratie van welsprekendheid waarbij inhoud zowel als vorm moeten beantwoorden aan de klassieke normen van wat men pleegt te noemen de redekunst, al is die redekunst ongetwijfeld in allereerste orde afgestemd op de persoonlijke waarde en het eigen talent van de spreker zelf.

Of het aldus gekozen onderwerp ook geschikt lijkt voor de voorzitter van de vergadering die, overeenkomstig de ongeschreven gewoonte als taak heeft de redenaar van repliek te dienen, is waarschijnlijk de minste van diens bekommernissen. Het meest natuurlijk voorrecht van de ene wordt vaak een zware last voor de andere. Ik zal trachten er mij naar het best vermogen van te kwijten.

U bent uw onderwerp gaan putten in de Nederlandse rechtsgeschiedenis die, zoals U bekend nog maar in een recent verleden tot een aparte volgroeide tak van wetenschap is geëmancipeerd. Slechts sinds 1877 ontving zij een plaats op het uurrooster van de Leidse Universiteit terwijl zij, indien ik mij niet vergis, aan onze rechtsfaculteiten nog maar sinds enkele jaren als keuzevak gedoceerd wordt.

In de loop van de 19de eeuw werd er nochtans zowel in België als in Nederland reeds een grote inspanning gedaan voor het publiceren van rechtshistorische documenten uit de zeventien provinciën, maar pas

tegen het einde van die eeuw zagen de eerste *samen-tattende* publicaties op dit terrein het licht.

Nederland is ons op dat gebied voorgegaan; wij hebben gevolgd met een zekere vertraging. Op dit ogenblik bestaat langs beide zijden van de staatkundige grens die de grillige historie dwars doorheen het Nederlands kultuurgebied getrokken heeft, een levendige belangstelling voor alles wat de rechtsontwikkeling in « onsen ghemeen Vaderlandt » gestalte en aanzien heeft gegeven in de afgelopen eeuwen.

Dat Uwe wetenschappelijke belangstelling juist die richting is uitgegaan, verheugt mij des te meer omdat het in mij de aangename herinnering oproept aan de tijd dat ik zelf, van op de plaats welke U heden inneemt, mijn openingsrede heb gewijd aan de belangwekkende figuur van Philips Wielant, Brugs rechtsgeleerde uit de vijftiende-zestiende eeuw, wiens werk over burgerlijke en strafrechtspleging een uiterst belangrijke bijdrage geweest is tot de rechtsontwikkeling in de Nederlanden.

Als kernpunt van Uw rechtshistorische beschouwingen hebt U genomen het Eeuwich Edict van 12 juli 1611.

En terecht: niet enkel geldt dit Edict als een der belangrijkste gerechtelijk-bestuurlijke hervormingen van die tijd maar het wordt doorgaans voorgesteld als de meest sprekende demonstratie van de drang naar bestuurlijke en juridische eenheid die het maatschappelijk leven van die dagen kenmerkt en tevens als het vorstelijk signaal tot de uitgaven van « placcaerten » welke in de XVII^{de} Eeuw het licht zullen zien. Bij wijze van historische omlijsting hebt U ons de achtergrond geschilderd waarop de evolutie van de rechtsvorming zich bij ons voltrok in het begin van de XVII^{de} Eeuw tijdens de Spaanse overheersing.

In de lange reeks van landvoogden die over Vlaanderen hebben geregeerd, gaat de aandacht van de Vlaamse geschiedschrijvers steeds met een zekere voorliefde naar de Aartshertogen Albrecht en Isabella.

Op 6 april 1609 werd, bij het tot standkomen van het Twaalfjarig Bestand de scheuring tussen Noord en Zuid voltrokken. Zeer terecht hebt U onderlijnd dat het bewind van de Aartshertogen in allereerste orde gericht was op de heropstanding van de *Zuidelijke* Nederlanden.

Terwijl de ongehoorde ontwikkeling van de Republiek in het Noorden de schitterende Gouden Eeuw inluidde, moest Vlaanderen, binnen de mate van zijn beperkte mogelijkheden de 12 jaar werkelijke vrede benutten om zijn economisch herstel te bevorderen. Doch ook in deze periode van beproeving gaf het blijk van een cultureel heropleven, dat getuigenis aflegt van zijn grote betekenis voor de geestelijke structuur van de Nederlandse Stam. Ik moge enkel verwijzen naar de onsterfelijke gedachten van Pieter Paul Rubens.

De grondslag van deze heropleving was ongetwijfeld het voortbestaan van de Nederlandse staatsidee waarvan talloze onloochenbare getuigenissen tijdens het bestuur der Aartshertogen voorkomen alsmede het feit dat, ondanks de afscheiding, het besef van de politieke en culturele gemeenschap der Nederlanden bewaard was gebleven in onze gewesten.

Het kwam mij niet ongepast voor dit ter aanvulling van Uwe inleidende beschouwingen nog even te onderlijnen.

Zoals de Brusselse Hoogleraar Prof. Dekkers het in een opstel over oud-Nederlandse juristen zeer terecht laat opmerken, hebben de thans bestaande nationale grenzen tussen België en Nederland, gezien met het

oog van de rechtshistoricus, geen of zeer weinig betekenis.

En ik onderschrijf zeer gaarne zijn oordeel waar hij zegt « Men kan geen verkeerder beeld van de rechtsontwikkeling schilderen dan met een muur op te trekken in die geleidelijke wordingsgeschiedenis.

U hebt het dan ook noodzakelijk geacht het tot standkomen van het Eeuwich Edict te situëren in het algemeen kader van de rechtsvorming en rechtsontwikkeling in de Nederlanden van de 16de en 17de eeuw. U hebt hiertoe een overzicht gegeven van de onderscheiden bronnen waaruit het Oud-Nederlands recht ontsproten is, het recht dat in de verschillende delen van de Nederlanden gold tot vóór 1800 ongeveer, datum waarop de Franse wetgeving ingevoerd werd, die sindsdien in overwegende mate het rechtsleven in België en ook in Nederland beheerst.

Het gebied van het oud-Nederlands recht is onmetelijk wijd: zijn ontstaan klimt op tot het oud-germaans en frankisch-germaans tijdperk, met dezen verstande nochtans dat het germaans recht nooit tot een afgerond stelsel is uitgegroeid, geen eenheid vertoont en overwoekerd is geworden door het recht van Rome, dat zich door de omstandigheden tot wereldrecht ontwikkeld had.

Het landsheerlijke of feodale tijdperk bestrijkt de periode gaande van Karel de Grote tot aan de Unificatie van onze gewesten onder de boergondische en habsburgse vorsten.

Het goed geordend centraal gezag van het romeins keizerrijk was verloren gegaan en de merovingische vorsten hadden de taak van de Romeinse keizers overgenomen zonder nochtans de romeinse ordening te hebben kunnen bewaren.

Tijdens dit tijdperk is het leenstelsel tot volle ontwikkeling gekomen en werd allerwege behoefte gevoeld aan een krachtig centraal gezag tegenover de ellende van de rechts- en machtsverbrokkeling die te wijten was aan de elkaar beoorlogende landsheren en landsheertjes.

De theorie van het *Salus rei publicae* van Philippus Van Leyden stuurde in de richting van eenheid van wet en recht als noodzakelijke bekroning van de althans ten dele herstelde eenheid van staatsvorm. Immers onder Karel V waren de XVII Provinciën in één hand gekomen. In 1548 werden de Nederlanden bij het Verdrag van Augsburg als Bourgondische Kreits verbonden aan het Heilig Roomse Rijk.

In 1549 werd bij de Pragmatieke Sanctie in overleg met de Staten der gewesten éénzelfde wijze van vererving van het landsheerlijk gezag vastgesteld. Representatie in alle lijnen zou plaats vinden bij de vererving van dat landsheerlijk gezag in de Zeventien Nederlanden, « de landen van herwaarts over », « les pays de par de ça » (zo genoemd in tegenstelling met Franche Comté, het graafschap Bourgondië); pas onder Karel V de benaming in zwang van « de lage landen » « les pays d'en bas ».

Bij het uiteenvallen van het rijk van Karel de Groote, is het toentertijd geldend recht niet ineens in onbruik geraakt en zo komt het dat in middeleeuwse handvesten en keuren regels van gewoonterecht belichaamd zijn die reeds in de leges Barbarorum en capitularia waren opgenomen terwijl men er anderszijds bepalingen terugvindt welke stammen uit de romeinse leges die bestemd waren voor het met romeins burgerrecht begiftigd deel van de bevolking.

In de landsheerlijke tijd is er dan ook grote verscheidenheid van recht in de Nederlanden. Bijna in elke van de tegenwoordige provinciën van België en Nederland hadden verschillende districten elk een eigen recht evenals de steden. Bovendien hadden op

het platteland sommige dorpen en heerlijkheden deels het recht van de gouw deels een eigen recht.

Het wetgevend gezag van de keizer van het Heilig Roomse Rijk werd in ons land zo goed als niet geëerbiedigd.

Daarentegen oefenden graven, hertogen en bisschoppen vaak alleen, zonder inmenging van volk of volksvertegenwoordiging, het wetgevend gezag uit. Soms ook was er een gedeeld wetgevend gezag van vorst en volk. Ook de machtige Bourgondiërs zijn niet in staat geweest volkomen onafhankelijk te regeren.

De wetgever, — wie hij ook moge geweest zijn — ontmoette een zware concurrent in het *bestaand gewoonterecht* enerzijds en anderzijds in de *bestellingen van de rechterlijke colleges*, die algemeen geldend recht tot stand konden brengen, de zgn. *arrêts de règlement* iets wat voor onze begrippen van rechtsbedeling gewoonweg ondenkbaar voorkomt.

Daarenboven ontvingen de steden van de landsheer *het recht van keur*, en konden zij verordeningen maken inzake administratie en politie voor het stadsgebied en zijn bewoners, die licht aanleiding konden geven tot botsingen met het wetgevend gezag van de landsheer.

Tenslotte werd het wetgevend gezag voornamelijk belemmerd door het feit dat aan steden en districten allerlei *privileges* werden gegeven en dat elke nieuwe landsheer uit politieke overwegingen zwoer zijn onderdanen in hun privileges te handhaven.

Het valt niet moeilijk te begrijpen dat het afkondigen van nieuwe algemene wetten ten eerste door deze verscheidenheid van autonoom inheems recht op de onderscheiden trappen van de toenmalige maatschappelijke orde bemoeilijkt werd.

Daarbij komt nog dat deze veelvuldige vormen van inheems recht gestadig doorkruist werden door de invloed van het Romeins recht dat de basis uitmaakt van de wetenschappelijke vorming van de toenmalige juristen.

U hebt, mijn waarde Confrater, terecht gewezen op de machtige uitstraling die uitging van de Leuvense Rechtsfaculteit met Professoren als Van der Muyden, Hopperus, De Leeuw, Goudelin, Peckius, e.a.

Ik wil eraan toevoegen dat in de Noordelijke Nederlanden een gelijkwaardig centrum van Romanisme voorhanden was aan de Leidse Universiteit met Professoren als Grotius, Bronckhorst, Sosius, Pynacker, Swaneburg, e.a.

Is het niet merkwaardig dat zelfs een der allergrootste juristenfiguren uit die tijd, Hugo de Groot, in zijn befaamde « Inleiding tot de Hollandse Rechtsgeleerdheid » slechts blijk geeft van een zeer beperkte belangstelling voor het inheems recht en zijn werk in hoofdtrekken de vrucht is van zijn romanistische Universitaire vorming. Ook hem gelukte het niet geheel zich te onttrekken aan de dwaalleer dat het Romeins Recht ten onzent destijds de regel vormde en het inheems recht daarop slechts uitzonderingen bevatte.

De waarheid is echter zoals door U onderlijnd dat het Romeins Recht toegepast werd als aanvullend recht, daar waar de rechtsregel niet kon worden afgeleid uit de algemene gewoonte of uit de wetgeving van de vorst.

De Amsterdamse Hoogleraar Prof. de Blécourt drukt het uit als volgt: Romeins recht gold waar inheems recht zweeg.

Volledigheidshalve moet ook nog het canoniek recht vermeld worden dat enkel toegepast werd op de geestelijke stand.

* * *

Dat uiterst ingewikkeld beeld van de rechtstoestand in de Nederlanden, zoals hij zich in de loop der middel-

eeuwen ontwikkeld had, zou nochtans veel te eenvoudig voorkomen wanneer men daarbij niet zou vermelden dat al deze onderscheiden rechtsvormen in de werkelijkheid door elkaar gestrengeld waren, elkaar als het ware naar het leven stonden in een voortdurende strijd om het overwicht en aan het publiek en privaat rechtsleven van die tijd het uitzicht verleend hebben van een soort onontwarbaar kluwen van ongeschreven en geschreven, bijzondere en algemene, evenwijdig lopende of tegenstrijdige rechtsregelen waarin de rechtsonderhorige en zelfs de geschoolde jurist zich ternaauwernood konden thuis vinden.

Is het dan te verwonderen dat zich in de loop van de 16de en 17de eeuw een beweging baan heeft gebroken met als inzet de vereenvoudiging en eenmaking van dit oerwoud-recht zoals een Nederlands hoogleraar het nogal kernachtig bestempelt.

Reeds in de 16de eeuw hadden Karel V en Filip II de weg gebaand voor deze beweging door het opvoerden van de costuymen.

Regeringen van gewesten, districten, steden en dorpen moesten het geldend recht dat voor het grootste deel gewoonterecht was in geschrift brengen en daarna bij de provinciale of centrale regering inzenden die er dan, eventueel na wijziging, aanvulling of uitzuivering in de geest van de eenmakingsgedachte haar goedkeuring aan hechtte door de homologatie.

Dit ging niet steeds zonder wrijvingen en botsingen: de lagere autoriteiten hadden immers een zucht tot behoud van eigen recht.

Het was nochtans geenszins de bedoeling van de Bourgondische en Habsburgse vorsten een vreemd recht op te dringen maar uit de verwarrende veelheid van costuymen mogelijkerwijze één algemeen recht op te bouwen.

Wie een overzichtelijk beeld zou willen bekomen van deze werkelijk belangwekkende periode uit de Nederlandse Rechtsgeschiedenis moge ik verwijzen naar het uitstekend opstel van de Brusselse Hoogleraar Prof. Gilissen « Les Phases de la Codification et de l'Homologation des Coutumes dans les XVII Provinces des Pays Bas » verschenen in 1950 in het Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis. U hebt er trouwens naar verwezen in uw rede.

Aan deze studie ontleen ik hiernavolgende cijfers omtrent de resultaten van deze beweging die zich uitsprekt over meer dan een eeuw.

Tussen 1500 en 1750 werden er in de 17 provinciën 691 costuymen in geschrift gebracht.

Door de codificatie verdwenen een groot aantal dier costuymen welke als het ware opgeslorpt werden door het werk der eenmaking zodat het aantal overlevende costuymen op ongeveer 150 werd teruggebracht.

Van dit aantal werden er 88 gehomologeerd waarvan 36 in Vlaanderen alleen.

De Raad van Brabant verzette zich systematisch tegen de homologatie.

Holland en Zeeland bleven ervan verstoken hetgeen de ontwikkeling verklaart in die gewesten van een romeins-hollands recht gedurende de 17de eeuw.

* * *

Gij hebt, mijn waarde Confrater, het Eeuwig Edict voorgesteld als een soort vertrekpunt in de Zuidelijke Nederlanden van de besproken beweging naar eenmaking van het recht.

Dit is zeer juist want al hadden heel wat steden en gemeenten voordien de oproep van het centraal gezag beantwoord, vele waren, in hun verkeerd georiënteerde vrijheidsliefde, ten achter gebleven en hadden de spoorslag van het Eeuwig Edict nodig om medewerking te verlenen.

spoorslag van het Eeuwig Edict nodig om medewerking te verlenen.

Slechts twee costuymen waren gehomologeerd geworden vóór 1611 terwijl in de periode van het verschijnen van het Eeuwich Edict tot aan de dood van Aartshertogin Isabella in 1633 een veertigtal homologaties tot stand kwamen waarvan 24 in Vlaanderen zelf.

Doch dit is lang niet de enige betekenis van dit merkwaardig document.

Daar waar de Edicten der Prinsen over het algemeen gericht waren op een versteviging van het vorstelijk gezag en dan ook in allereerste orde aandacht besteedden aan publiekrechtelijke aangelegenheden heeft de vrij omstandige ontleding van de inhoud van het Eeuwich Edict, waarvan U de verdienste zoor U zelf mag opeisen daar ik ze in geen enkel werk over oud-vaderlands recht heb aangetroffen, ons geleerd dat men hier te doen heeft met het opleggen van bovenuit van bepalingen van privaatrecht in een aantal belangrijke sectoren die thuishoren in het burgerlijk recht en de burgerlijke rechtspleging.

Niet enkel werd gepoogd een algemene lijn voor de rechtsgewoonten vast te leggen, maar enerzijds werd de vastgelegde algemene structuur aangepast bij de locale costuymen en anderzijds de lokale costuymen gewijzigd in de zin van de bepalingen van het edict.

Men begrijpt onmiddellijk welk een diepgaande invloed dit ingrijpen van de vorst in de privaatrechtelijke verhoudingen gehad heeft op de vereenvoudiging en de ordening van het maatschappelijk leven van die tijd.

U hebt dan ook niet gearzeld het Eeuwich Edict van de Aartshertogen voor te stellen als het merkwaardigste gewrocht van onze oud-vaderlandse edictale wetgeving.

Of de Aartshertogen — en hun medewerkers van de Privé Raad en de provinciale Raden van Justitie — hierbij oorspronkelijk werk hebben geleverd doet m.i. weinig ter zake.

Dat zij bekend waren met bepaalde ordonnanties van de Franse Koningen en er bepalingen uit overgenomen hebben in hun werk, lijkt mij uiterst normaal.

U kent toch de beroemde uitspraak van Portalis: « Les Codes se font avec le temps mais à proprement parler on ne les fait pas ».

Uw al te grote bescheidenheid heeft U, als slot van Uw betoog, de wens doen uitspreken « dat meer bekwame handen zich weldra zouden beijveren om dit klein meesterwerk uit onze nationale rechtsgeschiedenis voliedig in eer te herstellen ».

Ik meen U te mogen verzekeren dat die wens reeds in vervulling is gegaan na de uitstekende verhandeling die wij vandaag van U mochten aanhoren.

Indien ik echter op mijn beurt een verwachting zou mogen koesteren dan is het dat Uw optreden in het Vlaams Pleitgenootschap voor U een spoorslag mocht zijn om de ingeslagen weg van wetenschappelijke belangstelling voor ons Nederlands Rechtsverleden verder te bewandelen en tevens dat er onder onze jonge Vlaamse juristen navolgers zullen opstaan om Uw stappen te drukken, het nog onbekend gebleven gebied verder te verkennen en toegankelijk te maken voor de komende geslachten.

Geschiedenis van Vlaanderen. — Deel V, Brussel, de Blécourt A. S.: *Kort begrip van het oud-vaderlands burgerlijk Recht.* — Groningen, 1932.

Fockema Andreae S. J.: *Geschiedenis van de Nederlandse Wetenschap van de Nederlandse Rechtsgeschiedenis.* — Amsterdam, 1950.

Fockema Andreae S. J.: *Voorrede bij de Inleiding tot de Hollandse Rechtsgeleerdheid beschreven bij Hugo de Groot.* — Arnhem, 1895.

Gilissen J.: *Efforts d'unification du droit coutumier belge aux XVIIe et XVIIIe siècles.* Mélanges Georges Smets, 1952.

Gilissen J.: *Les phases de la codification et de l'homologation des coutumes dans les XVII provinces du Pays Bas.*

Gilissen J.: *Loi et Coutume — Quelques aspects de l'interpénétration des sources du droit dans l'ancien droit belge.* Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis, 1953, XXI.

Dekkers R.: *Oud Nederlandse Juristen.* Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis, 1950, deel XVIII.

Rede van Mr Charles VAN REEPINGHEN

Stafhouder der Balie van Brussel

Het is mij uiterst aangenaam het Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie te Brussel geluk te kunnen wensen met zijn zo vruchtbare activiteit.

Ik heb de tijd gekend waarop de leiders van uw vereniging, bij de jaarlijkse openingszitting, niet steeds een toeloop van belangstellenden konden verzekeren, in verhouding met de plechtigheid dezer zitting. De vrienden van het Vlaams Pleitgenootschap waren niet steeds eenparig van oordeel dat hun getrouwheid gepaard diende te gaan met de plicht tot aanwezigheid en sommigen waren de mening toegedaan dat het voldoende was dat de jaarlijkse aflossingen verzekerd werden. De Orde van Advocaten voelt diep de draagwijdte van het tegenwoordig welslagen, dat grotelijks bijdraagt tot haar uitstraling en tot haar grootheid. Want onze rijkdom wordt gevormd door onze beide culturen en het behoort dat ook de juristen dit zouden beseffen. Hier gaat de waardering gepaard met de blijken der vriendschap. De ene en de andere uiten zich door feilloze hoogschatting en hartelijkheid. Het is mij een groot genoegen U zulks te zeggen, in het dankbaar gevoel voor de medewerking, die U mij verleend hebt, waarvan ik diep het vertrouwen en de gulheid heb gevoeld.

* * *

Vorig jaar betoogde Mr. Pierre Ronse aan deze tribune dat het recht de strekking heeft het geluk der mensen te verzekeren en dat in onze maatschappij zijn verwezenlijkingen voldoende talrijk zijn om ons optimisme mee te slepen. Hij zou dit voorzeker ook geschreven hebben vóór het Eeuwig Edict van 1611, misschien om te bevestigen, met de held van de Musset, dat het genot van de lange twisten bestaat in het sluiten van de vrede, waarschijnlijk ook om in de kleinsteedsheid de belofte te ontdekken van de noodzakelijke eenmaking, in de verspreiding der costuymen de inleiding tot de codificatie en in de wanorde der rechtsbedeling de waarborg voor haar verbetering.

Heden heeft Mr. Albert Raport zeer gevat een merkwaardige rechtvaardiging toegevoegd aan deze verkwikkelijke filosofie. Want het is heerlijk de rechtsgeleerden het recht te zien grondvesten op de rokende puinen van de haat, het evenwicht van de burgerlijke plichten te zien bevorderen in « de tuin van Europa », waar « de wolven ronddoelden in de braakliggende velden », de vormen van de testamentaire beschikkingen te zien vastleggen bij een volk dat ondermijnd werd door de belasting na de uitrooiing, de verbanning en de plundering, de eerbied voor de costuymen te zien verzekeren te midden van

de autodafé der plakaten en de toekomst der katholieke provinciën te zien uitstippelen onder de regering van prinsen zonder kroost.

Laten wij met genoeg vaststellen dat de wens van « een betere richting in zake gerechtsaangelegenheden » reeds de aandacht van onze voorvaders gaande maakte: aldus zal de rede van Mr. Albert Raport, waarvan ik op mijn beurt de merkwaardige eruditie, de schitterende syntheses en de nauwkeurige onderzoeken wens te loven, onze aandacht leiden naar de aangelegenheden aangaande rechtswetenschap en rechtshervormingen. Wij geloven voorzeker niet meer aan het eeuwig karakter der edicten, doch wij bewaren ongeschonden ons geloof in het recht en onze ministers van justitie vinden, naar het voorbeeld van de dienstvaardige tussenkomsten, waarover de spreker heeft gehandeld, nieuwe Richardots bekwaam om hun, in de geduldige wijsheid der studiecommissies, de disciplinen der nieuwe tijden voor te stellen.

* * *

De honoraria der stagiaires in de zaken van gerechtelijke bijstand.

Vorig jaar heb ik op deze plaats de redenen en de bijzonderheden uiteengezet van een hervorming die verwezenlijkt was geworden in de schoot van de Raad der Orde met het oog op de vorming der stagiaires. Zij heeft voor doel gehad aan het Bureel voor kosteloze raadpleging zijn vroegere bedrijvigheid terug te schenken, door in zijn schoot een praktisch onderwijs op te richten. Deze verwezenlijking heeft thans de proef der ondervinding doorstaan en heeft de waarde gekregen van een instelling aan dewelke de Raad der Orde een blijvend karakter meent te moeten geven. De Raad zal er ook de vereiste verbeteringen aan toebrengen. Reeds werd, na de heropening van het gerechtelijk jaar, het getal der burgerlijke afdelingen van het Bureel voor kosteloze raadpleging van vier op zes gebracht, wat het dubbele voordeel biedt het aantal leden van elk dezer afdelingen te beperken tot een vijftigtal en tevens aan de zaken, die hun worden toevertrouwd, een meer grondige aandacht te verzekeren.

Het is nuttig dat men zou weten wat al onbaatzuchtigheid en toewijding een dergelijke organisatie vertegenwoordigt in een balie als de onze. Elke generatie stagiaires neemt op zich duizenden gevallen van bijstand aan behoefte. De antieke ridderlijkheid van de balie overleeft aldus te midden van een tijdperk waarin men al te dikwijls heeft verkondigd dat de onbaatzuchtigheid een paradoxe is. Het is nochtans rechtvaardig dat deze generositeit niet uit het oog zou doen verliezen dat de jongeren, waar ze ook hun activiteit uitoefenen, verdienen dat de maatschappij de waarde van deze generositeit zou erkennen op een andere wijze dan de huldeblijken die onvoldoende zouden zijn om haar te bestendigen.

Ik wens aan mijn toehoorders niet te verbergen dat de toestand van de jonge advocaten mij uiterst bezorgd maakt. Zij komen op hun beurt in dit gerechtshof met evenveel geweten als hun oudere confraters de zending der verdediging vervullen, die zo kostbaar is voor onze vrijheden. De maatschappij kan dus niet onverschillig staan tegenover het vervullen van hun taak. Zij acht het reeds sedert vele jaren behoorlijk dat de jonge geneesheer, die zich gedeeltelijk of geheel wijdt aan de diensten der hospitalen, vanwege de commissies van openbare onderstand een zekere tastbare tegemoetkoming mag verwachten voor zijn toewijding aan de ongelukkigigen.

In de inrichting zelf van de balie, zo diep gehecht

aan haar autonomie, vindt nu de jonge advocaat geenszins dergelijke aanmoedigen. Wel is er eens, in de Senaat, voorgesteld geworden dat de Staat elk jaar aan de Burelen voor kosteloze raadpleging een toelage van vijf miljoen frank zou verstrekken ten einde de uitbetaling van tegemoetkomingen te verzekeren aan de advocaten-stagiaires, die aangeduid werden voor de bijstand aan de onvermogenen. Want het begin van het beroep van advocaat is moeilijk en soms terugstotend en het gebeurt dat stagiaires van eerste gehalte ontmoedigd worden. Maar de tijden zijn voorzeker niet bevorderlijk voor dergelijke officiële tussenkomsten, in de veronderstelling dat hun verwezenlijking zou overeen te brengen zijn met onze onafhankelijkheid en onze tradities, waaraan ik ten zeerste twijfel. Integendeel, komt het mij volkomen redelijk voor dat het Bureel voor kosteloze raadpleging de regelen zelf van het art. 5 der wet van 25 juni 1929 in praktijk zou stellen: « De personen die, zonder volledig behoeftig te zijn toch slechts beschikken over onvoldoende inkomsten om de kosten van een proces te dekken, kunnen ook van de rechtsbijstand genieten, doch op voorwaarde in handen van de ontvanger der registratie een som te storten die vastgesteld wordt in de beslissing welke de bijstand verleent. »

De maatschappelijke voorzorg heeft niet tevergeefs zijn taak volbracht en de gevolgen daarvan laten toe te erkennen dat de volledige behoeftigheid in België ertoe strekt geleidelijk te verminderen. Gedurende het jaar 1954 werden er op 1445 beslissingen van het Bureel van gerechtelijke bijstand bij de rechtbank van eerste aanleg te Brussel, in 499 gevallen aan de aanvragers slechts de gedeeltelijke kosteloosheid der procedure toegekend. In 1955 is de verhouding geklommen tot 720 toelatingen tot gedeeltelijke bijstand op 1342 uitgesproken beslissingen, afgezien van 35 weigeringen van bijstand.

De betekenis van deze statistiek blijkt ten volle wanneer men weet dat het getal zaken, die door het Bureel voor kosteloze raadpleging bij de balie te Brussel aan de stagiaires werden toevertrouwd, respectievelijk 5032 heeft belopen in het gerechtelijk jaar 1953-54 en 4831 in 1954-55.

Wanneer men, zoals het behoort, binnen de grenzen blijft van de vereiste gematigdheid, die op de breedste wijze plaats laat aan de meest onbaatzuchtige en de meest verdienstelijke toewijding, zou de billijkheid erbij winnen in deze aangelegenheid de verhouding toe te passen die spreekt uit de statistiek der zaken die gebracht werden voor het Bureel van gerechtelijke bijstand.

Het is nuttig dat men weet dat elk advocaat van de balie te Brussel gedurende zijn stagejaren ten minste de last krijgt van 70 dossiers, die hem ambtshalve worden toegewezen. Het behoort ook dat te dezer gelegenheid bijzondere getuigenis worde afgelegd van het feit dat de Vlaamssprekende advocaten, die minder talrijk zijn dan hun uitsluitend Franssprekende confraters, een nog zwaardere taak hebben vervuld, want het is geen uitzondering dat zij op het einde van hun drie jaar stage 120 dossiers hebben behandeld. Zij hebben dit steeds gedaan met de meest nauwgezette offervaardigheid.

Het is onaannemelijk dat, wanneer men van de rechtsonderhorigen die over zekere inkomsten beschikken gedeeltelijke betaling vraagt van de rechtskosten, de jonge advocaat als enige geestelijke aanmoediging slechts eervolle vermeldingen zou bekomen. Ook in de tegenwoordige maatschappij dient men voorzeker in de elite te geloven en door een vaste discipline haar

deugden te vrijwaren. Doch het is verkeerd dat haar materiële opofferingen zouden kunnen gevraagd worden, buiten elke rechtvaardige grens, op gevaar af de leden van deze elite reeds vanaf de leerschool te ontgoochelen en hen van hun beroep af te wenden. Wanneer de fiscale plicht ten opzichte van de jonge advocaat zijn eisen zal stellen, zal er geen rekening gehouden worden met de jaren van opoffering. Onze taak bestaat er nu in hen te helpen en aan degenen die door hen worden bijgestaan en die in de mogelijkheid verkeren de waarde van hunne hulp te erkennen, — al beelden zij zich dikwijls naïef in dat de staat zulks in hun plaats doet —, te doen inzien dat de werken des geestes en de vrucht van lange studiën, in een goede sociale ordening, een billijke aandacht verdienen.

Het is in deze geest dat het nieuwe stage-reglement der balie van Brussel, vastgelegd op 14 september l.l., voorziet, in zijn art. 17, dat het Bureel voor kosteloze raadpleging, op het verslag van het kolommenhoofd, de stagiaire kan machtigen honoraria te aanvaarden of te vragen, hetzij als provisie, hetzij bij het einde zijner tussenkomst. Deze taxaties zullen geschieden onder toezicht van het hoofd der Orde. Voorzeker, zoals in het verleden, zal de behoeftige de bijstand bekomen die zijn ongelukkige toestand verdient, doch het is mijn bedoeling, in samenwerking met de voorzitters en de bijzitters van het Bureel voor kosteloze raadpleging, er over te waken dat de nieuwe tekst op begripvolle en brede wijze zou worden toegepast. De ondervinding die tot nu reeds werd opgedaan is aanmoedigend. Misschien zullen de lessen ervan ons leiden tot formules of tot methodes die meer nauwkeurig aan ons doel zullen aangepast zijn. Het is niet uitgesloten dat de balies eens in staat zullen zijn in hun schoot een speciaal fonds op te richten waardoor tussen de stagiaires, zoals tussen de assistenten van een moderne kliniek, behoorlijke vergoedingen op meer billijke wijze zouden kunnen verdeeld worden. De hervormingen ontstaan op het gepaste ogenblik en wij zullen niet tekort gekomen zijn aan onze plicht als ouderen, wanneer wij voor deze hervormingen de mijlpalen zullen geplaatst hebben.

* * *

De toevoeging van ambtswege voor de militaire rechtsmachten.

De Raad der Orde heeft zich ook beziggehouden met het stelsel der toevoeging van ambtswege voor de militaire gerechten.

De hedendaagse werkelijkheid beantwoordt niet meer aan de opvatting dat de toevoeging van ambtswege van advocaten-stagiaires voor de militaire rechtsmachten, uit volle recht de kosteloosheid van hun bijstand zou medebrengen. In een beraadslaging, die ik op 14 mei l.l. ter kennis gebracht heb van de leden der balie, heeft de Raad der Orde beslist dat niets er zich tegen verzet, in de gevallen waar de behoeftigheid is uitgesloten, dat de advocaten aangeduid door het hoofd der Orde of door zijn afgevaardigde een honoraris zouden ontvangen, of dat zij zelfs, mits toelating van deze overheden, een behoorlijke voorafgaandelijke provisie zouden vragen.

De vroegere practijk, die, afgezien trouwens van de toevoegingen gedaan door de voorzitters der militaire gerechten, de toevoeging van ambtswege verzekerde door bemiddeling van het Bureel voor kosteloze raadpleging, welke ook de fortuintoestand moge wezen van de belanghebbende rechtsonderhorige, is aldus af-

geschapt geworden. Het is evenwel geenszins de bedoeling van de Raad der Orde de last van deze verdediging op te dragen aan de balie in haar geheel; de Raad is er juist om bekommerd geweest aan de stagiaires de morele en materiële vruchten te verzekeren die hun hierbij zo rechtmatig toekomen.

* * *

Ik weet dat zekere vraagstukken traditioneel slechts aangesneden worden door middel van toespelingen en dat het wel gebeurt dat men ze bestempelt als zijnde al te zeer van tijdelijke aard, ten einde ze in plechtige omstandigheden te kunnen ontwijken. De ondervinding heeft mij echter geleerd dat juist deze plechtige omstandigheden bijzonder geschikt zijn voor het uitstippelen van zekere hervormingen, veel meer dan de bespreking ervan in de vertrouwelijkheid der gesloten desuren.

Op gevaar af op deze confraternele samenkomst een al te dor verslag uit te brengen, heb ik gemeend vandaag deze verwezenlijkingen te mogen uiteenzetten. Ik hecht voorzeker belang aan de vormen der welsprekendheid, en, wanneer mij daartoe de tijd gegeven wordt, is het mijn bedoeling desaan gaande aan de balie mijn wensen te doen kennen. Maar zulks dient echter te gebeuren nadat ik de plicht van voorlichting zal vervuld hebben, in de hoop dat ze zal strekken tot aanmoediging van de jonge advocaten die mij beluisteren. Ik zou het op prijs stellen dat zij de warme belangstelling zouden aanvoelen die mij hierbij drijft.

* * *

Inrichting van een «documentatiecentrum» in de schoot der Balie te Brussel.

Het is ons verlangen dat de stage op de advocaten van deze balie een diep merkteken zou drukken. De stage is dusdanig georganiseerd dat hij waardevolle vruchten afwerpt waarvoor de maatschappij aan onze Orde dankbaarheid zal verschuldigd zijn. Want deze Orde leeft niet enkel door de grootheid van haar tradities. Zij heeft tot plicht er over te waken dat haar leden, in het algemeen belang, hun zending van raadsman zouden kunnen uitoefenen, voorzeker met eer, doch ook met een feilloze bevoegdheid. De moderne mensheid heeft zich weten te plooiën naar de dienstbaarheden der techniek. De doeltreffendheid van de bijstand van een advocaat is gebonden aan een sterk onderhouden practijk en tevens aan een uitgebreide voorlichting. Nu hebben de complexiteit der besluiten en wetten, de overvloed en de verspreiding der teksten deze voorlichting ten zeerste bemoeilijkt. De juridische verzamelingen en tijdschriften, hoe breed ook de stof weze waarover zij handelen en niet-tegenstaande hun periodische verschijning, kunnen de voorlichting waaraan de advocaat behoefte heeft, niet meer ten volle verstrekken. Het is hun inderdaad onmogelijk te voorzien in de coördinatie der stof en zij kunnen geen onmiddellijke documentatie verschaffen.

Het is om deze reden dat de Raad der Orde heeft beslist, nadat lofwaardige initiatieven deze instelling hadden voorbereid, onder zijn toezicht een Documentatiecentrum op te richten. Dit centrum heeft als taak een wetgevend fichenstelsel bij te houden. De leden der balie zullen, wanneer ze zich tot deze confraternele instelling wenden, dadelijk alle nuttige inlichtingen kunnen bekomen betreffende de staat en de inhoud van de wetgeving en de reglementering aangaande alle aangelegenheden van het recht.

Deze documentatie zal vooral te pas komen bij de speciale rechtstakken die gekenmerkt zijn door hun grote veranderlijkheid: het sociaal en het fiscaal recht. Zij zou echter aan haar doel tekort komen wanneer ze zich bij deze rechtstakken zou beperken. De onderneming heeft dan ook, van zodra ze opgevat werd, vanwege het Parket van Verbreking en vanwege de Raad van State een uiterst kostbare bijstand mogen ondervinden. Deze aanmoedigingen laten haar de hoop koesteren voor nog verdergaande uitbreidingen.

Het Documentatiecentrum zal in voege treden vanaf de eerste maanden van het jaar 1956. Het heeft zich de medewerking verzekerd van jonge advocaten behorende tot de Conférence du Jeune Barreau en tot het Vlaams Pleitgenootschap en de beide nationale talen zullen er gebezigd worden.

Ik druk de wens uit dat de balie in deze instelling de bekommernis zou erkennen om haar te helpen in de nauwgezette uitvoering van haar zending, naar de eisen van de tegenwoordige tijd en in volle eerbied voor haar tradities van kiesheid en eer.

* * *

Het Koninklijk Besluit van 9 december 1955 op de tucht der balie.

Het is bijna een ritueel geworden dat wij ons beklagen over de trage verwezenlijking der hervormingen waarop wij hopen.

Ik verberg dan ook mijn tevredenheid niet wanneer het mij gegeven is vandaag de Heer Minister van Justitie te kunnen bedanken om, juist een jaar nadat de wens ertoe uitgedrukt was geworden op de plechtige openingszitting van het Vlaams Pleitgenootschap, het koninklijk besluit te hebben tegenge tekend waardoor een hervorming in het leven wordt geroepen waarvan wij ons hadden veroorloofd de opportuniteit in het licht te stellen. (J. T. 1954, blz. 722, R.W. 1954, kol. 665).

Het is op 9 december 1955 aan de vooravond van deze plechtige zitting, dat de Koning het besluit heeft ondertekend waardoor het keizerlijk decreet van

14 september 1810 betreffende de uitoefening van het beroep van advocaat en de tucht der balie wordt gewijzigd. Een nieuw art. 30 is thans in het decreet ingelast geworden. Het luidt als volgt: «In al de gevallen waarin het Hof van beroep kennis neemt van het beroep van een door de tuchtraad gewezen beslissing, krijgt het, voor het onderzoek ter terechtzitting, een advocaat toegevoegd, aangewezen door de stafhouder van de Orde, waarvan de tuchtraad de beslissing heeft gewezen.»

De taak van de advocaat, zoals dit aangeduid wordt in de beschouwingen die het besluit vooraf gaan, strekt ertoe het aan het hof zoals aan de partijen mogelijk te maken ingelicht te worden over de draagwijdte van zekere professionele gebruiken alsook van zekere regels vastgesteld door de raden der Orde.

Door deze samenwerking van de balie met het hof zullen de zaken, die de tucht der advocaten aanbelangen, volgens de wens zelf van de gerechtelijke overheden, onderzocht worden met uiterst verlichte waakzaamheid. Ik meen dat de onpartijdigheid, de waardigheid, de objectiviteit en de gematigdheid waarmee de raden der Orde de normen van kiesheid en eer, welke door de advocaten dienen geëerbiedigd te worden, hebben vastgelegd, nooit door wie ook zijn betwist geworden. Met hetzelfde geweten zal, op de zetel van het Hof van beroep, de tussenkomst geschieden van de ervaren advocaten aan dewelke het hoofd der Orde in volle vrijheid de hoge zending zal toevertrouwen onze gebruiken, onze rechtspraak en onze traditie in herinneringen te brengen.

De rechterlijke orde wenst, zoals wijzelf, dat een balie zonder smet en verknocht aan haar beroepsregelen, in haar midden nauwgezet haar plicht zou vervullen. Zij zal in deze nieuwe samenwerking, in wederzijdse achting, een bevestiging te meer vinden van de gelijkaardige inzichten die ons bezielen, van onze eerbied voor de magistratuur en van onze verknochtheid aan het gerecht.

Wat de balie betreft, zij voelt met dankbaarheid en met rechtmatige trots, de waarde van het blijk van vertrouwen dat haar is gegeven geworden en waarvan de rechtvaardiging zich vermengt met haar geschiedenis. Onze rol bestaat er in deze geschiedenis waar- dig te blijven.

RECHTSPRAAK

HOF VAN VERBREKING

1e Kamer — 28 januari 1955.

Voorzitter-Verslaggever: M. Fettweis.

Advocaat-Generaal: M. Dumon.

Advocaten: Mrs della Faille d'Huyse en Van Leynseele.

Handelshuur. — Aanvullende uitwinningsvergoeding. — Omvang van het begrip «huur» in artikel 25 van de wet van 30 april 1951.

Een aanvullende uitwinningsvergoeding kan aan de huurder worden toegekend wegens een voordeel, dat zijn oorsprong vindt in de arbeid van de huurder en niet in omstandigheden, die eigen zijn aan het verhuurde onroerend goed.

Door te bepalen dat de in artikel 25 der wet van 30 april 1951 op de handelshuurovereenkomsten be-

doelde uitwinningsvergoeding gelijk is aan één of twee jaren huur heeft de wetgever door «huur» bedoeld de in de huurovereenkomst bepaalde huurprijs, die overeenstemt met één of twee jaar genot van het gehuurde en niet alleen de huurprijs als hoofdsom bevat, maar ook de belastingen en andere bijkomstige lasten, bij de huurovereenkomst ten laste van de huurder gelegd.

Jauniaux t/Vandevelde.

Gelet op het bestreden vonnis, op 26 februari 1954 in hoger beroep door de rechtbank van eerste aanleg te Brussel gewezen;

Over het eerste middel:

Schending van de artikelen 97 der Grondwet, 1101, 1134, 1317, 1319, 1320 van het Burgerlijk Wetboek, 25 en 53 der wet van 30 april 1951 op de handelshuurovereenkomsten,

doordat het bestreden vonnis aan verweerster boven een uitwinningvergoeding gelijk aan twee jaar huur, een aanvullende uitwinningvergoeding toekent om reden « dat de eerste rechter met recht beslist heeft dat geïntimeerde het haar opgelegd bewijs geleverd had », dat het voor de hand ligt dat bewust voordeel niet uit het bestaan van de garageinrichting behoeft te blijken doch wel uit de toeïgening door de verhuurder, zoals geïntimeerde beweert, van de handelsbedrijvigheid welke zij in het gehuurde tot stand gebracht en gehandhaafd had », wat geen antwoord op de door aanlegger in hoger beroep genomen conclusiën deed gelden dat, om een hogere vergoeding te bekomen dan v.g. het wettelijk forfait, de huurder moet bewijzen dat de verhuurster uit de uitwinning een groter voordeel zal halen, voortkomend van de arbeid van de huurder en niet van omstandigheden eigen aan het onroerend goed. Dat dit klaarblijkelijk het geval in onderhavig geval niet is, dat integendeel door het deskundig verslag bewezen wordt dat de door geïntimeerde verwezenlijkte winsten geenszins van zijn arbeid voortkwamen, doch wel van omstandigheden aan het goed eigen, te weten: het bestaan van lokalen waarin 50 voertuigen kunnen gestald worden en het bestaan van een tank welke de verkoop van benzine mogelijk maakt :

Overwegende dat het bestreden vonnis vaststelt dat verweerster sedert bijna dertig jaar een garage in het gehuurde, waarvan zij uitgewonnen werd, exploiteerde, en dat dit handelsfonds toen de uitwinning geschiedde, volop winstgevend was ;

Overwegende dat het bestreden vonnis, wanneer het beslist dat verweerster het bewijs geleverd heeft dat haar ten laste valt, erbij voegt dat het voor de hand ligt dat, opdat er aanleiding tot een aanvullende uitwinningvergoeding zou bestaan, de winst verwezenlijkt door de verhuurder die zich het handelsfonds van de huurster toeïgent niet moet voortkomen « uit het bestaan van de garageinrichting », doch wel « zoals geïntimeerde beweert, uit de handelsbedrijvigheid welke zij tot stand gebracht en gehandhaafd had » ;

Overwegende dat uit deze vaststellingen en beschouwingen blijkt dat het bestreden vonnis een aanvullende uitwinningvergoeding heeft toegekend, wegens een voordeel dat zijn oorsprong in de arbeid van de huurster vindt en niet in omstandigheden eigen aan het onroerend goed, en, op aanleggers conclusiën een passend antwoord heeft gegeven ;

Dat het middel feitelijke grondslag mist ;

Over het tweede middel :

Schending van artikelen 25 en 33 der wet van 30 april 1951 op de handelshuurovereenkomsten 1101, 1102, 1104, 1134, 1709, 1728 van het Burgerlijk Wetboek, 97 der Grondwet,

doordat het bestreden vonnis weigert aan te nemen dat de huurprijs die in aanmerking dient genomen tot het vaststellen van de vooruit bepaalde uitwinningvergoeding de huurprijs is « het bedrag der belastingen krachtens de huurovereenkomst ten laste gelegd van de huurder er niet inbegrepen » en dit om reden dat « de huurprijs in dat geval het bedrag der belastingen omvat welk een integrerend deel er van is, dat dit bedrag geen bijkomende last uitmaakt welke onderscheiden is van de last van de huurprijs » ;

dan wanneer de wetgever van 30 april 1951, in artikel 25 van gezegde wet, door huurprijs heeft bedoeld de som welke de verhuurder werkelijk ten zijne voordele inde, als tegenprestatie voor het genot dat hij verstrekte en niet de sommen welke hem met het oog op de beta-

ling der belastingen afgegeven werden en die in zijn hoofde geen verrijking uitmaakten ;

dan wanneer, daar de verhuurder ertoe gehouden is gezegde belastingen te betalen tijdens de met de uitwinningvergoeding overeenstemmende duur, de opening van diezelfde belastingen in het berekenen van de vergoeding erop neerkomt ze hem tweemaal te doen betalen, daar de huurder voordeel haalt uit een betaling die, gedurende de huurovereenkomst, voor de verhuurder geen voordeel opleverde ;

Overwegende dat, door te bepalen dat de uitwinningvergoeding in art. 25 der wet van 30 april 1951 op de handelshuurovereenkomsten voorzien aan een of twee jaar huur gelijk is, de wetgever door huur de prijs van de huurovereenkomst heeft bedoeld die overeenstemt met één of twee jaar genot van het gehuurde en niet alleen de huurprijs als hoofdsom omvat, maar ook de belastingen en andere bijzaken door de huurovereenkomst te laste van de huurder gelegd ;

Dat beide onderdelen van het middel, naar recht falen ;

Over het derde middel,

Schending van artikelen 1101, 1134, 1317, 1319, 1320, 1322, 1709, 1728 van het Burgerlijk Wetboek, 97 der Grondwet,

doordat het bestreden vonnis, het middel door aanlegger aangevoerd afwijzend waarbij staande werd gehouden dat, naar luid van artikel 25 der wet van 1951 op de handelshuurovereenkomsten als huurprijs dient verstaan « de verhuuringsprijs daarin niet begrepen het bedrag der belastingen ten laste van geïntimeerde gelegd krachtens de verlengde huur die partijen verbond », deze beslissing door de beweegreden rechtvaardigt « dat de huurprijs in dat geval het bedrag omvat der belastingen waarvan het een integrerend deel uitmaakt ; dat dit bedrag geen bijkomende last uitmaakt die onderscheiden is van de last van de huurprijs »,

dan wanneer de huurovereenkomst van 29 december 1936, aldus bedoeld door het vonnis bij artikel 11 het bedrag bepaalde van de in handen van verhuurder, in gereed geld te betalen huurprijs en daarna beschikte bij een artikel III volstrekt onderscheiden van dat welk de huurprijs bepaalde, dat al de belastingen uitsluitend door de huurder zouden gedragen worden die, insgelijks zou moeten betalen « al wat rechtstreeks of onrechtstreeks voor het water, de verwarming of de verlichting (verhuring van verbruiksmeters erin begrepen) zou kunnen verschuldigd zijn », waaruit volgt dat de uitdrukkelijke overeenkomst van partijen een onderscheid maakte tussen de huur en de betaling der belastingen, die daarvan geenszins « integrerend deel uitmaken » en uitdrukkelijk of althans impliciet verklaarde dat het hier ging om een bijkomende last, die onderscheiden is van de huurprijs ;

Overwegende dat, door te beslissen dat de door het huurcontract ten laste van de huurder gelegde belastingen, deel van de huurprijs uitmaken, het bestreden vonnis, zonder in tegenspraak te komen met de huurovereenkomst waarvan geen enkele bepaling voorziet dat de ten laste van de huurder gelegde belastingen geen deel van de huurprijs uitmaken, noch het aan die akte verschuldigd geloof heeft geschonden, noch de zin en de wettelijke draagwijdte van het woord huurprijs in artikel 25 der wet van 30 april 1951 heeft miskend ;

Dat het middel feitelijke grondslag mist ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;
Veroordeelt aanlegger tot de kosten.

HOF VAN VERBREKING

1e Kamer — 1 april 1955.

Voorzitter : M. Vandermersch.

Raadsheer-Verslaggever : M. Huybrechts.

Advocaat-Generaal : M. Dumon.

Advocaten : Mrs. Van Leynseele en Delacroix.

Arbeidsongeval. — Abnormale weg van het werk naar huis.

Naar luid van art. 1 van het Wetsbesluit van 13 december 1945 zijn de bepalingen van de wetten op de vergoeding van de schade, voortspruitende uit arbeidsongevallen, van toepassing op de ongevallen, die zich op de weg naar en van het werk voordoen, en als weg naar en van het werk dient te worden verstaan de door de arbeider normaal af te leggen weg om zich van zijn verblijf of van de plaats waar hij gaat eten, te begeven naar de plaats, waar hij zijn werk verricht, en omgekeerd.

Weliswaar is de normale weg niet noodzakelijk de rechtstreekse weg, doch de weg kan niet meer normaal worden genoemd, wanneer de arbeider uit eigen beweging en zonder voldoende reden een ongewone omweg maakt of wanneer een onderbreking van de weg niet gewettigd is.

Truyen t/ N. V. Providence.

Gelet op het bestreden vonnis op 17 december 1953 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Brussel ;

Over het enig middel, schending van artikel 1 van het besluit van 24 december 1941, zoals het verklaard werd bij de artikelen 2 en 9 der besluitwet van 13 december 1945, van de artikelen 1, 4, 9, 12, 14 der wet van 24 december 1903 op de arbeidsongevallen en van de wetten die ze gewijzigd hebben, zoals zij samengeordend werden bij het koninklijk besluit van 28 september 1931, van de besluitwet van 9 juni 1945, art. 1, van kracht gebleven ingevolge art. 26, der wet van 1 juni 1949, en van art. 97 der Grondwet,

doordat het bestreden vonnis, — alhoewel het niet betwist dat het ongeval, waarvan de echtgenoot van eiseres het slachtoffer was geweest, zich had voorgedaan tussen Brussel, waar deze laatste een door zijn werkgever ingericht banket had bijgewoond, banket dat dient te worden beschouwd als een handelsbijeekomsst deel uitmakend van het verrichtingencomplex van het arbeidscontract, en Berchem/Antwerpen alwaar het slachtoffer woonde, — nochtans geweigerd heeft aan zijn rechthebbende de wettelijke vergoedingen toe te kennen overeenkomstig de wet op de arbeidsongevallen onder het voorwendsel dat het slachtoffer, na dit banket, zonder rechtvaardiging een lang oponthoud te Brussel heeft gedaan, zodat het ongeval niet als arbeidsongeval kan worden beschouwd om reden dat de normale weg naar de arbeid binnen een normale tijd hoeft te worden afgelegd ;

dan wanneer het verweten oponthoud de duur van de terugkeer niet heeft beïnvloed en derhalve het risico verbonden aan het afleggen van de normale weg naar de arbeid niet heeft verzaard, en overigens het bestreden vonnis, in hoofde van het slachtoffer géén fout weerhoudt die vreemd zoude zijn aan het afleggen van de weg naar de arbeid ;

Overwegende dat, volgens de vaststellingen van de rechter over de grond, wijlen Müsing Antoine, echtge-

noot van aanlegster, verblijvende te Berchem-Antwerpen, deelnam aan een banket te Brussel door zijn werkgever ingericht, deelneming die het bestreden vonnis — door een aan het middel vreemd blijvende beslissing — verklaart deel uit te maken van het «verrichtingencomplex van het arbeidscontract»; dat, na het banket, welk om 23 uur 30 ten einde liep, de genodigden rond half één van elkaar afscheid namen ; dat Müsing daarna met vrienden een herberg te Laken bezocht, van waar hij rond 3 uur een collega naar het Noordstation bracht; dat men zijn spoor verloren heeft tot 6 uur 30, wanneer hij gedood werd bij een verkeersongeval hem te Wolvertem op de autobaan Brussel-Antwerpen overkomen;

Overwegende dat, naar luid van art. 1 van de besluitwet van 13 december 1945, de bepalingen van de wetten betreffende de vergoeding der schade voortspruitende uit arbeidsongevallen van toepassing zijn op de ongevallen die zich op de weg naar en van het werk voordoen en dat als weg naar en van het werk dient verstaan de door de arbeider normaal af te leggen weg om zich van zijn verblijf of van de plaats waar hij gaat eten naar de plaats waar hij zijn werk verricht, te begeven, en omgekeerd ;

Overwegende, weliswaar, dat de normale weg niet noodzakelijk de rechtstreekse weg is, doch dat de weg niet meer normaal kan genoemd worden, wanneer de arbeider uit eigen beweging en zonder voldoende reden een ongewone weg maakt of wanneer een onderbreking van de weg niet gewettigd is ;

Overwegende dat het bestreden vonnis uit het oponthoud van Müsing in ene herberg en daarna op een onbekende plaats, waar hij tot 6 uur verbleef zonder dat daarvan een rechtvaardiging kon voorgebracht worden, wettelijk heeft kunnen afleiden dat Müsing, op het ogenblik van het ongeval, zich niet op de normale terugweg naar huis bevond ;

Dat die beschouwingen de rechter over de grond vrijstelden van de verplichting de aard en de gevolgen van het risico, waaraan het slachtoffer blootgesteld was, of van een gebeurlijke fout van het slachtoffer na te gaan ;

Dat, dienvolgens, het vonnis, door te weigeren de vergoeding voorzien door de wet op de arbeidsongevallen aan de rechthebbende van het slachtoffer toe te kennen, geen der in het middel aangeduide wetsbepalingen geschonden heeft ;

Dat het middel niet kan aangenomen worden ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;
Veroordeelt aanlegster tot de kosten.

NOOT : Het bij bovenstaand cassatie-arrest bevestigde vonnis van de Rechtbank te Brussel d.d. 17 december 1953, is verschenen in R.W. 1953-1954, 1582.

Vlaamse Juristen,

Abonneert U op het

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

15e Kamer — 25 februari 1955.

Voorzitter : M. Baers.

Raadsheren : M.M. Anne de Molina en Beeckmans de Westmeerbeek.

Advocaat-Generaal : M. Blondeel.

Arbeidsongeval. — Weg van het werk naar huis. — Vereisten voor de toepasselijkheid van het Besluit van de Regent van 13 december 1945.

Voor de toepasselijkheid van het Besluit van de Regent van 13 december 1945 wordt niet vereist dat de verongelukte onder de bewaking staat van zijn werkgever; het is van toepassing op ongevallen, die op de weg van de arbeid naar huis gebeuren gedurende de tocht, die de werknemer normaal moet afleggen om van zijn arbeid naar huis terug te keren.

Volgens het verslag aan de Regent heeft de verongelukte geen recht op vergoeding krachtens voormeld besluit, wanneer de arbeider zich vrijwillig aan risico's heeft blootgesteld, die niet eigen zijn aan de normale weg, hetzij door het maken van een nutteloze omweg, hetzij door het nutteloos te lang onderweg blijven. Artikel 2 bepaalt anderzijds dat alle risico's die enig verband houden met de noodzakelijkheid zich te verplaatsen, worden aangezien als risico's die eigen zijn aan de normale weg.

De arbeider vergroot niet vrijwillig het risico van de terugweg van het werk naar huis — afstand 20 Km. — door zich twee en half uur na het einde van de arbeid nog op de terugweg te bevinden, indien hij om de weg af te leggen plaats genomen had in de wagen van zijn werkgever en de vertraging aan deze te wijten is.

Het ongeval, dat zich in dergelijke omstandigheden heeft voorgedaan, is te wijten aan een met de normale weg verbonden risico en valt derhalve onder toepassing van het Besluit van de Regent van 13 december 1945.

O.M. en X. b.p. t/ Y.

Gezien het beroep ingediend op 29 februari 1952, door betichte, doch enkel op burgerlijk gebied, tegen het vonnis uitgesproken d.d. 21 januari 1952, door de rechtbank van eerste aanleg van het arrondissement Brugge, dewelke, rechtdoende in correctionele zaken, de betichting bewezen verklaart;

En na uitspraak te hebben gedaan op strafrechtelijk gebied, rechtdoende op burgerlijk gebied, veroordeelt betichte te betalen aan de burgerlijke partij, zoals zij handelt, ten provisionele titel een bedrag van 100.000 frank te vermeerderen met de wettelijke vergoedende interesten sinds de dag van het ongeval, zijnde 9 juli 1951, de gerechtelijke interesten vanaf haar aanstelling, zijnde 21.1.1952, en de kosten des gedings tot op heden, inbegrepen de kosten van aanstelling als burgerlijke partij;

Beveelt een deskundig onderzoek met aanstelling als deskundige de heer ..., wonende te Brugge, Vlaminckdam, met opdracht, na wettelijke vereiste eedaflegging, als aangeduid in het vonnis a quo;

Zegt dat het vonnis uitvoerbaar zal zijn bij voorraad, niettegenstaande alle verhaal en zonder borgstelling;

Eedaflegging vastgesteld op 3 maart 1952 om 9 uur; Gezien het arrest geveld door het Hof van Beroep

te Gent, d.d. 21 december 1953, hetwelk op burgerlijk gebied het beroepen vonnis te niet doet en opnieuw wijzende, zegt dat de aanstelling van B., als burgerlijke partij niet ontvankelijk is;

Laat de kosten der burgerlijke partij van beide aanleggen ten hare laste;

Gezien het arrest geveld door het Hof van Verbreking d.d. 17 november 1954, hetwelk het voormeld bestreden arrest verbreekt en de zaak verwijst naar het Hof van Beroep te Brussel;

Gehoord het verslag gedaan door de heer Voorzitter;

Gehoord de burgerlijke partij in haar middelen, ontvankelijk door Mr ..., advocaat;

Gelet op het arrest van het Hof van Verbreking van 17 november 1954;

Overwegende dat er dient op gewezen dat het ongeval zich voordeed rond 23 uur 30, wijl de burgerlijke partij zich in de wagen bevond van zijn werkgever die naar ... reed, komende van ..., waar de twee werklieden die hij bij zich had, voor hem aan het werk waren geweest tot nagenoeg 21 uur;

Dat nog dient onderlijnd dat ... in gezelschap van zijn werkgever, te ..., waar het Maandagkermis was, twee herbergen had bezocht en enkele glazen bier gedronken;

Overwegende dat de eerste rechter de vordering van de burgerlijke partij ... ontvankelijk verklaarde en gegrond, wijl ... beweerde en nog beweert dat deze vordering, gesteund op het gemeen recht niet ontvankelijk is daar, volgens hem, het kwestig ongeval is voorgekomen op de weg van de arbeid en derhalve, overeenkomstig de bepalingen van het Regentsbesluit van 13 december 1945, aanleiding geeft tot de forfaitaire vergoedingen voorzien door de wetten betreffende het herstel der schade voortkomende uit arbeidsongevallen;

Overwegende dat het voor de toepasselijkheid van het Regentsbesluit van 13 december 1945 niet wordt vereist dat de verongelukte werknemer onder bewaking staat van zijn werkgever; dat het van toepassing is op ongevallen die op weg van de arbeid gebeuren, na het einde van het contract, gedurende de tocht die de werknemer normalerwijze moet afleggen om van zijn arbeid naar huis te keren; (Zie verslag aan de Regent);

Dat het derhalve ter zake niet diende te beweren, zoals ... het doet, dat hij niet meer handelde binnen de perken van het arbeidscontract en dat hij nl. vrijwillig een einde aan zijn professionele activiteit had gesteld;

Overwegende dat ... verder beweert dat kwestig ongeval niet voorgekomen is op de normale weg van de arbeid, zoals bedoeld door artikel 1 van het R.B. van 13 december 1945, en zulks wel namelijk, volgens hem, wegens de omstandigheid dat nagenoeg op het moment van het ongeval, twee uren en half waren verlopen sedert het einde van de arbeid;

Overwegende dat blijkens het hogergemelde verslag aan de Regent de verongelukte geen recht op vergoeding heeft krachtens het Regentsbesluit, wanneer de arbeider zich vrijwillig aan risico's had blootgesteld die niet eigen zijn aan de normale weg, hetzij door het maken van een nutteloze omweg, hetzij door het nutteloos te lang onderweg blijven;

Dat artikel 2 anderzijds bepaalt dat alle risico's die enig verband houden met de noodzakelijkheid van zich te verplaatsen worden aangezien als risico's die eigen zijn aan de normale weg;

Overwegende dat er vooraf dient op gewezen dat terzake het ongeval niet gebeurd is gedurende het

verblijf van de burgerlijke partij in een herberg doch wel gedurende de reis die hij normalerwijze moest afleggen om van zijn arbeid huiswaarts te keren;

Dat verder dient aangemerkt dat ... een afstand had af te leggen van nagenoeg 20 Km. en dat hij normalerwijze had plaats genomen in de wagen van zijn werkgever, om de weg af te leggen van zijn arbeid te ... naar zijn woonst te ...; dat het anderzijds vaststaat dat het niet aan de burgerlijke partij ..., doch wel aan zijn werkgever ..., is te wijten dat pas 2 uren en half na het einde van de arbeid, de terugtocht aangevangen werd;

Overwegende dat het derhalve ter zake dient aangenomen dat de burgerlijke partij niet vrijwillig het risico van de terugweg heeft vergroot door 2 uren en half na het einde van de arbeid, nog op de terugweg te zijn;

Dat het anderzijds vaststaat dat de terugreis langs de kortste weg is geschied;

Overwegende dat het ten overstaan van al deze omstandigheden als bewezen voorkomt dat het ongeval zich voordeed op de weg die voor de burgerlijke partij normaal was wat tijd en plaats en andere omstandigheden betreft en derhalve op de «weg van de arbeid» zoals bedoeld door artikel 1 van het R. B. van 13 december 1945;

Dat ter zake dan ook de bepalingen van toepassing zijn van de wetten betreffende het herstel der schade voortkomende uit arbeidsongevallen;

Dat er uit volgt dat, overeenkomstig artikel 19, 3° van de Arbeidsongevallenwet, de burgerlijke partij het recht niet heeft om van zijn werkgever het herstel der schade te vorderen overeenkomstig de bepalingen van het gemeen recht;

Dat de vordering van de burgerlijke partij dan ook niet ontvankelijk is;

Om deze beweegredenen :

Het Hof, rechtdoende op tegenspraak, binnen de perken van toezending, alle verdere besluiten als ongegrond verwerpend;

Gezien artikel 24 der wet van 15 juni 1935,

Gezien de wetsbepalingen in het bestreden vonnis aangehaald, alsook artikel 211 van het Wetboek van Strafvordering, ter zitting door de heer Voorzitter aangeduid;

Doet het bestreden vonnis te niet;

Wijzigende : verklaart de burgerlijke vordering niet ontvankelijk;

Laat ten laste van de Staat de kosten van beroep jegens openbare partij sedert het arrest van het Hof van Verbreking van 17 november 1954;

Laat ten laste van de burgerlijke partij de burgerlijke kosten.

NOOT : Verg. in dit nummer het cassatie-arrest d.d. 1 april 1955 in zake We Müsing-Truyen t/ N.V. La Providence.

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

HOF VAN BEROEP TE GENT

Kamer van Inbeschuldigingstelling - 10 november 1955

Voorzitter : M. Van Mallegem
Raadsheren : M.M. Gerniers en Soenens
Advocaat-Generaal : M. Matthys
Advocaten : Mrs Devos en Vanparijs (Brussel)

Wet van 9 april 1930 tot bescherming tegen abnormalen en gewoontemisdadigers. — Toepassing van artikel 22 dezer wet.

Artikel 22 van de wet van 9 april 1930 vereist slechts dat de geïnterneerde op het ogenblik, waarop de verlenging van de internering gevorderd wordt, niet in vrijheid is, ofwel ten gevolge van een definitieve invrijheidstelling toegestaan door de psychiatrische commissie, ofwel ten gevolge van een niet ingetrokken beslissing van invrijheidstelling op proef.

Wanneer, zoals in casu, de op proef in vrijheid gestelde krachtens het tweede lid van artikel 21 van voormelde wet voor het verstrijken van de termijn van de proef weder opgesloten is, is hij niet in vrijheid en kan artikel 22 toepassing vinden.

Meergenoemd artikel 22 bepaalt niet welk deel van de interneringsduur moet verstreken zijn alvorens de vordering tot verlenging ontvankelijk zij. De duur van de invrijheidstelling op proef dient dus niet aan de werkelijk ondergane interneringsduur te worden gevoegd.

D. L.

Vordering van de Procureur-Generaal

De Procureur-generaal bij het Hof van beroep te Gent;

Gezien de stukken der strafrechtspleging ten laste van :

De... L..., thans opgesloten en verblijvend in de Psychiatrische Afdeling van de gevangenis te Gent;

Gezien de in kracht van gewijsde gegane beschikking uitgesproken op tegenspraak in openbare terechtzitting van 15 november 1940 door de Raadkamer van de Rechtbank van eerste aanleg te Oudenaarde, waarbij voormelde strafrechtspleging afgesloten werd, en bij toepassing van de artikelen 1, 3, 7, 9, 11 en 19 van de wet d.d. 9 april 1930, de onmiddellijke internering van voornoemde De... L... voor een termijn van vijftien jaar in een van de door de Regering daartoe bestemde en ingerichte bijzondere gestichten gelast werd, wegens :

A. Oudermoord : d.w.z. doding gepleegd vrijwillig, met het oogmerk om te doden, op de wettige vader, de wettige moeder, of andere wettige bloedverwanten in de opgaande linie, of op de natuurlijke vader of de natuurlijke moeder, op de persoon van zijn wettige moeder, vrouw M...;

B. Moord : d.w.z. doding gepleegd vrijwillig, met het oogmerk om te doden en met voorbedachte raad, op de persoon van V...;

Feiten, als misdaden door de wet omschreven, en strafbaar gesteld met de doodstraf, gepleegd te Z..., op 24 juni 1940;

Overwegende dat deze internering aanvang nam op 15 november 1940, vermits de duur van de voorlopige hechtenis en van de in observatiestelling, door geïnterneerde gedurende het gerechtelijk strafonderzoek ondergaan, van de duur der internering niet mag worden afgetrokken (L. Cornil, «La loi de Défense sociale à l'égard des anormaux et des délin-

quants d'habitude du 9 avril 1950». Openingsrede dd. 15 september 1930, n° 42; O. Picard, «Délinquants anormaux et récidivistes, Commentaire de la loi» du 9 avril 1930 dite de défense sociale», n° 74; «Les Nouvelles», «Procédure Pénale», B. III, «La loi de Défense Sociale», n° 231);

Dat, rekening gehouden met de schrikkeljaren, de duur van de internering derhalve een einde zou nemen uiterlijk op 12 november 1955;

Overwegende dat, in de loop van deze internering, de bevoegde Commissie van de Psychiatrische Afdeling van de Gevangenis te Gent, op grond van de machten haar verleend bij artt. 14 tot 18 van voormelde wet dd. 9 april 1930, de hierna bepaalde opeenvolgende beslissingen heeft getroffen, zoals blijkt uit de bij het dossier toegevoegde bescheiden :

1) Op 12 December 1940 : overbrenging van geïnterneerde naar het Abnormalengesticht tot bescherming der maatschappij, te Doornik;

2) Op 25 mei 1945 : in vrijheidstelling op proef voor een termijn van negen jaar te rekenen van 4 Juni 1945 op voorwaarde dat geïnterneerde opgenomen worde in het «Gesticht der Broeders Alexianen», te L..., hetwelk hij nooit mag verlaten;

3) Op 27 mei 1948 : intrekking van de invrijheidstelling op proef;

4) Op 25 Juni 1948 : overbrenging van geïnterneerde naar het abnormalengesticht tot bescherming der maatschappij te Doornik;

5) Op 11 juli 1950 (beslissing naderhand goedgekeurd op 3 augustus 1950) : in vrijheidstelling op proef te rekenen van 31 Juli 1950 en zulks voor een termijn van vijf jaar (dewelke zodus verstreek op 31 Juli 1955), op voorwaarde dat geïnterneerde op 1 Augustus 1950 in dienst trede als dienstknecht van het «St Vincentius College» te S..., waar hij kost en inwoning zal genieten, met verbod zich naar Z... te begeven, en mits aanvaarding van de voorgedij van Mevrouw H... sociale assistente te Doornik;

Overwegende dat, bij schriftelijke vordering dd. 4 juli 1955, de Procureur des Konings bij de rechtbank van eerste aanleg te Bergen (arrondissement waar geïnterneerde werd aangetroffen), op grond van art. 21 der wet dd. 9 april 1930, de wederopsluiting van geïnterneerde in de Psychiatrische Afdeling van de gevangenis te Gent; dat deze vordering ten uitvoer L... de voorwaarden niet naleefde hem opgelegd bij zijn laatste invrijheidsstelling op proef, maar wel en uitsluitend omdat De... L... opnieuw blij gaf van geestesstoring, zoals werd vastgesteld in het verslag dd. 14 juni 1955 van Dr Stefens, neuro-psychiater en diensthoofd van de Psychiatrische afdeling van de gevangenis te Gent; dat deze vordering ten uitvoer werd gelegd op 22 juli 1955, zodat De... L... in voormelde Psychiatrische Afdeling overgebracht op 2 Augustus 1955, aldaar sedertdien opgesloten is ten einde aan de Commissie toe te laten te handelen overeenkomstig artikel 14 van de wet dd. 9 April 1930;

Gezien de beschikking op tegenspraak intussen uitgesproken door de Raadkamer van de Rechtbank van eerste aanleg te Oudenaarde in openbare terechtzitting van 14 oktober 1955, waarbij, op schriftelijke vordering van de Procureur des Konings bij voormelde rechtbank, de internering van De... L... voor een nieuwe termijn van vijftien jaar, aanvang nemende bij het einde van de eerste termijn van vijftien jaar, bevolen werd, overeenkomstig de artikelen 22, 1, 7 en 19 der wet dd. 9 april 1930.

Gezien het beroep door geïnterneerde De... L... tegen laatstvermelde beschikking ingesteld op 22 October 1955;

Overwegende dat, naar luid van art. 8 der wet dd. 9 april 1930, dit beroep ingesteld werd binnen de wettelijke termijn en ontvankelijk is;

Overwegende dat dit beroep echter niet gegrond is; Overwegende immers :

A. Wat de ontvankelijkheid betreft van de vordering tot verlenging van internering uitgaande van de Procureur des Konings te Oudenaarde;

Dat, wegens de hierboven aangehaalde redenen, de wederopsluiting van geïnterneerde bevolen en ten uitvoer werd gelegd vóór het verstrijken van de invrijheidstelling op proef (31 juli 1955); dat sedertdien de invrijheidstelling van geïnterneerde, op geen welkdanige wijze, door de Commissie der Psychiatrische Afdeling van de gevangenis te Gent gelast is geworden, zodat in die omstandigheden de Procureur des Konings te Oudenaarde, op grond van art. 22 der wet dd. 9 april 1930, ontvankelijk en er toe gerechtigd was, vóór het verstrijken van de termijn van internering van 15 jaar, en geïnterneerde zijnde niet in vrijheid gesteld, de rechtspleging over te leggen aan het gerecht dat de internering gelast had (zie o.m. Collignon en Van der Made, «La loi belge de Défense sociale à l'égard des Anormaux et des délinquants d'habitude», 1943, blz. 291, laatste alinea : «Est-il nécessaire de le dire, l'interné libéré à l'essai, et réintégré avant l'expiration du délai d'internement, peut faire l'objet d'une mesure de prolongation»; zie in zelfde zin : Gent, K.I., 10 augustus 1953, in zake Haemelincx Marcel, niet gepubliceerd).

Dat inderdaad onderhavig geval niet mag worden verward met het geval waarin de geïnterneerde ofwel definitief in vrijheid is gesteld, ofwel in vrijheid op proef verkeert, op het ogenblik waarop de verlenging tot internering gevorderd wordt, in welk geval art. 22 der wet dd. 9 april 1930, dergelijke vordering en evenmin de verlenging tot internering toelaat (zie : L. Corin - Op. cit. n° 62; Collignon en Van der Made, Op. cit., blz. 291; «Les nouvelles», Op. cit. n° 249);

Dat daarom ook, vermits geïnterneerde sedert 22 juli 1955, hetzij vóór het verstrijken van de termijn van invrijheidstelling op proef, weder opgesloten werd, de aangevochten beschikking terecht heeft vastgesteld dat geïnterneerde «thans niet ingevolge een beslissing van de Commissie in vrijheid werd gesteld», en tevens terecht heeft overwogen dat het feit of geïnterneerde, in de loop van de internering, al dan niet het voorwerp is geweest van een invrijheidstelling op proef in zake onverschillig is;

Dat overigens, zoals blijkt uit het schriftelijk bericht bij het dossier toegevoegd, de commissie der Psychiatrische afdeling van de Gevangenis te Gent, handelende overeenkomstig art 14 van de wet dd. 9 april 1950, zoals voorgeschreven bij art. 21 derzelfde wet in haar vergadering van 3 november 1955 het geval van De... L... opnieuw besproken heeft, vastgesteld heeft dat geïnterneerde vóór het verstrijken van de termijn van in vrijheidstelling op proef wederopgesloten werd en haar beslissing verdaagd heeft tot op haar eerstkomende vergadering tot na uitspraak van het Hof van de internering;

Dat deze beslissing andermaal bevestigt dat thans de invrijheidstelling van geïnterneerde niet werd gelast; dat derhalve de vordering tot verlenging van internering van de Procureur des Konings te Oudenaarde en de onderhavige vordering ontvankelijk zijn;

Dat ten slotte, zoals voorgeschreven bij art. 22, alinea 2 van de wet dd. 9 april 1930 het advies ingewonnen werd van de geneesheer, diensthoofd van de psychiatrische afdeling en van de bestuurder van de instelling, waar de geïnterneerde zich bevindt;

B. Wat de gegrondheid betreft van de vordering tot verlenging van internering :

Dat uit de bij het dossier toegevoegde stukken gebleken is dat geïnterneerde De... L... thans steeds aan krankzinnigheid lijdt, of door erge geestesstoornis of geesteszwakheid is aangedaan, waardoor hij onbekwaam wordt zijn daden te beheersen;

Dat deze geestestoestand en de maatschappelijke gevaren die er aan verbonden zijn, voortspruiten uit het hierboven reeds aangehaalde verslag dd. 14 juni 1955 van Dr Stefens, psychiater-neuroloog tevens geneesheer-diensthoofd van de Psychiatrische Afdeling van de gevangenis te Gent;

Dat dit verslag onder meer aanstipt dat De... L... nog kenmerken weergeeft van schizofrenie (d.i. «splitsing van de geest»), waardoor het gedachtenleven geen geordende eenheid meer vormt, doch uiteengevallen is door verbreking van de logische verbanden, waarbij de patiënt door zijn pogingen om de eenheid te herstellen foutieve verbanden gaat leggen en o.m. tot verwarde gedachtengang komt, waarbij het autisme en de waanvorming overheersen (Zie: «Winkler Prins Encyclopaedie», 1953, Deel XVI, Tw. Schizofrenie), blijk geeft van epilepsie of organisch letsel met zeer sterke perseveratie, waarbij verschillende kenmerken eigen aan de schizoïde psychopathen teruggevonden worden, weinig remmingsmogelijkheden vertoont, een sterk tekort heeft aan affectieve contactmogelijkheden, wantrouwig, agressief en zelfs in zekere mate dreigend is, terwijl uit het dieptepsychologisch onderzoek bovendien gebleken is dat deze gedragsstoornissen berusten op diep gelegen misvormingen van de persoonlijkheid van De... L...;

Dat de conclusies van Dr Stefens, afgezien van zijn juridische beschouwingen die buiten zijn bevoegdheid vallen, als volgt luidt: «zuiver medisch en psychologisch bekeken ware het inderdaad hoogst wenselijk dat patiënt verder onder toezicht zou blijven».

Dat zelfde Dr Psychiater-neuroloog, in zijn hoedanigheid van geneesheer-diensthoofd van de Psychiatrische Afdeling van de gevangenis te Gent, waar geïnterneerde sedert 2 Augustus 1955 opgesloten is, dit besluit andermaal schriftelijk heeft bevestigd bij zijn advies dd. 23 augustus 1955, n° 1643, waar hij de mening oppert: «dat de internering van De... L... best zou verlengd worden», advies dat door de heer Bestuurder van de gevangenis te Gent, bij zijn schrijven dd. 13 september 1955 n° 11.728 aan de Procureur des Konings te Oudenaarde volkomen bijgetreden wordt.

Dat de gebiedende noodwendigheden van de verdediging der maatschappij, in onderhavig geval, de verlenging van de internering van De... L... opvallend vereisen, wanneer men bedenkt tot welke gruwelijke feiten hij in staat is en welk maatschappelijk gevaar hij derhalve uitmaakt, wanneer hij in een geestestoestand verkeert die gelijkaardige kenmerken vertoont als die welke reeds beschreven werden in het verslag dd. 1 november 1940 van de heren deskundigen Drs Franssen, P. Verstraeten en N. Van Acker. (zie stuk 97 B van het strafdossier);

Overwegende dat, overeenkomstig art. 11 der wet dd. 9 april 1930, geïnterneerde in de kosten van beide aanleggen van de onderhavige rechtspleging dient te worden verwezen :

Gelet op de artt. 1, 7, 8, 11, 19, 22 en 29 der wet dd. 9 april 1930 tot bescherming der maatschappij tegen de abnormalen en de gewoontemisdadigers, 203 en 223 van het Wetboek van Strafvordering 13 en 24 der wet dd. 25 juni 1935 betreffende het gebruik der talen in gerechtszaken;

Vordert,

Dat het aan het Hof van beroep, Kamer van inbesluidigingstelling, behage, op grond van de beweegredenen en wetsbepalingen hierboven vermeld, uitspraak doende in openbare terechtzitting en na te hebben vastgesteld dat het dossier gedurende tien dagen ter beschikking gesteld werd van geïnterneerde en van zijn raadsman ter griffie van het Hof van beroep alhier, het beroep te ontvangen, doch als zijnde niet gegrond af te wijzen;

Dienvolgens, de aangevochten beschikking bevestigende, de internering van De... L... in een van de door de Regering daartoe bestemde en ingerichte bijzondere gestichten te gelasten voor een nieuwe termijn van vijftien jaar, aanvang nemende bij het verstrijken van de eerste termijn van vijftien jaar en de onmiddellijke tenuitvoerlegging van deze beschikking te bevelen;

Geïnterneerde te verwijzen in de kosten van beide aanleggen.

Arrest

Overwegende dat het beroep tijdig en regelmatig ingesteld werd;

Overwegende dat appelland ten onrechte de toepassing in de huidige stand van de procedure betwist van art. 22 van de Wet van 9 april 1930, omdat hij van 25 mei 1945 tot 27 mei 1948 en van 31 juli 1950 tot 22 juli 1955 op proef in vrijheid verkeerde;

Overwegende dat het voormeld artikel immers slechts vereist dat de geïnterneerde, op het ogenblik waarop de verlenging van de internering gevorderd wordt, niet in vrijheid zij ofwel ten gevolge van een definitieve invrijheidstelling, toegestaan door de psychiatrische commissie ofwel ten gevolge van een niet ingetrokken beslissing van in vrijheidstelling op proef;

Dat waar, zoals in casu, de op proef in vrijheid gestelde, krachtens lid 2 van art. 21 der voormelde wet, vóór het verstrijken van de termijn van de proef, wederopgesloten werd, hij niet in vrijheid is en art. 22 toepassing kan vinden;

Overwegende dat appelland even vruchteloos opwerpt dat de eerste Rechter niet bevoegd was om de verlenging van de internering te gelasten omdat de termijn van 15 jaar, vastgesteld door de beschikking dd. 15 november 1940, niet binnen korte tijd verstrijken zal, daar de duur van de invrijheidstelling op proef, volgens zijn stelsel, bij de werkelijk ondergane interneringsduur zou dienen gevoegd te worden;

Overwegende dat onafgezien de omstandigheid dat dit stelsel door niets is gestaafd en tot gevolg zou hebben dat de interneringsduur aldus werkelijk langer zou kunnen verlengd worden zonder tussenkomst van de juridictie die de internering gelastte, hetgeen een krenking van de rechten van verdediging zou betekenen, het op te merken valt dat art. 22 Wet 9 moet verstreken zijn alvorens de vordering tot verlenging ontvankelijk weze;

Overwegende dat appelland nog opwerpt dat zijn rechten van verdediging gekrenkt werden omdat de door het tweede lid van art. 22 voorziene adviezen van de geneesheer-diensthoofd en van de bestuurder van de psychiatrische afdeling niet gemotiveerd zijn en het verslag dd. 14 juni 1955, waartoe verwezen wordt, op niet controleerbare gegevens steunt;

Overwegende dat waar het advies van de geneesheer-diensthoofd van de Psychiatrische afdeling verwijst naar een door hem zelf korten tijd voordien opgesteld verslag, het wel als behoorlijk gemotiveerd dient geacht te worden; Dat hetzelfde dient gezegd van het advies van de Bestuurder, die verklaart de mening van de geneesheer-diensthoofd bij te treden;

Overwegende dat zo het verslag dd. 14 Juni 1955 werkelijk voor de in psychiatrie niet ingewijdenen, oncontroleerbare gegevens bevat en het zeer wenselijk zou geweest zijn dat dit verslag én voor de verdediging én voor de magistraten, die zich op grond er van een overtuiging dienen te vormen, volledig verstaanbaar weze, hetzelfde nochtans ook gedeeltelijk gesteund is op duidelijk uitgedrukte persoonlijke vaststellingen;

Dat ter zake, onafgezien van de niet controleerbare testen, de voormelde vaststellingen volstaan om de verlenging van de internering te rechtvaardigen; dat appelland steeds vrij zal zijn zich voor de psychiatrische commissie door een door hem vrij gekozen geneesheer te doen bijstaan, voor dewelke al de gegevens van het verslag dd. 14 juni 1945 wellicht wel controleerbaar zullen zijn;

Overnemende verder de beweegredenen van de vordering van de Procureur-generaal dd. 3 november 1955;

Om deze redenen :

Het Hof,
kamer van Inbeschuldigingstelling, gelet op art. 13, 24 der wet van 15 juni 1935 en op de wetsbepalingen in voormelde vordering aangeduid, en uitspraak doende in openbare terechtzitting.

Stelt vast dat het dossier gedurende tien dagen ter beschikking van appelland en dezes raadsman ter Griffie van het Hof van beroep alhier gesteld werd,

Verklaart het beroep ontvankelijk doch ongegrond.

Dienvolgens bevestigt de aangevochten beschikking en beveelt de onmiddellijke tenuitvoerlegging van de bevolen internering voor een nieuwe termijn van vijftien jaar, aanvang nemende bij het verstrijken van de eerste termijn van vijftien jaar.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

1e Kamer — 4 november 1955.

Voorzitter : M. de Preter.

Rechters : M. Gepts en mw. Deloof.

Advocaten : Mrs. R. Jacobs, P. Van den Neucker.
loco A. Pasquier (Brussel) en H. Deckers.

Wettelijke periode der bevruchting. — Onomstootbaar wettelijk vermoeden. — Kunstmatige vervroeging der geboorte.

De wettelijke vermoedens nopens de periode der conceptie zijn onomstootbaar. Zij gelden o.m. ook bij een kunstmatig verwekte en dus voortijdige geboorte.

I. t/ R. en S.

Overwegende dat de hoofdeis strekt tot ontkenning van vaderschap;

Dat de hoofdeiser — vooraleer ten gronde te besluiten — de terugtrekking van de tussenkomende partij heeft geëist, wat door arrest (1), in kracht van gewijsde getreden, verworpen werd;

Dat hoofdeiser thans nog niet ten gronde besluit;

Dat vooraleer het bewijs aan te bieden, dat hij verplicht is te leveren op grond van art. 313, al. 1 B.W. van het overspel tijdens de wettelijke periode van de conceptie, hij die periode van conceptie wil zien

bepalen, niet vanaf de werkelijke geboorte, maar vanaf de dag, die als datum van de normale bevalling, zonder kunstmatig ingrijpen, moet dienen beschouwd;

Dat deze stelling er op neerkomt te beweren dat de duur van de wettelijke bevruchtingsperiode (tussen de 300° en de 180° dag vóór de geboorte) dient gerekend enkel vanaf de natuurlijke geboorte en dat wanneer de geboorte door een heelkundige bewerking vervroegd werd, men de normale tijd van de bevalling zou mogen schatten om vanaf die geraamde datum de bevruchtingsperiode te berekenen;

Dat hij de benoeming van deskundigen vordert om aldus de datum te bepalen « waarop bij een volstrekt natuurlijke bevalling het kind geboren ware geweest »;

Overwegende dat dergelijk bewijs niet ontvankelijk is;

Dat de periode van bevruchting door de wetgever zeer breed is berekend om juist met alle te voorziene omstandigheden rekening te houden; dat het vertrekpunt echter altijd de geboorte is zonder onderscheid tussen een natuurlijke en vroegtijdige bevalling;

Dat zelfs, moest men vaststellen, dat de wetgever van 1804 niet alle methodes heeft kunnen voorzien die wetenschappelijk een vroegtijdige geboorte mogelijk maken, het wettelijk vermoeden van kracht blijft zolang de wet niet wordt veranderd (de Page, dl. I, n^{rs} 1040 en 1042); dat het vastleggen van de duur van de bevruchtingsperiode in een wettelijk vermoeden precies voor doel heeft zeer kiese en twijfelachtige expertises te vermijden;

Dat de wetgever de ontkenning van vaderschap trouwens aan zeer strenge vormvoorwaarden heeft gebonden en dat het niet toegelaten is noch volstaat, dat de eiser in feite zijn niet-vaderschap met zekerheid zou bewijzen, om in de ontkenning te slagen, doch dat het bewijs dient geleverd binnen de wettelijke normen;

Dat eiser dus dient aangemaand het bewijs aan te bieden binnen de wettelijke grenzen;

Om deze redenen :

De Rechtbank, gehoord de Heer Ch. Lens, Eerste Substituut van de Procureur des Konings, in zijn eensluidend advies in de Nederlandse taal gegeven in openbare zitting van 14 oktober 1955,

Rechtdoende op tegenspraak, uitgezonderd voor wat verweerster S. betreft, die verstek maakt,

Verleent verstek tegen deze laatste,

En na erover beraadslaagd te hebben,

Rechtdoende in voortzetting van zaken,

Verklaart de vraag tot expertise, zoals ze omschreven wordt, onontvankelijk;

Beveelt aan partijen ten gronde te besluiten over de hoofdeis en de eis in tussenkomst;

Veroordeelt eiser tot de kosten van het incident.

(1) Het bedoelde arrest (Brussel, 3e k., 21 april 1955) verscheen in de *Revue de Droit familial*, 1955, n° 2, p. 28.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE KORTRIJK

1e Kamer — 31 maart 1955.

Voorzitter: M. De Necker.

Rechters: M.M. Moerenhout en Verbruggen.

Advocaten: Mrs Roose en Roelandts.

Bevoegdheid. — Volstreckte bevoegdheid van de rechter. — Bestanddelen tot het vaststellen daarvan.

De rechterlijke bevoegdheid wordt bepaald door de aard en het bedrag van de vordering, zodat het bedrag der veroordeling zonder invloed blijft op de bevoegdheid en de vatbaarheid voor hoger beroep.

Door eis moet worden verstaan de voor de rechtbank ingestelde vordering om de rechterlijke erkenning of bescherming te bekomen van een beweerd of betwist recht.

Om de waarde van de eis te beoordelen moet de rechter zich plaatsen op het ogenblik, dat de zaak voor hem wordt aanhangig gemaakt; die waarde wordt dus bepaald door het bedrag der gevorderde som, indien het geschil de betaling van een bepaalde geldsom betreft.

Bij de hoofdsom van de eis moeten de bijkomende bedragen gevoegd worden, opeisbaar op het ogenblik van de instelling van de eis.

De kosten van het geding zelf komen niet in aanmerking voor het vaststellen van het bedrag van de eis.

De la Housse t/ Lepere L.-Samaille.

Gezien de bescheiden:

Overwegende dat de eis strekt tot de betaling, solidairlijk, in solidum, of met onverdeeldheid, door beide verweerders van de som van 9.960,50 frank, vermeerderd met de gerechtelijke intresten en de kosten, uit hoofd van de kosten van bestrating, riolering en voetpaden, bij overeenkomst te laste gesteld van verweerders boven de aankoop prijs van een door hen aangekocht perceel bouwgrond;

Overwegende dat eerste eiseres, bij akte van het ambt van notaris Maertens te Kortrijk van 6 februari 1951 aan verweerders een perceel bouwgrond verkocht heeft, gelegen Benoot Daneelstraat te Kortrijk, met een inhoud van 270 m², mits de hoofdprijs van 56.925,— frank en, volgens de stelling van eiseres daarenboven betaling van de kosten van bestrating, riolering en voetpaden in verband met deze aankoop;

Dat de hoofdprijs betaald werd, maar dat verweerders in gebreke blijven die bijkomende kosten te verffenen;

Overwegende dat verweerders beweren dat de vordering niet ontvankelijk is « defectu summae », daar de gevorderde veroordeling de 10.000,— frank niet overtreft, en laten uitschijnen dat zij er belang bij hebben dat het geschil zou kunnen onderworpen worden aan twee graden van aanleg, hetgeen niet het geval zijn zou moest de rechtbank van eerste aanleg over het geschil in eerste en laatste aanleg oordelen;

Overwegende dat eisers daarentegen beweren dat in zake de bevoegdheid bepaald wordt door de totale aankoop prijs van het perceel grond, zijnde 56.925,— + 9.960,50 = 66.885,50 frank, daar de bijkomende lasten deel uitmaken van de prijs en een determinerend karakter gehad hebben op de toestemming, derwijze dat het bestaan van de overeenkomst zelf in het gedrang wordt gebracht door het geschil;

Overwegende dat de bevoegdheid bepaald wordt door de aard en het bedrag van de vordering (Classon et

Tessier, pr. Civ., t. I, blz. 465; Garsonnet et Cesar Bru, P. Civ., t. VI, blz. 104; Braas, Pr. Civ., blz. 292), zodat het bedrag der veroordeling dus zonder invloed blijft op de bevoegdheid en de aanleg;

Overwegende dat door eis moet worden verstaan de vordering ingesteld vóór de rechtbank om de rechterlijke erkenning of bescherming te bekomen van een beweerd of betwist recht;

Overwegende dat om de waarde van de eis te beoordelen de rechter zich stellen moet op het ogenblik dat hij gevat is en de waarde dus bepaald wordt door het bedrag der gevorderde som, indien de betwisting de betaling van een bepaalde geldsom betreft (Braas, Proc. Civ., blz. 293);

Overwegende dat bij de hoofdsom van de eis de bijhorigheden gevoegd worden, op het ogenblik, dat de eis ingesteld werd, eisbaar (Van Bauwel, Burg. Procesrecht, t. II, blz. 95; Braas, Proc. Civ., blz. 295);

Overwegende dat de kosten van het geding zelf niet in aanmerking komen voor het vaststellen van het bedrag van de eis (Van Bauwel, Burgerl. Procesrecht, t. II, blz. 96; Braas, Proc. Civ., blz. 295; Bormans, Code Proc. Civ., t. II, blz. 6; Bontemps, Comp. en matière civ., t. II, blz. 730);

Overwegende dat ter zake het voorwerp van de vordering bestaat in de betaling door verweerders der som van 9.960,50 frank, verschuldigd wegens kosten van bestrating, riolering en voetpaden, die, volgens bewering van eisers, contractueel ten laste zouden vallen van verweerders;

Dat de eis daardoor precies omschreven wordt;

Dat de betwisting op het ogenblik der inleiding van de vordering alleenlijk draagt op het verschuldigd zijn dezer som door de kopers van het perceel bouwgrond, dan niet;

Overwegende dat het bedrag van de eis 9.960,50 frank is;

Overwegende dat, naar luid van artikel 2, lid 1, van de wet op de bevoegdheid van 25 maart 1876, de Rechtbank van Vrede bevoegd is in eerste aanleg tot een bedrag van 10.000 frank;

Dat de Rechtbank van eerste aanleg dus onbevoegd is « defectu summae » om kennis te nemen van de eis;

Om deze redenen,

De Rechtbank, alle verdere besluiten van de hand wijzende:

Verklaart zich onbevoegd « defectu summae »;

Verwijst eisers in de kosten.

**RECHTBANK VAN KOOPHANDEL
TE ANTWERPEN**

8e Kamer. — 5 januari 1955.

Voorzitter: M. Deckers.

Referendaris: M. Cornet.

Advocaten: Mrs Van Heurck en Posenaer.

Faillissement. — Toepassing van art. 555 Fw. — Wettelijk vermoeden van eigendom van de man. — Tegebewijs.

Volgens art. 555 Fw. moeten de goederen die gefailleerde's echtgenote heeft gekocht, beschouwd worden als aan gefailleerde toebehorend.

Zelfs indien krachtens art. 1402 B.W. het door de vrouw gekochte huis als een aanwinst van de gemeenschap mag aangezien worden, heeft het wettelijk vermoeden van art. 555 Fw. een veel verder reikend gevolg, daar het bepaalt dat het door de vrouw gekochte goed vermoed wordt toe te behoren.

aan de man en uit zijn penningen betaald te zijn. De vrouw is gerechtigd het tegenbewijs te leveren, dat de koop geschied is met haar eigen penningen; dit bewijs kan door alle middelen rechtens worden geleverd.

Het volstaat niet, dat de vrouw bewijst, dat zij ten tijde van de koop over voldoende geldmiddelen beschikte om de koopprijs te betalen.

Uit de omstandigheden van de zaak zal moeten komen vast te staan dat de penningen van de gefailleerde niet voor de betaling aangewend zijn ofwel dat de gefailleerde in de onmogelijkheid was de goederen te kopen.

Jacobs-Stuer t/ Faillissement Jacobs.

Overwegende dat de eis strekt te horen zeggen voor recht dat: 1° het huis gelegen te Antwerpen, De Pretstraat 67, in de staat waarin het zich thans bevindt, de roerende voorwerpen in de inleidende dagvaarding opgesomd met alle andere in de loop des gedings aan te duiden, persoonlijke eigendom zijn van aanlegster en niet toebehoren aan haar man, de failliet, niet met zijn gelden betaald werden en niet in het actief van het faillissement mogen begrepen worden;

I. Wat betreft het onroerend goed :

Overwegende dat tussen partijen vaststaat dat aanlegster met de failliet gehuwd is onder het stelsel van scheiding van goederen met een beding van gemeenschap van aanwinsten volgens huwelijkscontract verleden door Notaris Van Roosbroeck d.d. 16 mei 1929;

dat aanlegster het litigieus huis aangekocht heeft bij akte verleden door Notaris R. Uten d.d. 8 juli 1942 voor 155.000 fr.; dat de aankoopakte vermeldt: « betalende koopprijs en onkosten met penningen eigen aan Mevr. Jacobs-Stuer »;

dat verweerder q.q. de bepalingen van art. 555 der faillissementswet inroept;

dat hij in zijn besluitschrift benevens deze wetsbepaling zich ook beroept op art. 1402 B.W. in zake gemeenschap van aanwinsten en voorhoudt dat op grond van deze wetsbepaling aanlegster niet kan aangezien worden als zijnde eigenares van het litigieus goed;

dat aanlegster de toepasselijkheid van deze wetsbepaling in zake betwist;

Overwegende dat de betwisting welke aldus tussen partijen ontstaat geen praktisch belang blijkt te hebben;

dat, inderdaad, art. 555 der faillissementswet, wanneer het wettelijk vermoeden instelt dat het inhoudt, verklaart: « onder welk stelsel de echtelieden ook gehuwd zijn » en vervolgt met de speciale waarborg in te stellen ten voordele van de schuldeisers;

dat de vraag te weten of door deze zinsnede de wetgever de algemene principes in zake huwelijkscontracten en meer bepaald inzake gemeenschap van aanwinsten heeft willen uitschakelen of eerder veronderstellen, geen belang heeft vermits in elk geval, wanneer faillissement bestaat en met het doel een versterkte bescherming aan de schuldeisers te geven, de wetgever een wettelijk vermoeden instelt;

dat trouwens zelfs indien op grond van art. 1402 B.W. het door aanlegster aangekochte huis als een aanwinst van de gemeenschap mag aangezien worden, het wettelijk vermoeden van art. 555 der faillissementswet een veel verder gevolg heeft vermits het bepaalt dat het goed door de vrouw aangekocht aan

de failliet toebehoort en met zijn penningen betaald werd;

Dat de vrouw gerechtigd is het bewijs van het tegenovergestelde voor te brengen; dat om in haar eis te lukken aanlegster moet bewijzen dat de aankoop gedaan werd met haar eigen penningen; dat dit bewijs door alle middelen van recht kan voorgebracht worden;

doch dat de rechtspraak beslist dat het niet volstaat dat de echtgenote zou bewijzen dat zij ten tijde van de aankoop genoegzame geldmiddelen bezat om de aankoop te doen (Rechtb. Dinant, 27 oktober 1926, Jur. Liège 1926, bl. 292);

dat het wettelijk vermoeden niet zal weerlegd zijn indien de omstandigheden der zaak uitwijzen dat de failliet bij machte was de goederen aan te kopen (zie vonnis Dinant hiervoren vermeld);

Overwegende dat aanlegster in haar inleidende dagvaarding aanvoert dat zij het goed en de veranderingswerken die er nadien aan uitgevoerd werden betaald heeft met penningen voortkomende van haar aandeel in de verkoopprijs van andere onroerende goederen, anderzijds van leningen of giften vanwege haar familie of andere en van gelden door de uitoefening van haar beroep verdiend; dat zij artikelen 553 en 554 van de faillissementswet inroept;

dat aanlegster zich aldus beroept op verschillende gronden om de oorsprong van haar penningen te rechtvaardigen; dat nochtans dient opgemerkt te worden dat zij zich in haar besluitschrift niet meer beroept op leningen of giften vanwege haar familie of anderen; dat aldus artikelen 553 en 554 der faillissementswet niet meer ter sprake komen en dat aanlegster zich dus enkel beroept op haar aandeel in de verkoopprijs van onroerende goederen en de opbrengst van haar beroep;

Overwegende dat aanlegster bepaalt dat zij: 1° voor de helft gerechtigd was in de verkoopprijs van een villa te Kalmthout, tegen de Heuvelstraat, die op 21 september 1938 verkocht werd voor fr. 50.000; 2° voor een vierde in de verkoopprijs van een perceel grond aan de Putsesteenweg te Kalmthout dat op 23 april 1942 verkocht werd voor fr. 4.500 akte niet voorgebracht; 3° voor een vierde in de verkoopprijs van een villa te Kalmthout aan de Putsesteenweg die op 8 juli 1952 verkocht werd voor fr. 225.000; dat zij voorhoudt dat zij aldus over een som van fr. 82.280,50 beschikt;

Maar dat moet opgemerkt worden dat de failliet in dezelfde mate als zijne vrouw in de verkoopprijs van gezegde goederen gerechtigd was zo dat deze bestanddelen niet ter zake dienend zijn om tot het vereiste bewijs bij te dragen en uit het wettelijk vermoeden moet afgeleid worden dat de failliet het huis gedeeltelijk met zijn aandeel in de verkoopprijs betaald heeft;

Overwegende dat aanlegster verder voorhoudt dat zij het overige van de aankoopprijs zijnde fr. 155.000 plus de onkosten in het geheel fr. 186.000 min fr. 82.280,50 of fr. 103.719,50 betaald heeft met haar beroepsinkomsten; dat zij inderdaad voorhoudt dat zij sinds 1931 als beroepslerares over eigen middelen heeft beschikt die zouden aangewend geweest zijn tot aankoop van het huis;

doch dat deze omstandigheid ook niet volstaat vermits de failliet voor de aankoop van het litigieus huis ook een renderend beroep uitoefende hetwelk hem toeliet de penningen nodig voor de aankoop van het huis te bezitten;

dat niet wordt aangevoerd en nog veel minder bewezen dat de failliet in de onmogelijkheid was om

over de nodige gelden te beschikken; dat deze onmogelijkheid zou moeten spruiten uit de omstandigheid dat de failliet op het ogenblik van de aankoop niet over zijn vermogen kon beschikken, hetgeen niet eens wordt aangehaald noch bewezen;

dat zulks trouwens in tegenstrijd zou zijn met de bestanddelen der zaak vermits uit de gegevens van het deskundig onderzoek door dhr. M. Pourbaix ingesteld ter gelegenheid van de aanvraag tot bekomen van een gerechtelijk accoord in 1952 dat de failliet na de oorlog een aannemingsbedrijf begon waarin hij, zij het dan ook maar tijdelijk, belangrijke zaken gedaan heeft;

dat het slechts elf jaar na de aankoop van het litigieuze huis is dat de echtgenoot van aanlegster failliet verklaard werd; dat de omstandigheden der zaak dus niet van aard zijn op gepaste wijze uit te maken dat de failliet het huis niet met zijn penningen heeft betaald en dat deze aankoop alleen en uitsluitend door aanlegster met haar eigen penningen is kunnen verwezenlijkt worden;

dat waar aanlegster het haar opgelegde bewijs niet voorbrengt wat aangaat de aankoop van het huis zij geen recht op dit huis kan doen gelden en het niet nodig voorkomt na te gaan wie van beide echtelieden de verbouwingen betaald heeft vermits er geen aanleiding bestaat om aan aanlegster enige vergelding wegens meerderwaarde van het huis op te leggen en dat deze meerderwaarde ten gunste komt van de schuldeisers van de failliet die eigenaar is gebleven van het goed;

II. Wat betreft de roerende goederen :

Overwegende dat aanlegster in hare inleidende dagvaarding een reeks roerende goederen opvoert die zij opsomt en er bijvoegt « en andere voorwerpen nader in de loop des gedings aan te duiden »;

dat de opvoering van roerende goederen welke niet eens vernoemd of gespecificeerd zijn niet opgaat;

dat aanlegster zich zelfs niet eens in haar besluit-schrift de moeite getroost heeft de meubelen waarvan in deze zinsnede gewag gemaakt wordt, nader te bepalen; dat dit gedeelte van de eis niet vatbaar is voor toewijzing;

Overwegende dat wat betreft de opgesomde meubelen en voorwerpen : een radio Philips, een wasmachine Gobelin, een slaapkamer in palissander, een Vlaamse luchter met acht lichten, een Delftse vaas, een luchter in vorm van wiel, de eis niet gegrond is;

dat deze roerende goederen, inderdaad, beantwoorden aan de bewoordingen van art. 560, p. 1, van de faillissementswet en meubilerende roerende goederen uitmaken, dienende tot gebruik zowel van de man als van de vrouw en die dienvolgens luidens gezegde wetsbepaling, toegewezen worden aan de schuldeisers;

dat zij enkel aan aanlegster zouden kunnen toegevoerd worden zo de indentiteit ervan zou komen vast te staan uit een authentieke akte, waaruit zou blijken dat zij aan de vrouw toebehoren;

dat aanlegster ook niet mag steunen op de bepaling van art. 5 van het huwelijkscontract, hetwelk voorziet dat de eigendom van meubelen ten voordele van een der echtgenoten kan voorgebracht worden door al de bewijsmiddelen die gezegde bepaling voorziet, vermits de wet zelve alle bewijsmiddelen, buiten de authentieke akte, uitsluit

dat de opgevorderde roerende goederen geen deel

uitmaken van de goederen, waarvan de eigendom aan de vrouw voorbehouden worden door de wet van 20 juli 1932 (art. 224, a en b B. W.);

Overwegende dat het onnodig voorkomt te onderzoeken of buiten art. 560 p. der faillissementswet de artt. 1402 en 1499 B. W. toepasselijk zijn, vermits de bijzondere wet de rechten van de schuldeisers van de failliet enger beschermt dan de wetsbepalingen in zake huwelijks-gemeenschap;

Om deze redenen,

de Rechtbank, alle verdere en tegenstrijdige besluiten verwerpende, maakt melding van de toepassing van art. 2 van de wet van 15 juni 1935; verklaart de eis van aanlegster niet gegrond; wijst haar ervan af; zegt voor zoveel als nodig dat zowel het huis, gestaan en gelegen te Antwerpen, De Pretstraat 67, als de roerende voorwerpen, opgesomd in het inleidend exploit van 24 december 1953, verenigd moeten worden in de massa van het actief van de gefailleerde, bij toepassing van artt. 555 en 560 van de faillissementswet;

veroordeelt aanlegster tot de kosten des gedings.

VREDEGERECHT TE PEER

24 mei 1955.

Rechter : M. Roelands.

Advocaat : M. Sevens.

Uitweg. — Insluiting van het verkochte gedeelte van een erf. — Richting van de uitweg. — Uitweg tot de openbare weg langs een particuliere weg. — Breedte van de uitweg.

Wanneer een gedeelte van een erf ingesloten is ingevolge verkoop, kan de koper van het ingesloten gedeelte een uitweg vorderen over het andere deel, dat wel toegang heeft tot de openbare weg, daar het recht van uitweg een accessorium is van het verkochte deel.

Indien langs twee zijden toegang kan worden verleend tot de openbare weg, komt de minste schadelijke richting in aanmerking boven de kortste weg.

Wanneer de uitweg geen rechtstreekse toegang geeft tot de openbare weg, is het voldoende dat hij toegang geeft tot de openbare weg langs een particuliere weg, zo deze uitweg de kortste en minst schadelijke is.

De breedte van de uitweg moet worden bepaald met inachtneming van de noodwendigheden der exploitatie van het ingesloten erf, tevens rekening houdend met de plaatselijke gebruiken.

Bonhomme t/ Kesters.

Gelet op de inleidende dagvaarding bij exploit van deurwaarder Smeets A. te Peer, dd. 2 mei 1955, geboekt en ingeschreven ter rolle onder nummer 344, waarbij door aanlegger een bevaarbare uitweg van drie meter breedte gevraagd wordt over het onroerend goed van verweerder maar zulks langs de grens van het perceel D 1051 C en niet langs de servitutedweg D 1032 m/deel ;

Overwegende dat aanlegger, ingevolge akte verleden ter studie van notaris Dandoy, op 18 december 1952, eigenaar werd van het perceel weide, groot 4 Ha., gekadastréerd onder de gemeente Peer, Sectie D. ex nummer 1032/m.;

Overwegende dat dit perceel weide geen toegang meer heeft tot de openbare weg door het feit dat de vorige eigenaar bij dezelfde voornoemde akte de percelen D, 1032 m/deel (groot 3 Ha. 50 a. 50 ca.; D, 1032 m/deel n.m.l. de servitudeweg, groot 8 a. 80 ca. en D, 1051 c groot 11 a. 90 ca.), verkocht heeft; dat voorheen het geheel toegang had tot de openbare weg langs de grens van het perceel D 1051 C;

Overwegende dat « lorsqu'un fonds, attribué à un copartageant, devient enclavé ensuite d'un partage, le passage, auquel a droit le propriétaire de ce fonds, doit être pris sur les fonds des copartageants (Cas. 25-3-1954, Pas. 1954-1-658)»; dat in geval de insluiting het gevolg is van een verkoop, de ingesloten koper een overgang zal kunnen eisen over het ander deel, dat toegang geeft tot de openbare weg, daar deze uitweg inderdaad een accessorium is van het verkochte deel; (Schicks en Vanisterbeek deel 2, nr 169, blz. 573; Rechtbank Aarlen, 2 Dec. 1908, Rev. Prat. Not. 1910 blz. 334);

Overwegende dat in casu langs twee zijden toegang kan verleend worden tot de openbare weg;

Overwegende dat, volgens de algemene rechtsleer en rechtspraak, de geest van de wet de voorkeur verleent aan de minst schadelijke richting op de kortste weg (Laurent, deel 8, n. 93; Demolombe, deel 12, n. 618 en 619; Galopin, bew. door M. Wille, n. 374; Verbr. 9 juli 1914, Pas. 1915-I-47; Verbr. Fr. 7 nov. 1906, Dal. Pér. 1907-I-63; id. 3 mei 1930, Sir 1930-I-291);

Overwegende daarenboven dat wanneer de uitweg geen rechtstreekse toegang geeft tot de openbare weg, het volstaat dat hij toegang geeft tot de openbare weg langs een particuliere weg, zo deze uitweg de kortste en de minst schadelijke is; (Cas. 19-11-1954, Rechtsk. Weekbl. 17 April 1955, Kol. 1385); dat in casu de bestaande servitudeweg eveneens toegang geeft tot de openbare weg;

Overwegende dat er alles op wijst dat de uitweg welke in casu dient gegeven te worden langs de servitudeweg D, 1032 m/deel, dient te lopen daar zulks te gelijk zou beantwoorden aan de principes, dat de overgang in de regel moet genomen worden aan de zijde waar de afstand van het ingesloten erf tot aan de openbare weg de kortste is, met dien verstande echter dat die overgang gevestigd wordt op de plaats die het minst schadelijk is voor hem op wiens erf hij is toegestaan; dat deze oplossing tevens het akkoord wegdraagt van verweerder, die zelfs van vóór het hangende geding dit voorstel heeft gedaan;

Overwegende dat eveneens de breedte van de uitweg met inachtneming van de noodwendigheden der exploitatie van het ingesloten erf zal dienen bepaald te worden, tevens rekening houdend met de plaatselijke gebruiken;

Overwegende dat het dienvolgens wenselijk voorkomt al die punten en vooruitgezette mogelijkheden te doen nagaan door een deskundige, ten einde ter plaatse de nodige vaststellingen te doen welke kunnen bijdragen tot de oplossing van het hangende geschil.

POLITIERECHTER TE BERINGEN

15 december 1954.

Rechter: M. Vranken.
Advocaat: Mr Vandeurzen.

Onrechtmatige daad. — Verkeersongeval. — Vergoedende interesten. — Van welke dag af verschuldigd? — Wanneer 5,5%?

Zo het waar is dat de vergoedende interesten deel uitmaken van de schadeloosstelling, dient daaruit niet te worden afgeleid, dat de vergoedende interesten steeds van de datum af van het ongeval, waardoor de schade ontstaan is, verschuldigd zijn over het bedrag, dat aan de benadeelde partij als schadevergoeding wordt toegekend.

Ingevolge de aard zelf van de vergoedende interesten kunnen zij slechts worden toegekend van het ogenblik af, waarop de schuldeiser een bijkomende schade of een bijkomend verlies zou ondergaan door het feit, dat hij niet onmiddellijk terugbetaling heeft bekomen van de uitgaven die hij heeft moeten doen om de schade te herstellen.

De rechter is vrij de datum te bepalen, vanaf de welke de interesten over de als schadevergoeding toegekende som verschuldigd zijn.

De rechtsleer, ook die welke van mening is, dat de interestvoet dient te worden bepaald naargelang van de hoedanigheid van handelaar of niet-handelaar van de schuldeiser, neemt aan, dat een interest van 5,5 % alleen dan verschuldigd is, wanneer de schuldvordering, die de betaling van een hoofdsom in geld tot voorwerp heeft, ontstaan is door een handelsverrichting van de kant van de schuldeiser.

O.M. en N. M. B., b.p. t/ Geuns en cs.

Overwegende, wat de grond betreft, dat de schade door de burgerlijke partij aan de autobus ondergaan, overeenkomstig de tegensprekelijke vaststelling en schatting der schade kan bepaald worden op 1.115,— frank; dat Denoo alleen en voor het geheel verantwoordelijk is voor de nadelige gevolgen van het ongeval;

Overwegende dat daarenboven de burgerlijke partij uitdrukkelijk vordert:

a) dat haar de vergoedende interesten op de genoemde som zouden toegekend worden vanaf de datum der feiten tot aan de stelling der burgerlijke partij en van dan af de gerechtelijke interesten tot de dag der uitbetaling;

b) dat de vergoedende en gerechtelijke interesten zouden berekend worden aan 5,50 %, omdat de Nationale Maatschappij van Buurtspoorwegen zich op de hoedanigheid van handelsmaatschappij kan beroepen en de rentevoet dient bepaald volgens de hoedanigheid van de schuldeiser en het karakter van de schuldvordering die in het voorhanden geval een commerciële schuld zou zijn;

Overwegende, wat het eerste punt betreft, dat indien het waar is dat de vergoedende interesten van de schadeloosstelling deel uitmaken, daaruit nochtans niet dient afgeleid dat de vergoedende interesten steeds vanaf de datum van het ongeval, waarop de schade ontstaan is, verschuldigd zijn op het bedrag dat aan de benadeelde partij ten titel van schadevergoeding toegekend wordt;

Dat immers, ingevolge de natuur zelf van de vergoedende interesten, ze slechts kunnen toegekend worden vanaf het ogenblik waarop de schuldeiser een

bijkomende schade of een bijkomend verlies zou ondergaan door het feit dat hij niet onmiddellijk terugbetaling bekamt van de uitgaven, die hij zich heeft moeten getroosten om de schade te herstellen;

Dat ten onrechte door de burgerlijke partij beweerd wordt dat de algehele rechtspraak de vergoedende interessen vanaf de dag van het ongeval toekent; dat integendeel, volgens een aanzienlijk deel van de rechtspraak en de rechtsleer, de rechter vrij is de datum te bepalen vanaf dewelke de interessen of de ten titel van schadevergoeding toegekend som verschuldigd zijn (Demoque, T. VL, n° 285; De Page, III, n° 100; Rechtbank Luik, 14 februari 1949, A. Assur., 511; Rechtbank Brussel, 17 maart 1949, *ibid.*, 662; Gent, 21 november 1949, *ibid.*, 1950, 44; Luik, 16 maart 1950, *ibid.*, 427; Luik, 26 oktober 1933, Pas. 1934, II, 180, met noot. Vlg. Verbreking, 4 november 1948, Pas. I, 609);

Dat in het voorhanden geval het billijk is de vergoedende interessen maar in rekening te laten brengen vanaf 1 juni 1954, datum waarop vermoedelijk de herstellingen waren uitgevoerd en het patrimonium der burgerlijke partij met de herstellingskosten verminderd was;

Overwegende, wat het tweede punt betreft, dat in het voorhanden geval de burgerlijke partij niet kan beweren dat de door haar gevorderde vergoeding en interessen moeten dienen om haar schadeloos te stellen voor het verlies dat ze ondergaat door de niet uitvoering van de schuldvordering van commerciële aard; dat het hier alleen gaat om een terugbetaling van herstellingskosten voortspruitend uit een verkeersongeval; dat nochtans door de rechtsleer, zelfs door deze die van mening is dat de interestvoet dient bepaald naargelang de hoedanigheid van handelaar of niet-handelaar van de schuldeiser, aangenomen wordt dat slechts een interest van 5,50 % verschuldigd kan zijn indien de schuldvordering, die de betaling van een hoofdsom in geld tot voorwerp heeft, ontstaan is door een handelsverrichting in hoofde van de schuldeiser (vgl. Piret, *Intérêts légaux, civils et commerciaux*, Jur. Comm. Brux. 1946, blz. 130; Kaisin, *Intérêts légaux et assurances*, Jur. Liège, 1938, 274; R. André, *Bull. Assur.*, 1943, blz. 617);

Overwegende dat, alhoewel de Nationale Maatschappij van Buurtspoorwegen zich op de hoedanigheid van handelsvennootschap beroept, de schuldvordering die ze tegen de betichte Denoo kan doen gelden, niet op een handelsverrichting, doch enkel op een door Denoo begaan misdrijf gesteund is, waarbij noch van de ene noch van de andere zijde een handelsverrichting betrokken was;

Dat de burgerlijke partij bijgevolg alleen aanspraak kan maken op een interest van 4,50 %, zoals in burgerlijke zaken;

.....

BALIELEVEN

VLAAMSE CONFERENTIE BIJ DE BALIE TE ANTWERPEN

Hulde aan Mr. Jules Franck

Wellicht nooit te voren kende een vergadering in eigen kring een zo groot succes en zulke talrijke opkomst als op 9 december 1955 de bijeenkomst tot viering van de oud-voorzitter, Mr. Jules Franck. Tweehonderd confraters waren aanwezig om deel te nemen aan deze hartelijke viering, die intiem bedoeld was doch uitgroeide tot een ware manifestatie van vriendschap en sympathie.

Vijftig jaar geleden aan de balie ingeschreven, was Mr. Franck ook gedurende vijftig jaar het trouwste lid van de Vlaamse Conferentie.

De voorzitter, Mr. Albert De Bièvre, drukte zeker de gevoelens uit van alle aanwezigen wanneer hij, in een korte toespraak, de jubilaris gelukwenste en hem huldigde als de bezieler der Vlaamse Conferentie. Zonder de eeuwig jeugdige Jules Franck, met zijn aanstekelijk optimisme, zijn hartelijke vriendschap en ongeevenaarde humor, ware de Vlaamse Conferentie immers nooit geworden wat zij thans is.

Hierop overhandigde de voorzitter namens alle leden en onder een geweldig applaus aan de gevierde de « Verzamelde Werken van August Vermeylen » als blijvend blijk van dankbaarheid.

In naam van de oud-voorzitters, nam Mr. René Victor het woord om Mr. Franck op welsprekende en geestige wijze hulde te brengen. Herinneringen ophalende aan vele gemeenschappelijk beleefde aangename, uitzonderlijk ook wel eens ernstige, gebeurtenissen, schetste de spreker het beeld van Mr. Jules Franck als de steeds levensblijve Vlaamse Antwerpenaar en trouwe vriend.

De jubilaris zelf deed geen afbreuk aan zijn faam van humoristisch improvisator wanneer hij, na een dankwoord, de geschiedenis vertelde van de Vlaamse Conferentie, van haar stichting door Edward Coremans in 1882 tot heden.

Om in de trant van de sprekers te blijven, besloot een « revue 1905 - 1955 » deze avond op sensationele wijze. De feesteling genoot zichtbaar van de typische wijze waarop hijzelf en talrijke confraters in vers en lied werden uitgebeeld en spaarde evenmin als de geestdriftige vergadering zijn applaus aan de talentrijke vertolkers: Mrs. J. en L. Rombaut, H. Wagemans, F. Maes, O. Dyck, R. Six, I. Tralbaut en A. Van Gelder.

De viering van Mr. Jules Franck zal voor allen een hoogtepunt blijven in de geschiedenis der Vlaamse Conferentie.

H. S.

VLAAMS PLEITGENOOTSCHAP BIJ DE BALIE TE BRUSSEL

Plechtige openingszitting op zaterdag 10 december.

In aanwezigheid van de Heer Minister van Justitie en van al de korpsoversten der magistratuur opende zaterdagmiddag de voorzitter van het Vlaams Pleitgenootschap Mr. Custers de plechtige openingszitting van dit jaar, in de grootse zaal der algemene vergaderingen van het Hof van Verbreking.

Na de aanwezigen begroet te hebben gaf Mr. Custers dadelijk het woord aan Mr. Albert Raport, die de feestrede zou uitspreken en die als onderwerp had gekozen « Het eeuwig edict van 1611 ».

Mr. Raport sprak een rede uit, die dient bestempeld te worden als een schitterende professorale les. Grondige nasporingen op rechtshistorisch gebied, gedurende de periode der 16de en 17de eeuwen, lieten hem toe in verband met het eeuwig edict uitgevaardigd door Aartshertog Albrecht talrijke belangrijke wetenswaardigheden in het midden te brengen, die door een uitgelezen publiek met aandachtige spanning werden gevolgd.

Wij hebben het genoegen in tegenwoordig nummer van het Rechtskundig Weekblad de tekst mede te delen van deze uiterst interessante openingsrede, die men gelukkig is, na ze aanhoord te hebben, te kunnen herlezen om des te beter te genieten van het merkwaardig betoog van de spreker en van de voortreffelijkheid van zijn uiteenzettingsvermogen.

De voorzitter van het Pleitgenootschap, Mr. Custers,

sprak het traditionele antwoord uit en bracht in zijn zakelijke en sterk gedocumenteerde rede nog zekere aanvullingen op rechtshistorisch gebied bij, die de rede van Mr. Raport volledigden.

Ook de spreekbeurt van Mr. Custers wordt in dit nummer afgedrukt.

Ten slotte voerde, naar traditionele geplogenheid, de Heer Stafhouder der balie van Brussel, Mr. Charles Van Reepinghen, nog het woord. Na de lof van de sprekers te hebben gemaakt handelde hij over een aantal initiatieven die genomen waren geworden in de schoot der Brusselse balie met het oog op de verbetering van de toestand der jonge advocaten, zowel op professioneel als op materieel gebied. Hij gaf ook kennis van het pas genomen koninklijk besluit waardoor een belangrijke wijziging gebracht wordt aan de proceduur voor de hoven van beroep in verband met tuchtaangelegenheden betreffende leden der balie.

Zowel de rede van de Heer Stafhouder als de tekst van dit zeer belangrijk koninklijk besluit, met het er aan voorafgaand advies van de Raad van State vinden onze lezers in dit blad.

De openingszitting van het Vlaams Pleitgenootschap is gekenmerkt geweest door een waardigheid en een voornaamheid die voorzeker in zeer grote mate het Vlaams leven in de balie te Brussel zullen ten goede komen.

Kanttekeningen bij de Openingsrede

Deze middag, toen ik naar de uitstekende rede van mijn goede vriend Raport luisterde was ik een ogenblik verstrooid.

Ik dacht: hoe zouden het Rechtskundig Weekblad en het Journal des Tribunaux, dezelfde gevoelens — gevoelens van hartelijke gelukwensen — uitdrukken?

« De rede van Meester Raport werd een stuk uitstekende welsprekendheid en wel doordachte historische en juridische bezinning... »

Aldus het Rechtskundig Weekblad.

Maar helaas...

« Mon cher Raport, voilà douze mois que vous nous parlez d'Isabelle, dans les couloirs du Palais. Pendant douze mois, vous avez hésité sur le titre. « Come on Isabel », vous séduisait mais vous n'avez pas voulu plagier dangereusement le « Daily Mirror »... »

Combien de remises n'avez vous pas sollicitées pour Isabelle ?

N'ai-je pas tenu pour vous des enquêtes parce que vous vous disiez retenu par Isabelle (Exactement, sur la Côte d'Azur, je crois).

Et après tout cela, vous nous parlez d'un Edit. Ce n'est pas de jeu, Raport ».

Aldus het Journal des Tribunaux.

En ik schaamde me voor onze franstalige juridische krant.

Wat een latijnse lichtzinnigheid ! Wat een gebrek aan ernst. Zou er toch een kloof tussen ons bestaan ? Tussen de latijnse Franssprekenden en de germaanse Nederlandssprekenden ?

Pijnlijk getroffen, probeerde ik te verzinnen wat het R.W. er aan toe zou voegen :

« En wat de zuiverheid van de taal betreft, die was perfect. »

Zou de zuiverheid van de talen ons verbinden ? De zuiverheid van onze beide talen ?

Schrijden we bv. de grens van Nederland over.

Men heeft zijn best gedaan om de Nederlandse taal zo « Germaans » mogelijk te hanteren.

Men begroet zijn Nederlandse vrienden :

« Ik heb een beetje vertraging, verontschuldig me. » Maar, toen ik langs de statie doorreed, werd mijn

» wagen plotseling aangereden. De Rijkswacht heb ik » dadelijk verwittigd. Mijn achterschokbreker... ».

— « Je ... wat ? ... Wat bedoel je... Je Bumper. De statie voor het station, de Rijkswacht voor de Marechaussée... Wat spreek je toch een zonderlinge taal. Hoe leuk !... ».

Men vindt het helemaal niet leuk. Men geeft alles op. Men zegt, ontmoedigd « Een zonderlinge taal ? Wat bedoel je ? Het Frans ?... ».

— « Neen » antwoorden ze « het Vlaams » leuk zeg, die woorden die jullie Vlamingen weten uit te kramen; en die onmogelijk Vlaamse kranten van jullie !

Schrijden wij een andere grens over... Helaas, de toestand wordt erger !

Een week geleden was ik in Parijs. Ik moest naar de kapper en, als een zuinige Belgische vrouw, deed ik eerst volgende opmerkingen :

— « Mise en plis à huit cent soixante quinze francs et pas à deux mille huit cent soixante quinze ».

Antwoord van de Kapper :

— « Madame est étrangère ? »

— « C'est à dire... ».

— « Madame parle bien pour une étrangère, Madame est limitrophe ? »

— « Limi... euh... oui, Belge ».

— « Oh... Madame parle vraiment très bien pour une Belge ! »

Die pijnlijke vaststellingen doen toch een grote troost ontstaan.

Er zit geen kloof meer tussen ons. Overal worden wij samen bestempeld. Zou de taalzuiverheid ons samenbinden ? Laat ons dan hulde brengen aan onze gemeenschappelijke en nationale taalzuiverheid.

M. Th. Motte.

WETGEVING

KONINKLIJK BESLUIT van 9 december 1955 tot wijziging van het keizerlijk decreet van 14 december 1810 tot regeling van de uitoefening van het beroep van advocaat en van de tucht in de balie.

BOUDEWIJN, Koning der Belgen,

Aan allen, tegenwoordigen en toekomstenden, Heil.

Gelet op de wet van 22 ventôse-2 germinal jaar XII betreffende de scholen voor rechtsgeleerdheid, inzonderheid op de artikelen 29 en 38, 7°;

Gelet op het keizerlijk decreet van 14 december 1810 tot regeling van de uitoefening van het beroep van advocaat en van de tucht in de balie;

Gelet op het koninklijk besluit van 5 augustus 1836 houdende verordening betreffende het beroep van advocaat en betreffende de tucht in de balie, inzonderheid op artikel 12bis, aldaar ingevoegd bij koninklijk besluit van 19 juli 1935;

Overwegende dat het aangewezen is, de balie te laten deelnemen aan het onderzoek door het Hof van beroep van zaken waarbij de tuchtregeling der advocaten is betrokken, ten einde het Hof en ook partijen te laten voorlichten over de betekenis en de redenen van sommige bepaalde beroepsgebruiken en van de door de raden van de Orde vastgestelde regelen;

Gelet op het advies van de Raad van State;

Op de voordracht van Onze Minister van Justitie,

Hebben Wij besloten en besluiten Wij :

Artikel 1. In het keizerlijk decreet van 14 december 1810 wordt op de plaats van het bij koninklijk besluit van 5 augustus 1836 opgeheven artikel 30 een nieuw artikel ingevoerd, luidend als volgt :

« Art. 30. § 1. In al de gevallen, waarin het Hof van beroep kennis neemt van het beroep van een door de tuchtraad gewezen beslissing, krijgt het, voor het onderzoek ter terechtzitting, een advocaat toegevoegd, aangewezen door de stafhouder van de Orde, waarvan de tuchtraad de beslissing heeft gewezen.

» § 2. Deze advocaat wordt gekozen onder de advocaten van dezelfde balie die sedert ten minste tien jaar op de tabel zijn ingeschreven, met uitzondering van degenen die aan de beslissing hebben deelgenomen.

» Wanneer evenwel deze beslissing werd gewezen door de tuchtraad van de Orde der advocaten bij een rechtbank van eerste aanleg, kan de stafhouder, in onderlinge overeenstemming met de stafhouder van de Orde der advocaten bij het Hof van beroep, onder hen de advocaat aanwijzen die aan het Hof zal worden toegevoegd.

» § 3. Het bepaalde in de twee vorige paragrafen is niet van toepassing op het beroep tegen de beslissingen, gewezen door de rechtbank van eerste aanleg, die als tuchtraad optreedt.»

Art. 2. Onze Minister van Justitie is belast met de uitvoering van dit besluit.

Gegeven te Brussel, d.d. 9 december 1955.

Advies van de Raad van State.

De Raad van State, afdeling wetgeving, tweede kamer, d.d. 29 augustus 1955 door de Minister van Justitie verzocht hem van advies te dienen over een ontwerp van koninklijk besluit « tot wijziging van het keizerlijk decreet van 14 december 1810 tot regeling van de uitoefening van het beroep van advocaat en van de tucht in de balie », heeft d.d. 19 oktober 1955 het volgend advies gegeven :

Het ontwerp, dat d.d. 11 oktober 1955 door de Minister van Justitie is geamendeerd, strekt er toe, een speciale voorziening te treffen in zake het onderzoek door het Hof van beroep van beroepen tegen tuchtrechtelijke beslissingen van de tuchtraden van de Orde der advocaten.

Deze voorziening bestaat hierin, dat aan het Hof van beroep bij de behandeling van de zaak op de terechtzitting een advocaat wordt toegevoegd, die wordt aangewezen door de stafhouder van de orde waarvan de raad de aangevallen beslissing heeft uitgesproken.

* * *

Volgens de tekst van het ontwerp en volgens de aan de Raad verstrekte toelichting moet de taak van de advocaat erin bestaan, het Hof bij het onderzoek van de zaak ter zijde te staan en het ten overstaan van partijen voor te lichten over hetgeen gebruikelijk is in de Orde waartoe de vervolgte advocaat behoort. Aan de beraadslaging echter zal hij niet deelnemen. Het gaat dus hier niet om een vertegenwoordiging van de tuchtraad, die de aan het Hof voorgelegde beslissing heeft genomen.

De strekking van het ontwerp kan gevoeglijk tot uiting worden gebracht door de invoering van een considerans, als volgt :

» Overwegende dat het aangewezen is, de balie te laten deelnemen aan het onderzoek door het Hof van beroep van zaken waarbij de tuchtregeling der advocaten is betrokken, ten einde het Hof en ook partijen te laten voorlichten over de betekenis en de redenen van sommige bepaalde beroepsgebruiken en van de door de raden van de Orde vastgestelde regelen.»

* * *

Om haar doel te bereiken, wil de regering het decreet van 14 december 1810 tot regeling van de uitoefening van het beroep van advocaat en van de tucht in de balie aanvullen, door het opnieuw invoeren van een artikel 30. Zoals voor het besluit van 5 augustus 1836, beroept zij zich als rechtsgrond op artikel 38, 7°, van de wet van 22 ventôse - 2 germinal jaar XII.

Al is in het verleden twijfel kunnen ontstaan over het verordenend karakter van het decreet van 1810 en over de omvang van de bevoegdheid, welke de Koning aan artikel 38, 7°, van de wet van ventôse ontleent, en dus ook over de wettigheid van het koninklijk besluit van 5 augustus 1836, dat het eerst het decreet van 1810 heeft gewijzigd, deze twijfel is voorgoed opgeheven sedert het arrest van het Hof van verbreking van 16 augustus 1842 (Pas. 1842, I, 313).

Het arrest stelt immers vast dat artikel 38, 7°, van de wet van ventôse « de uitvoerende macht uitdrukkelijk heeft opgedragen, door middel van verordeningen van openbaar bestuur in de uitvoering van deze wet te voorzien onder meer wat de tucht in de balie betreft, hetgeen inhoudt dat een rechtsinstantie mag worden ingesteld tot bestraffing van de tuchtvergrijpen; dat een eerste verordening bij het decreet van 14 december 1810 is vastgesteld; dat de huidige regering dat decreet heeft kunnen wijzigen zonder haar grondwettige bevoegdheid te buiten te gaan, omdat zij hier handelde uit kracht en ter uitvoering van de wet ».

Dit arrest, dat aan het probleem dezelfde oplossing gaf als het Franse Hof van cassatie, is rechtspraak geworden (Morin, *La discipline des cours et tribunaux, du barreau et des corporations d'officiers publics*, deel II, blz. 7 en 181).

Al beschikt de Koning over de bevoegdheid om het decreet van 14 december 1810 te wijzigen, toch dient men zich ervan te vergewissen, of de voorgenomen maatregelen niet tegen enige geldende wetsbepaling ingaan.

In dat verband zou men, naar gelang van het karakter dat men aan het ontwerp toekent, geneigd kunnen zijn te beweren, dat het van de geldende wetten inzake de rechterlijke organisatie en de procedure afwijkt wanneer het aan het Hof van beroep een door de stafhouder aangewezen advocaat toevoegt voor het onderzoek op de terechtzitting van beroepen met betrekking tot leden van de balie.

De Raad van State acht dit een verkeerde opvatting, want, noch in de wetten betreffende de rechterlijke organisatie noch in de wetten betreffende de procedure is een uitdrukkelijke of impliciete bepaling te vinden voor de tuchtregeling in het algemeen en nog minder voor het onderzoek van beroepen in tuchtzaken, welke het bij besluit van 1836 gewijzigde decreet van 1810 uitdrukkelijk aan het Hof van beroep opdraagt.

De tuchtvordering is, zoals Morin zegt « een vordering *sui generis* met eigen regelen, ofschoon zij vaak aan de beide andere (burgerlijke vordering en strafvordering) sommige regelen moet ontnemen » (ibidem, deel II, blz. 2 en 187).

Indien tot nog toe het gemeen recht wordt toegepast bij de behandeling in beroep van tuchtzaken betreffende leden van de balie, dan is dit niet omdat enige rechtsnorm deze procedure a priori zou voorschrijven, maar wel omdat men bij gebreke van eigen voorzieningen het stilzwijgen van de wet heeft moeten aanvullen en omdat men uit het feit, dat de uitvoerende macht

deze geschillen aan het Hof van beroep toeweest, heeft moeten afleiden dat zij bedoeld heeft dat het Hof alleen op het gemeen recht zou letten.

Niets belet dus de Koning zijn standpunt te wijzigen en gebruik te maken van de bevoegdheid welke hij nog steeds aan artikel 38, 7°, ontleent om de bijzondere voorziening in zake onderzoek, waarover het ontwerp handelt, te treffen.

* * *

Wat de inkleding van het ontwerp betreft, zouden aanhef en inleidende volzin van artikel 1 beter als volgt worden gelezen :

«...»

Gelet op de wet van 22 ventôse - 2 germinal jaar XII betreffende de scholen voor rechtsgeleerdheid, inzonderheid op de artikelen 29 en 38, 7°;

Gelet op het keizerlijk decreet van 14 december 1810 tot regeling van de uitoefening van het beroep van advocaat en van de tucht in de balie;

Gelet op het koninklijk besluit van 5 augustus 1836 houdende verordening betreffende het beroep van advocaat en betreffende de tucht in de balie, inzonderheid op artikel 12bis, aldaar ingevoegd bij koninklijk besluit van 19 juli 1935;

Overwegende dat het aangewezen is, de balie te laten deelnemen aan het onderzoek door het Hof van beroep van zaken waarbij de tuchtregeling der advocaten is betrokken, ten einde het Hof en ook partijen te laten voorlichten over de betekenis en de redenen van sommige bepaalde beroepsgebruiken en van de door de raden van de Orde vastgestelde regelen;

Gelet op het advies van de Raad van State;

Op de voordracht van...

Artikel 1. In het keizerlijk decreet van 14 december 1810 wordt op de plaats van het bij koninklijk besluit van 5 augustus 1836 opgeheven artikel 30 een nieuw artikel 30 ingevoegd, luidend als volgt :

Artikel 30. . . . »

* * *

Om ten slotte duidelijk tot uiting te brengen, dat de stafhouder van de Orde der advocaten bij een Hof van beroep niet alleen moet instemmen met het beginsel van de aanwijzing van een advocaat dezer balie door de stafhouder der Orde bij een rechtbank van eerste aanleg, maar ook met de keuze zelf van deze advocaat, ware het raadzaam in het tweede lid van § 2 van het nieuwe artikel 30 de woorden «met de instemming van» te vervangen door «in onderlinge overeenstemming met».

De kamer was samengesteld uit :

De heren :

F. Lepage, raadsheer van State, voorzitter.

J. Coyette; G. Van Bunnan, raadsheren van State.

P. Ansiaux; Ch. Van Reepinghen, bijzitters van de afdeling wetgeving.

G. Piquet, adjunct-griffier, griffier.

De overeenstemming tussen de Franse en de Nederlandse tekst werd nagezien onder toezicht van de heer Lepage.

De griffier,
(Get.) G. Piquet.

De voorzitter,
(Get.) F. Lepage.

TAALKUNDIGE KRONIJK

UITTREKSEL UIT DALSCHOT'S
OPSTELWOORDENBOEK

—
Niet in de handel.
—

Aanwas : (agrandissement, accroissement : Zuwachs, Zunahme : increase).

— van bos, land, vee, grond, water, wetenschap, huisgezin, burgerlijke vrijheid, tijdelijke vermogens, rijkdommen, kennis, bijgeloof, land, maan, beek, lust, juk, schors, koe, long, vet, plant...

Ep. Aangespoelde, geleidelijke, aanzienlijke, enorme, dagelijkse, jaarlijkse, gering, toegestane, onbetekende, plotselinge, (on)natuurlijke, onmogelijke, snelle, langzame, wetenschappelijke, wettelijke, belangrijke, minime, gevoelige, eventuele, verklaarde, (on)verklaarbare, durende, gestremde, nadelige, voordelige, onberekenbare, betrekkelijke, (on)vruchtbare.

Ww. — heeft plaats, houdt op, duurt, neemt toe...

Behoeven, inhouden, leiden, toestaan, veroorloven, verwachten, stremmen, berekenen, te keer gaan, veranderen...

Vz. Vatbaar zijn voor —, grond winnen door —, verkrijgen door recht van —

Beding van aanwas (clause d'accroissement).

Ss. Bevolkings-, kapitaal, land-, zee-, enz.

Aanwenden : c/afwenden. (wendde aan, heeft aangewend), (employer, user de : anwenden : to apply, to employ).

Vz. Iets als middel —; met oordeelkundig aangevonden moeite ; het lachwekkende in rede of geschrift —. Strijdmiddelen, pogingen, kunstgrepen, geneesmiddelen, talent, geldsommen, zijn krachten, zijn vlijt, zijn zorg aanwenden. Met opzet —.

Het — der regels berust op de herhaalde oefening.

Aanwending : (emploi, usage, application : Anwendung, Nutzen, employing, usage, application).

Ep. Goede, algemene, (on)middellijke, (on)matige, intieme, dagelijkse, lichte, slechte, gematigde, natuurlijke, persoonlijke, praktische, publieke, misdadige, (on)waardige, dubbele, valse, gerechtvaardigde, redelijke, wederrechtelijke, verkeerde, pas gebeurde, nieuwe...

Aanwerpen, (zich). (Wierp aan, heeft aangeworpen). Iets tegen iets —. Iem. iets —.

Met een lopend water als onderwerp : de vloed werpt bestendig zand aan. Zich aan de andere oever —.

Aanwerping : (avulsion de terre) = aangeworpen land. Het afrukken van grond.

Aanwerven : (wierf aan, heeft aangeworven) (enrôler, recruter, engager dans un parti : anwerben, recruter, in Dienst nehmen ; to levy, to raise, to engage).

Soldaten, matrozen, krijgsmacht, regimenten, leger, aanhangers, werkvolk, leden voor een vereniging.

Aanwerving :

Ep. Jaarlijkse, verzekerde, voordelige, schitterende, onverhoopt, ondertekende, op (on)gezegeld papier...

Aanwezig : (présent : anwesend, zegend : présent).

Syn. Aanwezig (ruimste bet. : ziet op de toestand).

Aanwezend (verdrongen door aanwezig : enkel van personen).

Tegenwoordig (van personen en tijden).

Voorhanden (van stoffelijke dingen).

Gerechtigde handelingen geschieden in de tegenwoordigheid van bepaalde getuigen, terwijl er ook een aantal nieuwsgierigen aanwezig kan zijn.

Niet meer aanwezig zijn (ne plus se trouver).

Abonneert U op Rechtskundig Weekblad

Aanwezigheid :

Ep. Aanbiddelijke, abnormale, beminde, verlangde, wenselijke, werkelijke, aanmoedigende, vreemde, verontrustende, onverdragelijke, zoete, onnodige, onzichtbare, onverdraagzame, noodzakelijke, dagelijkse, nuttige, hinderlijke, (on)afwijsbare, vervelende, ongewenste, onontbeerlijke, vreesaanjagende, ontstellende...

Iems — op een plaats melden. Tijdens mijn —.

Aanwijzen : (indiquer, assigner : anweisen ; to indicate) (wees aan, heeft aangewezen).

Gevolgen, gevaar, zijn deel in de buit, plaats, taak, moordenaar, betaling op een post van het budget, uur, graad, woorden, winst, rol, kantoor, dader, deel in de winst, adres, doel, bestemming, pad der deugd.

Vz. Bij tientallen —. Met de vingers kunnen —. Tot betaling, op de eeuwigheid —. Voor dienst, functie, op eigen middelen.

Aanwijzing :

Ep. Aangekondigde, afgekondigde, algemene, bedrieglijke, bindende, bijzondere, nodige, nadere, buitenlandse, binnenlandse, (on)duidelijke, flauwe, eidelijke, gedetailleerde, herhaalde, gedane, kadastrale, (on)voldoende, kostbare, nageleefde, nagekomen, mondelinge, nuttige, noodzakelijke, nodeloze, nuttige, openbare, overbodige, oorspronkelijke, schriftelijke, speciale, vastgestelde, vage, verklarende, (on)uitbetaalde, vluchtige, (on)verdachte, verschuldigde, (on)voldoende, valse, (on)wettelijke, zware, zwakke.

Ww. Aankondigen, afkondigen, uitbetalen, vaststellen, schrijven, nakomen, naleven, in acht nemen,

— van schuld, noodadres, getuigen, uitgaven...

Vz. Door — op iem. betalen. — ter betaling : Geldsom volgens iemands — betalen : — op de schatkist. Aanwijzingen in een proces (présomptions) : iem. door een — geld verlenen.

Aanwinnen : (won aan, heeft aangewonnen) (gagner, profiter, augmenter ; gewinnen, vermehren ; to gain, to get).

Land, geld, kennis, bekwaamheid, krachten...

Vz. Bij de dag, door slob —.

De zieke wint bij dag aan.

Aanwinning : Gebied (extension) door slob (calmottage).

Land (accrue) van grondgebied, macht).

Aanwinst : (Gain, Gewinn, gain).

Aantrekkelijke, belangrijke, mooie, betrekkelijke, (on)beperkte, belangrijke, doorlopende, (on)verwachte, gewenste, gering, geschatte, grote, kleine, definitieve, late, nieuwe, tijdelijke, voorlopige, waardevolle, welgekomen, overrompelende, (on)voorzien, wetenschappelijke, (on)verklaarbare, hoge, schandelijke, ongeoorloofde, onontbeerlijke, dagelijkse, noodzakelijke, voortdurende, onophoudelijke, gestremde, eventuele, afnemende, stijgende, dalende, verloren, geremde, verzerkerde, bestemde, (on)bewezen, (on)opgegeven, (on)bewijsbare, (on)volledige, (on)voldoende, (on)gekapitaliseerde, (on)gespaarde, (on)opgemaakte, geduchte, schromelijke, enorme, redelijke, kostbare, gemakkelijke, moeilijke, eerlijke...

Ww. verwachten, schatten, wensen, voorzien, strengen, remmen, verliezen, uitbaten, verzekeren, beperken, verklaren, opgeven, bewijzen, kapitaliseren, sparen, verteren, opmaken.

Vz. Op — hopen.

— van overlevering, gemeenschap, bondgenoten, leden.

TIJDSCHRIFTEN

Tijdschrift voor Gemeenterecht : 11e afl. - november 1955.

Onderwijzend personeel (vervolg). — Boekbespreking. — Aanbestedingen. — Begrotingen (Gemeente). — Benoemingen. — Bezoldigingen. — Ontvanger (gemeente). — Personeel (gemeentelijk). — Politie-reglement. — Secretaris (Gemeente). — Stedebouw. — Waterlopen (onbevaarbare).

Tijdschrift voor sociaal recht en van de Arbeids-gerechten : nr 7 - 1955.

Steyaert J., De rechtsbronnen van de handarbeids-overeenkomst. — Rechtspraak.

Tijdschrift voor Notarissen : nrs 10-11 - oktober-november 1955.

H. Du Faux, Bedrijfsbelasting. — Niet verwezenlijkte meerwaarden in nijverheid-, handels- en landbouwbedrijven. — Wet van 28 Maart 1955. — Rechtspraak.

Nederlands Juristenblad : afl. 43 - 10 december 1955.

Het gouden doctorsjubileum van Prof. Mr J. C. van Oven. — Mr H. G. M. van der Voort, Enige aspecten van het wetsontwerp op de Algemene Ouderdomsverzekering. — Dr G. Czapski, Schadevergoeding in Duitsland. — Mr M. V. Polak, Het woord « krijgsmacht » in de voorgestelde grondwetwijziging.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie : nr 4424 - 10 december 1955.

Y. D. C. van Duyn, Belastingherziening 1955 (II, slot). — Mr F. C. A. Paris, De levensverzekering in het gewijzigd ontwerp tot vaststelling van een nieuwe redactie der Successiewet. — Mr J. W. van der Zanden, Overzicht van de juridische termen op planologisch gebied, door de Belgisch-Nederlands-Luxemburgse commissie voor de ruimtelijke ordening. — Prof. Mr R. D. Kolléwijn, Overzicht der Nederlandse Rechtspraak, Internationaal Privaatrecht. (IV).

Journal des Tribunaux : n° 4086 - 11 décembre 1955.

Eug. Reumont, Les barreaux cloisonnés. — Jurisprudence.

Recueils Dalloz et Sirey : 41e cahier - 10 décembre 1955.

Maurice Patin, Les pouvoirs réglementaire et disciplinaire des sociétés de courses et le droit de réponse en cas de publication imposée d'une décision disciplinaire. — P. Tirlement, L'assujettissement des travailleurs indépendants au paiement des cotisations d'allocations familiales. — X... La faute inexcusable de l'employeur en matière d'accidents du travail. — Georges Ripert, Les conditions légales de l'assistance maritime et la prétendue assistance par aide intellectuelle. — Jean Hémaré, Transfert de la propriété et clauses d'irresponsabilité pour retard de livraison dans la vente des automobiles neuves. — F. G., Domaines respectifs de la législation des marques de fabrique et de la réglementation pharmaceutique. — J. V., Le calcul des émoulements des avoués en matière d'opposition à commandement de saisie immobilière.